

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΣ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον
των συνδρομητῶν της

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

- 1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ
- 2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-Ι-ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Βασ. Φιλίππου 21. Ὁρες λειτουργίας ἀπογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ
-ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ-

ΙΔΡΥΤΑΙ:

Σύλλογος Αποφοίτων - Οδυσσεύς Ντινόπουλος †

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1992

Έτος ΙΣΤ΄ Τόμος Η΄ Τεύχος 59

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Λευκή Σαμαρά

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Διον. Σολωμού 3. Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ
Τηλ. 0332/24.102

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καραταιώλης - Γεωπόνος 60-331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Οδυσσεύς Ντινόπουλος

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

Τυπογραφείο Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμάρα 3 Τηλ. 260-140
FAX 261747 Θεσσαλονίκη.

Αγαπητοί φίλοι της Νιάουσας

Δυστυχώς το τεύχος αυτό βγαίνει χωρίς την ψυχή του, χωρίς τον δημιουργό του, χωρίς τον άνθρωπο που πρωτοστάτησε στην έκδοσή του, που το αγάπησε, το στερήσε, χωρίς τον ΟΔΥΣΣΕΑ ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟ.

Ο θάνατός του, απροσδόκητος μας πάγωσε. Στη μνήμη του και σε σας που σταθήκατε δίπλα στη «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» όλα αυτά τα χρόνια με αγάπη η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, οι συνεργάτες για δέκα πέντε χρόνια του ΟΔΥΣΣΕΑ ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, θα συνεχίσουν την έκδοση της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» βασιζόμενοι πάντα στην αμέριστη συμπαράστασή σας.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Περιεχόμενα

Αφιέρωμα στον Οδυσσεά Ντινόπουλο	σελ. 56
Ιστορικά - Λαογραφικά	
Έρευνες - Τέχνη	
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΘΩΜΑΣ: -Τα επιτύμβια επιγράμματα της Ημαθίας (2ο)	61
ΖΑΛΙΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ: Η Ναουσαϊκή γυναικεία φορεσιά	67
ΣΠΑΡΤΗΣΗΣ ΝΙΚΟΣ: Τότι κι τώρα. Παραμύθια κι τραγούντια στη Νιάουστα	73
ΠΕΧΛΙΒΑΝΟΥ ΜΑΡΟΥΛΑ: Τέχνη και πολλαπλά	74
ΜΠΑΤΑΝΤΖΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ: Το ερασιτεχνικό θέατρο σήμερα	76
ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ ΣΟΦΙΑ: Η τέχνη της διακόσμησης κατά τους ιστορικούς χρόνους	78
ΜΠΑΪΤΣΗΣ ΤΑΚΗΣ: Ο Τύπος στη Νάουσα	81
Επιστημονικά - Γεωργικά	
ΚΤΩΝΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ: Οδοντική τερηδόνα	82
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔΥΣΣΕΥΣ †: Φυλλοδιαγνωστική	84
ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ Δ. - ΓΚΟΥΝΤΑΡΑΣ ΑΡΓ.: Προβλήματα της ροδακινοκαλλιέργειας στην Ελλάδα	86
ΣΥΡΓΙΑΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Η ασθένεια βακτηριακό κάψιμο στην αχλαδιά	89
Δραστηριότητες	
ΒΥΘΟΥΛΚΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ: Αποστολή ιατροφαρμακευτικής βοήθειας στην Αλβανία	91
ΧΙΩΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Η Δημόσια Βιβλιοθήκη της Βέροιας, ο νέος προορισμός της και ο λογοτέχνης - ζωγράφος Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης	94
ΑΛΔΑΚΟΣ ΘΩΜΑΣ: Απελογισμός δραστηριοτήτων Π.Κ.Ν. για το 1991	

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα - συνδρομές

Λογιστικό Γραφείο

Βαγγελίτσας Δεληχρήστου

Παναγούλη 14. Τηλ. 25.278

(δίπλα στο ταχυδρομείο)

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	1.500
Δημοί -Κοινότητες -Συν)σμοί	3.000
Εξωτερικού δολλάρια	30

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

του Οδυσσέα Π. Ντινόπουλου

- Γεννήθηκε το 1927 στα Γρεβενά και αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Γρεβενών με το βαθμό άριστα.
- Υπηρέτησε τη στρατιωτική θητεία του ως έφεδρος αξιωματικός του πυροβολικού (από Απρίλιο 1951 έως Αύγουστο 1952, εκπαιδευτής αξιωματικός στη Σχολή Πυροβολικού.
- Πήρε το πτυχίο της Γεωπονολογικής Σχολής τον Φεβρουάριο του 1955.
- Υπηρέτησε στις εξής υπηρεσίες:

α) Περίοδος από 1 - 9 - 55 έως 9 - 2 - 58

Ως δημόσιος υπάλληλος αποσπασμένος στη Βασιλική Πρόνοια (τομείς Α και Β). Διευθυντής (το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα) υπεύθυνος για την εφαρμογή του προγράμματος λειτουργίας «Σπίτι του

Παιδιού» νηπιαγωγείων, νηπύσταιμων, ταπητουργείων, στεγαστικής βοήθειας απόρων οικογενειών, κατασκευής μικρών κοινωφελών έργων (ποτίστρες, τσιμενταύλακες κλπ.).

— Ίδρυσε πολλά ταπητουργεία στα ακραία, φτωχά και ορεινά χωριά των Νομών Κοζάνης και Γρεβενών, για την ενίσχυση του εισοδήματος των απόρων οικογενειών και την ανάπτυξη της οικοτεχνίας. Οργάνωσε στην Κοζάνη σε τακτά χρονικά διαστήματα εκθέσεις ταπητων, μοναδικές στο είδος και πανελληνίας ακτινοβολίας. Όλες σημειώνουν εξαιρετική επιτυχία και οι πωλήσεις τους, ξεπερνούν όλες τις προβλέψεις της υπηρεσίας. Η προϊσταμένη αρχή για τις επιτεύξεις αυτές εκφράζει την πλήρη ευαρέσκειά της.

— Έβωσε ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη και βελτίωση της κτηνοτροφίας. Ήρθε σε επαφή με νέων ποικιλιών μηλιάς Γκράννη

το Ναουσαίο καθηγητή της Κτηνιατρικής Σχολής Κων. Βλάχο, προϊστάμενο του Σταθμού Διαβατών, για την εφαρμογή για πρώτη φορά του νέου προγράμματος τεχνητής σπερματεγχύσεως αιγοπροβάτων στους Νομούς Κοζάνης και Γρεβενών και επέκτασης του προγράμματος της τεχνητής σπερματεγχύσεως αγελάδων, σ' όλα τα χωριά των αναφερομένων Νομών. Ο Οδυσσέας Ντινόπουλος με τους συνεργάτες κτηνιάτρους όργωσε την ύπαιθρο για την οργάνωση και λειτουργία των συνεργείων τεχνητής σπερματέγχυσης (επίβλεψη συνεργείων, διαφώτιση κτηνοτρόφων κλπ.). Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε με πλήρη επιτυχία. Οι τεχνητές σπερματεγχύσεις αιγοπροβάτων στην περίοδο 1963 - 1967 ξεπέρασαν τις 50.000 και ήταν περισσότερες απ' όσες έγιναν σ' όλη την Ελλάδα. Η προϊσταμένη αρχή για τα επιτεύγματα αυτά και πάλι τον συγχαίρει και τον επαινεί.

β) Περίοδος από 10 - 2 - 68 έως 2 - 5 - 69

Στην Δ/ση Γεωργίας Κοζάνης, προϊστάμενος Προγραμματισμού και Στατιστικής. Συμβολή στην οργάνωση σεμιναρίων εκπαίδευσης Γραμματέων Κοινοτήτων για την ορθή σύνταξη των δελτίων στατιστικής.

γ) Περίοδος από 3 - 5 - 69 έως 31 - 12 - 1991

Γεωπόνος ερευνητής του Ινστιτούτου Φυλλοδόλων Δένδρων Ναύσης. Υπεύθυνος για την εκτέλεση ερευνητικών προγραμμάτων που έχουν σχέση με την αξιολόγηση ποικιλιών μηλιάς, σχλαδιάς και ακτινιδιάς. Προσδιορισμός της κατάλληλης ημερομηνίας συγκομιδής των

Σμίθ, Μουτσού και Τζόναγκολντ. Καταπολεμήσεις των εντόμων καρποκάψας της μηλιάς, φυλλορυκτών, καρποκάψας ροδακινιάς και ανάρσιας. Καταπολεμήσεις τετρανύχων και ψύλλας αχλαδιάς. Αξιολόγηση 4 ποικιλιών μηλιάς (Γκράννη Σμίθ, Ιμπεριάλ, Μουτσού και Γκόλντεν Ντελίταιους) σε 7 υποκείμενα. Αξιολόγηση της ποικιλίας μηλιάς Ιμπεριάλ εμβολιασμένη στα υποκείμενα M9, M26 και MM106 σε διάφορες αποστάσεις φύτευσης. Αραιώμα των μήλων με χημικά μέσα κλπ.

— Δημοσίευσε πολλές ερευνητικές εργασίες σε διάφορα επιστημονικά περιοδικά.

Το 1989 με τον εντομολόγο Στέργιο Παλούκη, κυκλοφόρησαν το σύγγραμμα «Η ακτινιδιά» (σελίδες 450, πίνακες 34 και 160 φωτογραφίες έγχρωμες και ασπρόμαυρες). Ο προϊστάμενος της Γεωργικής Έρευνας Π. Παναγιώτου απέστειλε θερμή συγχαρητήρια επιστολή στους συγγραφείς.

— Πήρε μέρος σε πολλές επιστημονικές αποστολές και σε συνέδρια. Έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την διάδοση των νέων ποικιλιών μηλιάς Γκράννη Σμίθ, Μουτσού και Τζόναγκολντ και την εγκατάσταση των μοντέρνων οπωρώνων στις δενδροκομικές περιοχές των Νομών Ημαθίας, Πέλλας και Καστοριάς.

— Ήταν μέλος πολλών Επιστημονικών Εταιρειών και Συλλόγων.

— Πήρε μέρος σε πολλά σεμινάρια εκπαιδεύσεως γεωπόνων, φυτωρειούχων και δενδροκαλλιεργητών.

— Πήρε μέρος σε πολλές ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές.

Εξωυπηρεσιακή δράση

1. Από το 1971 ως σήμερα στις τοπικές εφημερίδες «Φωνή της Ναούσης» και «Νέοι Καιροί» δημοσιεύθηκαν πάνω από 250 εκλάικευ.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου Αποφοίτων με τον πρόεδρο Οδ. Ντινόπουλο και τους και Στ. Αποστόλου

τικά ενημερωτικά, επίκαιρα άρθρα δενδροκομικής φύσης και ιστορικού περιεχομένου.

2. Από το 1974 ως το θάνατό του ήταν πρόεδρος του Συλλόγου Αποφοίτων Γυμνασίων Ναούσης, «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος». Υπό την παραπάνω ιδιότητα υπεύθυνος για την οργάνωση πολλών εκδηλώσεων (φιλολογικά βραδυνά, εκθέσεις ζωγραφικής, έκθεση γλυπτικής (μοναδική στην πόλη) γιορτή μήλου, διαλέξεις κλπ. Κύριος υπεύθυνος για την επανέκδοση της Ιστορίας της πόλεως Ναούσης του Ευσ. Στουγιαννάκη, με συμπληρώσεις και προσθήκες.

Υπεύθυνος και η ψυχή του περιοδικού «ΝΙΑΟΥΣΤΑ», που εκδίδεται από το 1977 χωρίς διακοπή. Το περιοδικό είναι αυτοδύναμο και δεν ενισχύεται από καμία πηγή.

— Δημοσίευσε στη «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» 152 άρθρα δενδροκομικής φύσης και 23 ιστορικού και λαογραφικού περιεχομένου.

Κυκλοφόρησαν συνολικά 58 τεύχη.

Περιλαμβάνει θέματα:

— που έχουν άμεση σχέση με την ιστορία και λαογραφία του τόπου.

— άρθρα εθνικού, εκπαιδευτικού και μορφωτικού περιεχομένου.

— ειδήσεις και άρθρα που εν-

πρόεδρο Οδ. Ντινόπουλο και τους και Στ. Αποστόλου διαφέρουν τους δενδροκαλλιεργητές.

Στη «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» αρθρογράφουν μόνιμοι συνεργάτες και άλλοι ειδικοί επιστήμονες. Στις 2.500 σελίδες του περιοδικού έχουν δημοσιευθεί πάνω από 1.000 άρθρα.

— Η προσφορά του Συλλόγου και του περιοδικού εκτιμήθηκε και τιμήθηκε. Ο Δήμος Ναούσας, σε ειδική τελετή, απένειμε τιμητικό δίπλωμα για την προσφορά.

Τιμήθηκε από το Σύλλογο «Πυσός» για την προσφορά του και από την «Εταιρεία Μακεδονική Σπουδών».

Το καλοκαίρι του 1991 ο Ροτιριανός Όμιλος Ναούσης βραβεύ τον Οδυσσέα Ντινόπουλο σε ειδική τελετή.

Το Δεκέμβριο του 1991 συνταξιοδοτείται και αποχωρεί από τη ενεργό υπηρεσία. Σε λίγους μήνες μπαίνει σε κλινική με προβλήματα υγείας, ενώ δρίσκεται στο νοσοκομείο παθαίνει καρδιακό έμφραγμα το οποίο επιδεινώνει την κατάσταση του. Ένα εγκεφαλικό επεισόδιο στις 24 Απριλίου 1992 του επφέρει το θάνατο.

Μεγάλη Παρασκευή μεσημέρι Οδυσσέας Ντινόπουλος δεν υπήρξε χειρ πιά.

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

Ο αποχαιρετισμός του φίλου

του κ. Γεωργίου Θ. Γαβριλίδη, Γεωπόνου - Ζωοτέχνη,
Επίτιμου Διευθυντή του Ινστιτούτου
Κτηνοτροφίας Γιαννιτών

Συντετριμμένοι, με απερίγραπτη συγκίνηση και βαθειά οδύνη αποχαιρετούμε τούτη τη στιγμή, στο μακρινό του ταξίδι, τον πολυαγαπημένο μας φίλο και εκλεκτό συνάδελφο Οδυσσέα Ντινόπουλο.

Η απώλεια του Οδυσσέα είναι για μας πολύ μεγάλη. Ο Οδυσσέας Ντινόπουλος υπήρξε άνδρας με πάρα πολλές αρετές. Σε κάθε τομέα της ανθρώπινης ζωής είχε διακριθεί κι' είχε χαράξει γερά το πέρασμά του.

Στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ήταν ο γεμάτος ανησυχίες κι' ενδιαφέροντα φοιτητής. Στο Πυροβολικό ήταν ο άριστος αξιωματικός, ο έφεδρος ανθυπολοχαγός - συμπαραστάτης του στρατιώτη. Στις παρέες ήταν ο πνευματώδης φίλος, ο ανιδιοτελής και ο ανωστερόδουλος, ο άνθρωπος με το πάντοτε λεπτό και πολιτισμένο χιούμορ. Στην Υπηρεσία και τη Γεωπονική επιστήμη ήταν ο μεγάλος χαρηγός. Εργατικότητας, ακούραστος, μειλίχιος, ευχάριστος στους συνεργάτες του και πολυγραφότατος. Οργανωτής επιστημονικών συνεδρίων και συναντήσεων και υπεύθυνος σύνταξης επιστημονικών περιοδικών και ιστορικών βιβλίων. Στην ελληνική ύπαιθρο ήταν ο καταξιωμένος γεωπόνος, ο φίλος του αγρότη. Απ' όπου κι' αν πέρασε, όπου κι' αν υπηρέτησε, άφησε τις

πιο καλές εντυπώσεις. Ήταν μεστός από ευγένεια, καλωσύνη και αρχοντιά. Ήταν πάντοτε πρόθυμος και έτοιμος να προσφέρει όχι μόνο τις επιστημονικές του γνώσεις (έτρεχε όταν εκαλείτο σε κάθε γωνιά της ελληνικής γης), αλλά ακόμη και τον ίδιο τον εαυτό του.

Εκεί όμως που ιδιαίτερα διακρίθηκε ο Οδυσσέας Ντινόπουλος ήταν η κοινωνική του δράση. Εκεί έδειξε τον εσωτερικό του κόσμο, τις λεπτές χορδές του, τις ευαισθησίες του και την μεγαλωσύνη του. Η ιστορική και ιερή πόλη της Νάουσας, η πόλη την οποία έντονα αγάπησε και με την οποία στενά συνδέθηκε, στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων της οποίας επί 20 και πλέον χρόνια ως γεωπόνος - ερευνητής υπηρέτησε, γνώριζε καλύτερα από τον καθένα μας το μεγαλείο της κοινωνικής του προσφοράς. Απόδειξη περίτρανη αποτελεί η ανακήρυξη του σε επίτιμο μέλος του Συλλόγου Αποφοίτων του Γυμνασίου Νάουσας, κατά τα πρώτα χρόνια εγκατάστασής του στη Νάουσα. Στη συνέχεια, η ανακήρυξη του ακόμη πιο πανηγυρικά, πιο τιμητικά από επίτιμο σε τακτικό μέλος. Η μεγάλη του αγάπη προς το Σύλλογο δεν άργησε ν' αναγνωρισθεί και πρακτικά από όλους. Επί μία και πλέον 15ετία εκλεγόταν πρόεδρος αυτού του Συλλόγου.

Ήταν η ψυχή του επί χρόνια εκδιδομένου από το Σύλλογο Αποφοίτων του Γυμνασίου Νάουσας περιοδικού «Νιάουστα». Το περιοδικό αυτό ήταν το όραμα του Οδυσσέα. Υπήρξε η ζωή του και ήταν αφοσιωμένος σ' αυτό. Όταν θέταμε στον Οδυσσέα την ερώτηση: τί συμβαίνει και δεν σε βλέπουμε τακτικά στη Θεσσαλονίκη, όπου μεγάλες και σπουδασες και όπου έχεις τους συγγενείς και φίλους σου; Η απάντησή του ήταν στερεότυπα μία: «Πρέπει γρήγορα να κυκλοφορήσει το νέο τεύχος της «Νιάουστας». Έχει εξαιρετικά ενδιαφέρουσα ύλη».

Μα τί όμως να πρωτοπεί κανείς για τον Οδυσσέα σα φίλο, σαν άνθρωπο και σαν επιστήμονα; Νομίζω πως οι προηγούμενοι από εμένα δύο φίλοι και συνεργάτες του, σκιαγράφησαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το έργο του. Εγώ έχω να προσθέσω τούτο μόνον. Ο Οδυσσέας θα παραμείνει αλησμόνητος σε όσους συνδέθηκαν ή συνεργάστηκαν μ' αυτόν.

Ο λαμπρός φίλος μας Οδυσσέας εργάστηκε υπερβολικά στην επίγειο ζωή και κουράστηκε. Εύχομαι ο Πανάγαθος και Μεγάλος Θεός να τον ξεκουράσει στην ουράνια ζωή. Εύχομαι επίσης όπως, τα προσφιλή του αδέρφια, τ' ανίψια του που πραγματικά ο Οδυσσέας λάτρευε, ως και οι λοιποί συγγενείς του αντλήσουν δύναμη παρηγοριάς από το τεράστιο και πολυποικίλο έργο που ο Οδυσσέας άφησε, για να μπορέσουν να καλύψουν το μεγάλο κενό που προξενεί η απώλειά του.

Οδυσσέα αιωνία σου η μνήμη. Οδυσσεία γειά σου.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δημιουργικός, ακούραστος, κλωσυνάτος, ενθουσιώδης, εύχαρης, φίλους με όλους, ΓΕΩΠΟΝΟΣ με μεγάλη καρδιά, με τρανή προσφορά, μας άφησε στις 25 Απριλίου, σε ηλικία 64 χρόνων.

Συνταξιούχος από τον Γενάρη του 1992, συνέχιζε με το γνώριμο σ' όλους μεράκι του να γυρίζει σελίδες για καινούργιες δημιουργίες. Βιωμά του ήταν η εκλαίκευση της δενδροκομικής έρευνας. Με το πιο γλαφυρό και προσιτό ύφος «γραφής» μετέφερε τεχνικές γνώσεις και συμβουλές για τα σύγχρονα θέματα - προβλήματα της δενδροκομίας. Ήταν ανήσυχος, είχε οράματα, είχε φαντασία, ήταν κοντά στα γεγονότα της ζωής, που συχνά ξεπερνούσαν την δενδροκομία και έφταναν στην ιστορία, στη λαογραφία, στον πολιτισμό, μέσα από τις σελίδες του περιοδικού «ΝΙΑΟΥΣΤΑ», που είχε την λαμπρή ιδέα για την έκδοσή του. Σημαντική συμβολή είχε στην έκδοση και του περιοδικού «ΒΕΛΤΙΩΤΙΚΑ».

Ήταν μία ανεξάντλητη «κινητή» εγκυκλοπαίδεια.

Έδωσε πολλές μάχες στο χώρο

της εργασίας του για την έρευνα και την ανάπτυξη της δενδροκομίας, με λιγοστά μέσα, με ενθουσιασμό, με πειστικότητα με επιχειρήματα και με απλές σταράτες - κουβέντες. Έγραψε πολλές φορές και με ιδιαίτερη έμφαση για τα προτερήματα της ποικιλίας μήλων Γκράνυ Σμίθ, με σκοπό την διάδοσή της και την άμεση ανάγκη αναδιάρθρωσης της μηλοκαλλιέργειας.

Σε κάθε επισκέπτη γεωπόνο ή παραγωγό στο Ινστιτούτο Δενδροκομίας της Νάουσας, προσέφερε μήλα της ποικιλίας Γκράνυ Σμίθ, για να γευθεί και να πεισθεί για τα προτερήματά της, συχνά μάλιστα μήλα της ποικιλίας αυτής μετέφερε για να τα δοκιμάσουν και σ' άλλες εκδηλώσεις - συναντήσεις. Ήταν ερωτευμένος μαζί της.

Βγήκε νικητής και μάλιστα πολυνίκης. Η διάδοσή της άρχισε στις αρχές της δεκαετίας του '70, σύντομα όμως διαδόθηκε σ' όλες τις μηλοπεριοχές της χώρας μας. Τις προσπάθειες για την μηλιά τις συνέχισε και με άλλες ποικιλίες όπως Τζόνα Γκόλντ κ.ά.

Ανάλογη προσφορά είχε και για

την αχλαδιά. Είναι ο γεωπόνος που εγκατέστησε την πρώτη δοκιμαστική φυτεία ακτινιδιάς στη χώρα μας.

Είχε αμεσότητα στις επαφές και στις συνεργασίες. Συνεργάστηκε με τις τοπικές εφημερίδες δημοσιεύοντας επίκαιρα δενδροκομικά θέματα. Σε κάθε φιλική χειρονομία - χαιρετισμό χάριζε και μερικά απαλοκέλυφα αμύγδαλα, που μαζί με τα ανέκδοτα ήταν το κατατεθέν σήμα του.

Είναι πολύ συγκινητικό να γράφεις για τον Οδυσσέα Ντινόπουλο, όταν σπ' νου σου έρχονται τόσες και τόσες αναμνήσεις, γι' αυτόν που αγαπήθηκε και τόσο αγάπησε τους φίλους, τους συναδέλφους, τους συνεργάτες, τους παραγωγούς και τους συνανθρώπους του.

Ένα και μοναδικό μήνυμα στέλνουμε στον Οδυσσέα ότι θα τον θυμόμαστε και θα αντλούμε δύναμη από την μεγάλη του προσφορά.

Άς είναι ανάλαφρο το χόμα της ιστορικής Μακεδονίας μας, που τον φιλοξενεί στην τελευταία του κατοικία.

Βασίλης Κουκουργιάννης
Πρόεδρος του Συλλόγου
Γεωπόνων Ημαθίας

Πέθανε ο Οδυσσέας Ντινόπουλος

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

Σημείωμα του Γ. Χιονίδη

Ολότελα αναπάντεχα πέθανε και κηδεύτηκε στη Θεσσαλονίκη, το Μ. Σάββατο, στα 64 χρόνια του, ο συνταξιούχος γεωπόνος του Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων της Νάουσας. Οδυσσέας Ντινόπουλος, πρόεδρος του Συλλόγου Αποφοίτων του δημόσιου γυμνασίου (του «Λάμπειου») της πόλεως και επιμελητής της εκδόσεως του περιοδικού

«Νιάουστα», του οποίου κυκλοφόρησε τελευταία το 58ο τεύχος (Ιανουαρίου - Μαρτίου 1992), του όγδοου τόμου, με το οποίο εισήλθε και στον 16ο χρόνο.

Καταγόμενος από τη Δυτική Μακεδονία, εγκαταστάθηκε στη Νάουσα, τοποθετηθείς στο προαναφερόμενο Ινστιτούτο. Όμως, ο Οδυσσέας Ντινόπουλος ήταν ένας ανήσυχος και ενεργός δημόσιος λειτουργός και πολίτης. Γι' αυτό δεν αρ-

κέστηκε στα συνηθισμένα, δημοσιο-υπαλληλικά καθήκοντά του, χωρίς να σημαίνει τούτο ότι δεν άσκησε και τούτα κατ' άριστο τρόπο, αφού δεν κλείστηκε στο γραφείο, αλλά «αλώνισε», πραγματικά, τα χωράφια και ιδιαίτερα τις φάρμες της περιοχής και συνετέλεσε στη διάδοση νέων καλλιεργειών οπωροφόρων δένδρων και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των όποιων ασθeneιών και των άλλων προβλημάτων, με επιμονή και γνώση, χωρίς έπαρση. Για τον σκοπό τούτο έ-

γραψε πολλά άρθρα στον τοπικό τύπο της Νάουσας (στη «Φωνή της Ναούσης», στην αρχή και στους «Νέους Καιρούς», ύστερα), όπως και σε ειδικά περιοδικά. Επίσης έγραψε (με συνάδελφό του) και μονογραφία και, μάλιστα, πολυσέλιδη) για τα νεκταρίνια, όπως και εκλασκειμένα κείμενα για την επανάσταση της Νάουσας, το 1821 - 1822' αλλά και για το «Μακεδονικό» κ.τ.λ.

Εκείνο, όμως, το οποίο δικαιώνει νομίζω, τον Οδυσσέα Ντινόπουλο, είναι η επαναδραστηριοποίηση του Συλλόγου των Αποφοίτων, η επανέκδοση (με ευρετήρια κ.τ.λ.) του σπανίζοντος βιβλίου των Δημ. Πλαταρίδη - Ευστ. Στουγιαννάκη, για την ιστορία της επανάστασης της Νάουσας, όπως και άλλου, για τον Τζαμη Καρατάσο και, κυρίως, οι περισσότερες από δυο χιλιάδες σελίδες (μεγάλου σχήματος) του πε-

ριοδικού «Νιάουστα», όπου δημοσιεύονται εξαιρετικού ενδιαφέροντος κείμενα, ιστορικού, λαογραφικού γεωργικού κ.τ.λ. περιεχομένου. Η Νάουσα και η Ημαθία πιο γενικά οφείλουν, λοιπόν, πολλά στον απεπανάληπτο Οδυσσέα Ντινόπουλο. Άραγε, θα δρεθούν οι άξιοι συνεχιστές του έργου του;

● Αναδημοσίευση από την «ΗΜΕΡΗΣΙΑ», Τετάρτη 29 Απριλίου 1992.

«ΣΤΟΝ ΟΔΥΣΣΕΑ»

Μεγάλη Παρασκευή, μαζί με τον Χριστό χάσαμε και τον Οδυσσέα. Ο πράος, ο γλυκός, ο μελιχίος Οδυσσέας δεν γινόταν να πεθάνει: άλλη ημέρα. Πέθανε όταν πέθανε και ο Χριστός. Και μας άφησε κατάπληκτους ο θάνατός του. Άνικτους! Μα ο Οδυσσέας ήταν τόσο νέος! Παιδί! Οι άνθρωποι γεννιούνται ή νέοι ή γέροι. Δεν γίνονται. Απλώς με το πέρασμα του χρόνου αλλάζουν εξωτερικά. Και ο Οδυσσέας ήταν στο μυαλό και στην καρδιά νέος. Παιδί. Ο Πρεβενιώτης Οδυσσέας Ντινόπουλος, που αγάπησε τη Νάουσα όσο τίποτα και τον αγάπησαν και οι Ναουσαίοι όσο κανέναν άλλο.

Το 1974 μας έδωσε με το ζόρι σχεδόν ένα μπλοκάκι ν' αρχίσουμε να γράφουμε συνδρομητές, να προπωλούμε την «Ιστορία της πόλεως Ναούσης» να μαζευτούν χρήματα για την επανέκδοσή της. Τον κοιτάξαμε κατάπληκτοι, αλλά δεν μπορούσαμε να του αρνηθούμε τίποτα. Είχε τον δικό του ενθουσιασμό, τον δικό του γλυκό τρόπο να σε πείθει. Και δεν μπορούσες να του χαλάσεις χατήρι.

Και έγινε η «Ιστορία της πόλεως Ναούσης» και βρίσκεται σ' όλα τα ναουσαϊκά σπίτια και χαρίζεται σ' όσους επίσημους επισκέπτονται τη Νάουσα.

Το 1977 άλλο μπλοκάκι ο Οδυσσέας. Θα εκδώσουμε ένα ιστορικό λαογραφικό περιοδικό που θαχει

ΡΟΤΑΡΙΑΝΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΜΕ ΟΜΟΦΩΝΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ

Ο ΡΟΤΑΡΙΑΝΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΒΡΑΒΕΥΕΙ

ΤΟΝ

ΟΔΥΣΣΕΑ ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΕΥΤΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ 14-7-1991

Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΑΚΗΣ

ΒΑΣΙΛΙΟΣ ΓΩΓΟΣ

και επίκαιρα αγροτικά θέματα για τους αγρότες της περιοχής μας. Και βγήκε η μεγάλη του αγάπη, η «Νιάουστα». Το περιοδικό που αγαπήθηκε, καθιερώθηκε και τιμήθηκε με το πρώτο βραβείο της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών. Το περιοδικό που άνοιξε τις στήλες του σ' όλους τους Ναουσαίους και από τις σελίδες του ξεκινήσαμε οι περισσό-

Αναδημοσίευση από τη «Φωνή Ναούσης» 2 - 5 - 92

τροι. Και αν έχει δουλειά η Νιάουστα. Εκτός από την ύλη που πρέπει να πρέξεις να φάξεις, πρέπει να πείσεις να σου γράψουν. Είναι και η διακίνηση. Να μαζευτούν οι συνδρομές, να υπάρχουν χρήματα για την επόμενη έκδοση, να μοιραστούν τα τεύχη στην πόλη, να σταλούν στην υπόλοιπη Ελλάδα, να φύγουν για το εξωτερικό. Μια τεράστια δουλειά, που την έκανε ο Οδυσσέας μόνος του. Και δεν κουραζόταν. Ίσα ίσα έκανε όνειρα για άλλες εκδόσεις.

Φτάνει, του λέγαμε. Ας αποχωρήσει και κάποιος άλλος. Σου χαμογελάουσε, σάβδινε αμυγδαλάκια, μπορούσες να μὴν χαμογελάσεις κι εσύ;

«Άγες, άς το συζητήσουμε», του λες.

Δεν ξέρω, Οδυσσέα μου, αν εκεί που πήγες θα κάνεις εκδόσεις νέες. Και γιατί άραγε όχι; Ποιός μπορεί να ξέρει; Αλλά εδώ η «Νιάουστα» θα μείνει. Θα συνεχίσει την έκδοσή της. Πιστεύω να τα καταφέρουμε. Όλοι οι συνεργάτες σου ξέρουμε πως κρατώντας ζωντανή την «Νιάουστα», κρατάμε ζωντανό κομμάτι μας. Την ημέρα της κηδείας σου το υποσχεθήκαμε. Πιστεύω να το καταφέρουμε.

Για τη Νάουσα που αγάπησες για σένα που αγαπήσαμε.

Καλλιπάτερι»

ΤΑ ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ (2ο)

του Θωμά Γαβριλίδη
Διευθυντή του Εσπερινού Γυμνασίου -
Λυκείου - Βεροίας

Έπειτα από την παρουσίαση των επιγραμμάτων των αφιερωμένων από γονείς στα παιδιά τους και αντίστροφα από παιδιά στους γονείς τους (ΝΙΑΟΥΣΤΑ τεύχος 58, 1992), παρουσιάζουμε τώρα τη δεύτερη και τρίτη ενότητα: επιγράμματα αφιερωμένα από σύζυγους για το σύντροφό τους και από πολίτες για διακεκριμένους συμπολίτες τους.

Από τα επιγράμματα της Β' ενότητας (έξι συνολικά), τα τρία ανήκουν στον 2ο μ.Χ. αιώνα (της Λεύκης για τον Αντίγονο, της Βασσιλίας για τον Κλείνο, του Μύρισμου για την Αντιγόνα) και τα υπόλοιπα τρία στον 3ο μ.Χ. αιώνα (της Ερμιόνης για το Φιλήρεμο, της Σωζομένης για τον Κρισπίνο, του Κάστορος για την Κύριλλα. Στο τελευταίο μαζί με το σύζυγο, τον Κάστορα πενθεί και ο θρέψας Κλαυδιανός, πιθανόν ο θετός πατέρας της Κύριλλας).

Τέσσερα, λοιπόν, από τα έξι επιγράμματα είναι αφιερωμένα από γυναίκες για τους άντρες τους, ένα από άντρα για τη γυναίκα του και ένα από πατέρα που συμπενθεί μαζί με το γαμπρό του, για την θυγατέρα του ο πρώτος, τη σύζυγό του ο δεύτερος.

Τ Α Ε Π Ι Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α

1. ΑΝΤΙΓΟΝΩ ΛΕΥΚΗ

Αντιγόνω Λεύκη τύμβον τεύξασσ ουνεύνω
θήκατο σφρασούνης σύνθεμο και φιλίας.

Η ΑΠΟΔΟΣΗ

Για τον Αντίγονο, της κλίνης της το ταίρι
περίτεχνον ορθώνοντας η Λεύκη τύμβο
τον έκανε για πάντα στους ανθρώπους
σύμβολο σφρασούνης και φιλίας.

2. ΚΛΕΙΝΩ ΒΑΣΣΙΛΙΑ

Βασσίλης πόσιν ένθα τάφων υπό κεύθει κρύπτει,
Κλείνον Αμαστριανόν γαία Μακηδονίη
Φοίβου φορμίνγων υποφήτορα, τον θυμέλην
πατώνων μελέων ιστορ' στείρον όχλου.

Η ΑΠΟΔΟΣΗ

Μες στις αβύσσους των τάφων της Μακεδονίας το χώμα
κρύβει τον Κλείνο τον Αμαστριανό της Βασσιλίας τον άντρα
της μουσικής του Απόλλωνα μύστη κι ακούραστο γνώστη
πλήθους αμέτρητου κάθε λογής μελωδιών του θεάτρου.

3. ΑΝΤΙΓΟΝΑ ΜΥΡΙΣΜΟΣ

Μουσών θεραπεία λυροκτύπος ώδε τέθνηται
Αντιγόνα χρηστή ποισ έτι φαινόμενη,
άνδρα Μύρισμον αφείσα γόοις ος πάντοτε κοσμεί
ταύτην και τύμβοις δώκε μαροναμένην.

Η ΑΠΟΔΟΣΗ

Στις Μούσες λάτρισσα πιστή, λυράρισσα ακουομένη
η Αντιγόνα η καλή εδώ είναι θαμμένη,
αυτή η' ακόμα φάνταζε σαν κορασιό μικρούλα.
Άφησε το Μύρισμονα κατόμονο τον άντρα
που πάντοτε τον τάφο της με θρήνο τον στολίζει
αφότου μαραμένο ενθό την έβαλε στο χώμα.

4. ΚΥΡΙΛΛΗ ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΚΑΣΤΩΡ

Κλαυδιανός θρέψας και Κάστωρ σύγγαμος ανήρ
τύμβον έτευεαν εμοί μνημόσουνον φίλις.
Είμι δε μειμάς εγώ Κύριλλα η πριν ποτε δόξης
αοραμένα πλείστους εν θυμέλαις στεφάνους.
Νυν δ' εμέ Μοιρών μιτος ήρπασε κουκέτ' αείδω
κειμαι δ' έν Εανθήη μητροπόλει, Βεροία.

Η ΑΠΟΔΟΣΗ

Ο Κλαυδιανός που μ' ανάθρεψε κι ο σύζυγός μου ο Κάστωρ
έφταξαν τύμβο για μένανε αγάπης μνημείο.
Η θεατρίνα η Κύριλλα είμαι εγώ. Πριν που ζούσα
πάμπολλα δόξας στεφάνια στα θέατρα μάζεψα.
Τώρα το νήμο που κλώθουν οι Μοίρες με άρπαξε
και πια δεν τραγουδώ. Το σώμα μου όμως
κείται μέσα στη γη της πανόγιας μητρόπολης Βέροιας.

5. ΦΙΛΗΡΕΜΩ ΕΡΜΙΟΝΗ

Ένθα νέκυς κειμαι Φιλήρεμος ον επόθησεν
δεσποσύνη Τύχης και απήγαγον
δαίμονες αυτόν ζωής και θανάτου. Αναπόστατος
τούτου εγεννήθη. Ερμιόνη με έθηκε
γυνή σύγγαμος. Προάγων χαιροίς, παροδίτα.

Η ΑΠΟΔΟΣΗ

Εδώ μαι ο Φιλήρεμος νεκρός στη γη θαμμένος
που η αυταρχικότητα με πόθησε της Τύχης
και οι θεοί μ' απήγαγον αυτοί που των ανθρώπων
εξουσιάζουν και ζωή και θάνατον οι ίδιοι.
Γεννήθηκα κι ο θάνατος μοίρα που δεν ξεφεύγω.
Η Ερμιόνη μ' έθαψε τα ταίρι μου διαβάτη,
να 'σαι καλά που πέρασε και σύρε στο καλό σου.

6. ΚΡΙΣΠΙΝΩ ΣΩΖΟΜΕΝΗ

Ω κυμόρου πιτυτού Κρισπίνου ενθόδε σήμα
ω ουτ' εκ παιδων γε γένος μετόπιθε φανείται,
άμφω γαρ προτέρους κη ολοή δάμασεν,
τούνεκα μιν στήλην γράψατο Σωζομένη
κουριδίη, μερόπεσοι και εσαομένοιαι πυθέσθαί.

Η ΑΠΟΔΟΣΗ

Του συντεού Κρισπίνου εδώ που βλέπεις είν' το μνήμα
αυτού που ζήσης μερτικό του 'λαχεν πολύ λίγο
κι απ' τα παιδιά του αδύνατο ν' αναστηθεί η γενιά του
γιατί τα δάμασε σκληρή πριν, και τα δυο του, μοίρα.
Γι' αυτό και η Σωζομένη, της νιότης του το ταίρι
τη στήλη αυτή παραγγείλε τεχνίτης να της γράψει
κι οι τωρινοί οι άνθρωποι να μάθουν κι όσοι θα 'ρθουν.

Το επίγραμμα που αφιέρωσε η Λεύκη στον ανεννό της τον Αντίγονο, για να τον προβάλλει ως υπόδειγμα σφρασούνης και φιλίας, είναι το συντομότερο από τα επιγράμματα της Ημαθίας: αποτελείται από ένα δακτυλικό εξάμετρο και ένα δακτυλικό πεντάμετρο στίχο, δηλαδή από ένα ελεγειακό δίστιχο.

Τα επιγράμματα που αφιέρωσαν η Βασσιλία στον άντρα της τον Κλείνο του Αμαστριανό (από την

πόλη Αμαστρή της Παφλαγονίας του Πόντου) και ο Μύρισμος στην γυναίκα του την Αντιγόνα, αποτελούνται από δύο ελεγειακά δίστιχα το καθένα, ενώ το επιγράμμα που αφιέρωσαν ο Κλαυδιανός και ο Κάστωρ στην Κύριλλα, αποτελείται από τρία ελεγειακά δίστιχα. Τα τρία αυτά επιγράμματα του Κλείνου, της Αντιγόνας και της Κύριλλας έχουν ιδιαίτερη σημασία για την ιστορία της Ημαθίας, γιατί είναι αφιερωμένα σε καλλιτέχνες (κιθαρῳδός ο Κλείνος, μιμᾶς, ἠθοποιός και τραγουδίστρια - αοιδός - η Κύριλλα, λυράρισσα η Αντιγόνα) και δείχνουν ότι υπήρχε σημαντική πνευματική κίνηση στην κοιτίδα του κράτους των Μακεδόνων κατὰ τους αυτοκρατορικούς χρόνους, όταν η Βέροια ήταν η ἔδρα του Κοινοῦ των Μακεδόνων.

Η παρουσία καλλιτέχνη Πόντιου, του Κλείνου Αμαστριανού στη Βέροια, φανερῶνει επιπλέον τους πανάρχαιους δεσμούς του Πόντου με τη Μακεδονία, δεσμοί που έγιναν ἀρηκτοί ἔπειτα και ἀπὸ την εγκατάσταση πολλῶν Μακεδόνων στον Πόντο, στα χρόνια των διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου, ὅπως δείχνει και η ιστορία της ἰδρύσης της πατρίδας του Κλείνου, της Ἀμαστρῆς.

Τα επιγράμματα που αφιέρωσαν η Ερμιόνη στον Φιλήρεμο και η Σωζομένη (ἢ Σωζομένη) στον Κρισπίνο, τους ἄντρες τους, υπάρχουν καταχωρισμένα στο ἔργο του Μ. Γ. Δήμιτσα «Η Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένης και μνημείοις σωζομένοις» (τεύχος Α', σελ. 75 - 76, ἔκδοση Ι.Μ.Χ.Α. Θεσσαλονίκη 1988). Τα μνημεία ἐπάνω στα οποία ἦταν χαραγμένα δεν μπόρεσα δυστυχῶς ὡς τώρα να τα δω και δεν ξέρω πού βρίσκονται, ἂν υπάρχουν ἀκόμα.

Για τους αναγνώστες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» τα παρουσιάζω χωρὶς τα ορθογραφικά λάθη του χαρακτήρα και με κάποιες φιλολογικές επεμβάσεις, με εὐθύνη του γράφοντα, ὥστε να βγαίνει ὅσο εἶναι δυνατό πιο εύκολα και πιο ολοκληρωμένο το νόημά τους.

Ἄν τα επιγράμματα της Ερμιόνης και της Σωζομένης φαίνεται ὅτι ξεφεύγουν κάπως ἀπὸ τα κανονικά μέτρα ὡς προς τη δομῆ, εφόσον στο πρώτο περισεύει ἕνας δακτυλικός ἐξάμετρος, ἐνῶ στο δεύτερο και περισεύει ἐπίσης ἕνας δακτυλικός ἐξάμετρος, ἀλλὰ και δεν υπάρχουν κανονικά ελεγειακά δίστιχα, ὁμως χωρὶς ἀμφιβολία εἶναι πολὺ αξιόλογα για το περιεχόμενό τους.

Ο Φιλήρεμος με μια ηρεμία που ταιριάζει και στο ὄνομά του φιλοσοφεῖ για τη ζωὴ και για το θάνατο που εἶναι ἀναπόφευκτος για τους θνητοὺς και δε φθονεῖ τους ζωντανούς επισκέπτες του τάφου του

για το εφήμερο αγαθὸ που με τη σειρά του ἀπολαμβάνουν. Σίγουρα και η Ερμιόνη, η γυναίκα του, που του αφιέρωσε το ἐπίγραμμα εἶχε τις ἴδιες με τον ἄντρα της ἀντιλήψεις.

Ο Κρισπίνος (ὄνομα λατινικό, CRISPUS, CRISPA, CRISPUM = σγουρός, φλεβώδης, παλλόμενος, πάλλω) ἦταν ἕνας ἀτυχὸς ἄνθρωπος. Φαίνεται ὅτι ἀπόκτησε πολὺ νεαρός δύο παιδιά, που του τα ἄρπαξε ολέθρια μοῖρα πολὺ νωρίς, ὅπως μετὰ ἀπὸ αὐτά και τον ἴδιο. Τη λαχτάρα του Κρισπίνου να ἀφήσει το ὄνομά του στη μνήμη των μεταγενεστέρων την ἐνίωσε ὡς τα δάθη της ψυχῆς της η Σωζομένη, η παιδικὴ του ἀγάπη (κουριδὴ ἀλοχος) και ζήτησε τη βοήθεια της τέχνης και δεν ἔπεσε ἔξω, γιατί χάρη στην τέχνη (ποίησι, γλυπτικῆ) το ὄνομα του Κρισπίνου ἔγινε ἀθάνατο μαζί δέβαια με το ὄνομα της ἀγαπημένης του Σωζομένης που ἤξερε να τιμᾶ την τέχνη.

Τέχνη και ἀθανασία εἶναι δίδυμες ἀδελφές για ὅσους πιστεύουν ὅτι η λήθη εἶναι ο πραγματικὸς θάνατος. Ξεχάστηκε κάποιος;

— Πέθανε, τον ἔφαγε το σκοτάδι. Και ξεχνιέται: ὅποιος δεν αγαπάει τις καλὲς τέχνες και δεν τις υπηρετεῖ ὅσο ζει. Αὐτὸ πολὺ ποιητικὰ το διατυπώνει η κορυφαία ποιήτρια της ἀρχαίας Ἑλλάδας η Σαπφῶ με τους στίχους της που ἀπευθύνονται «εἰς ἀμυσον γυναίκα»:

«Κατθανοῖσα δε κέλεσαι οὐδέποτα μνημοσύνα σέθεν ἔσσειτ' οὐδ' ἔρος εἰς ὕστερον· ου γὰρ πεδέχεις βρόδων των ἐκ Πιερίας...».

Ολοκληρώνοντας τα σχετικὰ με τα επιγράμματα της Ημαθίας παρουσιάζω στη συνέχεια το ἐπίγραμμα που αφιέρωσαν οι Βεροιαῖοι στον συμπολίτη τους Λεόντιο (3ος μ.Χ. αἰ.) γιατί ἦταν γενναῖος και συνετός και δεν ἔπρεπε να ξεχαστεῖ. Απὸ το ἐπίγραμμα αὐτὸ λείπει ο τελευταῖος στίχος, ἕνας δακτυλικός πεντάμετρος, που χάθηκε μαζί με το κομμάτι της επιτάφιας πλάκας, που λείπει, πάνω στο οποίο ἦταν χαραγμένος. Τα ἐπιγράμματα του Λεοντίου και του Ποσειδίππου, το δεύτερο παρουσιάστηκε σε προηγούμενο τεύχος της ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ (τεύχος 55/1991, σελ. 69, 71) εἶναι τα μόνον γνωστά ὡς τώρα ἀπ' ὅσα αφιερώθηκαν ἀπὸ τους πολίτες της ἀρχαίας Ημαθίας σε διακεκριμένους συμπολίτες τους. Δεν ξέρουμε ἂν υπήρξαν ἄλλα και πόσα και για ποιούς. Εἶναι ὁμως γεγονός ὅτι και ο Ποσειδίππος, ο ἀριστος νομομαθῆς, που ἔβαλε τις γνώσεις του στην υπηρεσία των συμπατριωτῶν του και ο Λεόντιος

Συνέχεια στη σελίδα 72

Η Ναουσαϊίκη γυναικεία φορεσιά

Ευγενία Ζάλιου

Πρόσφατα χάσαμε τον Οδυσσέα Ντινόπουλο. Έναν άνθρωπο που έβλεπε τη Νάουσα σαν δεύτερη πατρίδα του και όλους εμάς που τον γνωρίσαμε, σαν δικούς του ανθρώπους.

Πάντοτε πρόθυμο να συζητήσει οποιοδήποτε θέμα μας ενδιέφερε και να κάνει τη δική του αντικειμενική κριτική, έχοντας πάντοτε να πει ένα καλό λόγο. Ακούραστο να προσφέρει κάθε βοήθεια και ηθική συμπαράσταση, ειλικρινή, χωρίς να θγαίνει ποτέ από τα όρια της ευγένειας. Έντιμο, ακέραιο, ανιδιοτελή χαρακτήρα. Για τον Οδυσσέα Ντινόπουλο ισχύει η φράση ότι «με τον χαμό του η Νάουσα έγινε φτωχότερη».

Η σημερινή μου εργασία, μέρος μίας πολύ μεγαλύτερης, ως θεωρηθεί μια ελάχιστη προσφορά στη μνήμη του, γιατί και ο ίδιος όταν έμαθε ότι ασχολούμαι με το θέμα «η ναουσαϊίκη γυναικεία φορεσιά στον ελλαδικό χώρο», έδειξε ένα ανυπόκριτο ενθουσιασμό και με παρότρυνε να συνεχίσω την έρευνά μου. Πάντοτε με υπομονή άκουγε και συζητούσε μαζί μου τις σκέψεις και τους προβληματισμούς μου, που γεννούσαν τα αντικείμενα και τα γύρω από αυτά διαβάσματά μου. Από την πρώτη ώρα της δουλειάς μου, υπήρξε πραγματικός βοηθός και συμπαράστατης.

Τώρα, που μέρος αυτής της εργασίας μου, βλέπει το φως της δημοσιότητας, έχω την αίσθηση Οδυσσέα ότι στο πρόσωπό σου εμφανίζεται η έκφραση της ικανοποίησης, γιατί η επιμονή σου διέλυσε και τους τελευταίους μου δισταγμούς.

Ναουσαϊίκη τραχηλιά

ΓΕΝΙΚΑ

Η τραχηλιά είναι ένα από τα βασικά εξαρτήματα της Ναουσαϊίκης γυναικείας φορεσιάς. Ιδιαίτερο γνώρισμά της το πλούσιο χρυσό κέντημα και η δαντέλλα, η γνωστή «μπιμπίλα» με τους πολλούς και περίτεχνους συνδυασμούς.

Η λέξη δαντέλλα πρωτοεμφανίστηκε στη Γαλλία το 1545. Όμως το είδος αυτό της τέχνης είχε αναπτυχθεί πολλούς αιώνες νωρίτερα στην Ανατολική Μεσόγειο και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, είτε για την αρχαία πρόκειται, είτε για τη Βυζαντινή.¹ Ότι επομένως μάθαμε να αναγνωρίζουμε με το γενικό όρο δαντέλα,² δαντελωτό, δαντελένιο κλπ. (όλα μεταφορά από τη αγγλική λέξη DENTELLE)³ δεν είναι παρά εξέλιξη των κλώστινων συνθέσεων.⁴

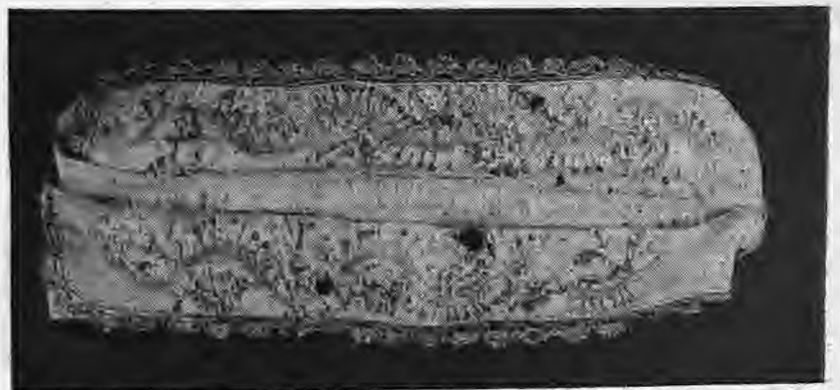
Τον 16ο αιώνα στην Ιταλία οι καλλιτέχνες που έδιναν σχέδια για κεντήματα δημοσίευαν μοντέλα μόνο για δαντέλες. Από τα μέσα του 16ου και τις αρχές του 17ου αιώνα, η τεχνική της δαντέλας εξαπλώνεται σ' ολόκληρη την Ευρώπη. Στην Ελλάδα η δαντελοπλεκτική διαδίδεται κυρίως με αφετηρία τα καθολικά γυναικεία μοναστήρια των ελληνικών νησιών.⁵ Σ' αυτά κατασκευάζαν δαντέλες για άμφια των

κληρικών.⁶

Η δαντέλα, χειροτέχνημα κατ'εξοχήν γυναικείο, από την άποψη της τεχνικής, έμεινε καθαρά δυτική, μολονότι προσαρμόστηκε στις απαιτήσεις της ελληνικής πλέκτρας. Η προσαρμογή αυτή φαίνεται κυρίως στα είδη της δαντέλας που χρησιμοποιήθηκαν στο στολισμό της φορεσιάς. Τέτοια είναι κυρίως ο ατραντές, στενή ενδιάμεση δαντέλα που ενώνει μεταξύ τους δύο φύλλα υφάσματος και η μπιμπίλα,⁷ που στολίζει τα τελειώματα.

Η μπιμπίλα,⁸ η κατ'εξοχήν ελληνική δαντέλα, γίνεται με βελόνι και κλωστή και ανάλογα με το σχέδιο, κεντιέται κυριολεκτικά στον αέρα.⁹ Μπιμπίλα πλέκανε σ' όλη σχεδόν την Ελλάδα, γι' αυτό θεωρείται «η γνησιώτερη ελληνική δαντέλα», όπως γράφει η Αγγελική Χ' Μιχαήλ σ' όλα τα άρθρα και διβλία της.

Στη νυφιάτικη Ναουσαϊίκη φορεσιά, το ωραιότερο και πλουσιότερο κέντημα στολίζει την τραχηλιά.¹⁰ Το κέντημα της τραχηλιάς άρχιζε από τη βάση του λαιμού, για να καταλήξει στο στήθος. Υπήρχαν περιπτώσεις που στην τραχηλιά κεντιόταν και η χρονολογία.

Η τραχηλιά ανήκει στην Φανή Σωτήρη Μπαξεβάνου και κεντήθηκε το 1893.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

Το κέντημα της τραχηλιάς και οι μπιμπίλες, δένονται αρμονικά με την φορεσιά και αποτελούν αναπόσπαστο διακοσμητικό στοιχείο.

Νυφική τραχηλιά

Οι Ναουσαίες ύφες, ακολουθώντας την παράδοση, φορούσαν για πρώτη φορά στο γάμο τους δύο τραχηλιές: την εξωτερική καλή κισμιρίνια τραχηλιά, την «χρυσή νυφική», όπως έλεγαν, και την εσωτερική την «δεύτερη τραχηλιά», που την ύφαιναν στον αργαλειό σε ύφανση «ούγια» και τις διακοσμούσαν με χρυσόνημα. Φοριόταν πάντα και οι δύο μαζί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε η πρώτη να είναι διπλά γυρισμένη και η δεύτερη λιγότερο.

Η «ΧΡΥΣΗ ΝΥΦΙΚΗ» τραχηλιά, υφαινόταν με στιμόνι βαμβακόνημα Νο 40 και μεταξόνημα που σχημάτιζε ρίγες, τις ονομαζόμενες «μάννες», οι οποίες κατά περίπτωση ήταν στενές ή φαρδιές. Το μεταξόνημα για να υφαίνεται ευκολότερα και να μην «κολλάει» - πριν χρησιμοποιηθεί στο στιμόνι - το «έστριβαν» ελαφρά στο χέρι. Για υφάδι χρησιμοποιούσαν μόνο μετάξι άριστης ποιότητας, το γνωστό «μπουρουντζίκι».

Ο τρόπος επεξεργασίας του μεταξιού, όπως μου τον περιέγραψε η Αφροδίτη Φτεργιώτη, σύζυγος Γεωργίου Λαπαδίτσα, έτ. γ. 1909, ήταν ο εξής: «Οι τραχηλιές γίνονταν μι μιτάξι απ' τα κουκούλια. Εβαζάμε τα κουκούλια στο δραστό νερό (ένα πλόχειρο κουκούλια) κι μ' ένα ξύλο από πιζάρι τα ζουλιγάμι για να καθήσουν κάτω. Μέσα απ. το νερό εβαζάμι την κλωστή, την εστριβάμι ουλίγο στο χέρι - όσου να στρώσει - και την εριχνάμι στο ταψί. Για να μην φουσκώσει (φεύγει - μπερδεύεται) εριχνάμι από τεταουθιό καλαμπούκι. Ύσταρνα επιρνάμι το τυλιγάδι, τυλιγαδιαζάμι το μιτάξι και κάναμε την θηλειά. Το

Η τραχηλιά αυτή ανήκει στην Ευθυμία Ιωάννου Μήτσουλα. Κεντήθηκε το 1898 από την Ευδοξία Γαλάκη Λόγγου (σύζυγο που εργοστασιάρχη Λόγγου) η οποία ήταν πολύ «χρυσοχέρα» όπως έλεγαν.

μιτάξι που ήθελαν για μπουρουντζίκι για τις τραχηλιές, δεν το πείραζαν, δεν έβραζαν τις θηλειές, για να είναι κιτρινωπό».

Η τραχηλιά είχε ορθογώνιο σχήμα, μήκους συνήθως 55 εκατ. και πλάτος 44 εκατ. και για να ραφτεί χρειαζόταν ένα φύλλο κισμιρί, που υφαινόταν σε φάρδος συνήθως 45 εκατ. Η τελική διαμόρφωσή της γινόταν από την τεχνίτρια. Οι Ναουσαίες πήγαιναν το ύφασμα και η τεχνίτρια αφού την έκοβε στις κατάλληλες διαστάσεις, σχημάτιζε τον «λαιμό», το «άνοιγμα» και αφού τα σιρίκωνε, έκανε τις μπιμπίλες και τέλος το κέντημα. Φοριόταν περνώντας την από τον λαιμό και προσαρμοζόταν στο στήθος, κάτω από το μπούστο του φορέματος, καλύπτοντας το άνοιγμα της «σκάλας». Ένα κατακόρυφο άνοιγμα στο κέντρο της τραχηλιάς, την χώριζε σε δύο ίσα μέρη. Το άνοιγμα αυτό, μήκους 45 εκ. άρχιζε 5 εκατ. κάτω από την άνω πλευρά της τραχηλιάς, όπου διαμορφώνονταν ένας μικρός «λαιμός» (λαιμόκοψη) και κατέληγε 5 εκατ. πριν από την κάτω πλευρά σε μικρό σχίσμο ή σε ένα δεύτερο «λαιμό» όμοιο με τον προηγούμενο. Στο τελείωμα κάθε λαιμόκοψης σχημάτιζαν με μεταξόνημα λεπτή μπιμπιλίτσα «ακονίτσα». Το σχίσμο το

σιρίκωναν με το δελόνι, σχημάτιζοντας «μιτζίκι».

Το ενδιαφέρον της τραχηλιάς από τεχνική και αισθητική άποψη, εντοπίζεται στα δύο στενόμακρα τμήματά της, που είναι δεξιά και αριστερά από το άνοιγμα, μήκους 40 εκατ. και φάρδους 4 - 5 εκατ. το καθένα. Σ' αυτά τα τμήματα, ο διάκοσμος γινόταν από την ανάποδη πλευρά και για λόγους αισθητικής οι Ναουσαίες τα δίπλωναν με ένα συγκεκριμένο τρόπο και τα έλεγαν «γυρίσματα». Έτσι προβάλλονταν ο πλούσιος και πολυποικίλος διάκοσμός τους, με το ολόχρσο κέντημα και τις φαρδιές μπιμπίλες.

Σ' όλη την επιφάνειά τους (στα γυρίσματα) ειδικές τεχνίτριες και οι ίδιες ακόμα οι νοικοκυρές, όσες ήταν χρυσοχέρες, δημιουργούσαν με μεγάλη δεξιοτεχνία κεντήματα εξαιρετικής τέχνης, χρησιμοποιώντας πλακέ χρυσό και χρυσή κλωστή, σε συνδυασμό με «φόδες» και «τιρτίρια».

Ο κεντητός διάκοσμος είχε πλάτος 3 - 5 εκατ. και συνήθως κάλυπτε όλη την επιφάνειά τους (γυρίσματα). Όταν ήταν αρκετά πυκνοκεντημένος, ονομαζόταν «πλάκα».

Από την άποψη της τεχνικής, τα κεντήματα της τραχηλιάς ανήκουν στα «γραφέα». Σ' αυτά τα θέματα

σχεδιάζονται πρώτα στο ύφασμα και ύστερα κεντιούνται με διάφορες βελονιές.¹¹ Τα θέματα είναι παρμένα από τον πλούσιο φυτικό κόσμο (κλιματσίδες, φύλλα, λουλουδάκια, ανθοφόρα κλωνάρια κλπ.) αρμονικά συντεταγμένα και «θυμίζουν διακοσμώσεις του τσεβρέ», που είναι χαρακτηριστικό είδος της μουσουλμανικής κεντητικής.¹² Ανάλογα με τον τύπο του σχεδίου, έδιναν στα κεντήματα τις εξής ονομασίες: Κλιματσίδες, κυπαρισάκι, ζίκ - ζάκ, καγκέλι κλπ.

Σε κάθε γύρισμα της τραχηλιάς, στο τελείωμά του, σχημάτιζαν με την βελόνα του ραφίματος φαρδιές «μπιμπίλες με κολιέδες» που τις διακοσμούσαν με φόλες, χρησιμοποιώντας μεταξόνημα, χρυσόνημα και ασπρόνημα. Οι μπιμπίλες αυτές, φάρδους 5 - 6 εκατ. δεν ήταν ένα απλό συμπλήρωμα στη διακόσμηση της τραχηλιάς, αλλά το πρωταρχικό στοιχείο που προσδιόριζε την ποιότητα και την αξία της.

Οι μπιμπίλες έπαιρναν την ονομασία τους, από το σχέδιο που διαμορφώνονταν μετά την ολοκλήρωσή τους. Έτσι έχουμε τις εξής ονομασίες: σέλινο ή σελινάτη, πλατύφυλλο σέλινο, μακεδονίσι, πλατύφυλλο μακεδονίσι, καγκέλι, κυπαρισάκι κ.λ.π.

Για τον σχηματισμό της μπιμπίλας χρησιμοποιούσαν ποικίλους

τρόπους τεχνικής, σε διάφορους συνδυασμούς: γαζί, μιτζίκια, τραπουζά, καρκέλι, ξεχυτό, κουκουίτσα, καρκελούδα, ριζάκι κ.ά.

Στις χρυσές υφικές τραχηλιές για το κέντημα και τις μπιμπίλες, χρησιμοποιούσαν πάντοτε 20 χιλιάρο χρυσόνημα. Για τις μπιμπίλες, το μεταξόνημα ήταν από την ίδια κλωστή που ύφαιναν τις «μάννες», αλλά περισσότερο στριμμένο στο χέρι και είχε την εξής επεξεργασία, όπως μου αφηγήθηκε η κυρά Αφροδίτη Λαπαδίτσα: «Για να γίνουν οι μπιμπίλες, τις θηλειές που ετοιμάζαμι για να υφάνουμε τραχηλιές τις εβραζάμι σι καζάνι μι άσπρου σαπούνι - κουματάκια που τα ελιουνάμι πρώτα καλά - ώσπου να ασπρίσει του μιτάξι. Τις ξεπλυάμι στη σκιά. Μι αυτό το μιταξόνημα έφκιαναν τις μπιμπίλες».

Για να γίνει η μπιμπίλα, έστριβαν μεταξύ τους δύο κλωστές, περνούσαν την βελόνα και άρχιζε η τεχνίτρα να την πλέκει. Την χρυσή κλωστή που χρησιμοποιούσαν ήταν αγοραστή, όπως οι φόλες και γατιρτίρια. Το 1914 - 15 μια υφική τραχηλιά, με χρυσή μπιμπίλα, στοίχιζε 130 - 150 παράδες (το χειρικό για την μπιμπίλα). Το 1936 στοίχιζε 200 παράδες.

Πριν το 1900, το μεγαλύτερο βάρος στο διάκοσμο της τραχηλιάς είχε το κέντημα (πολύ χρυσό κέν-

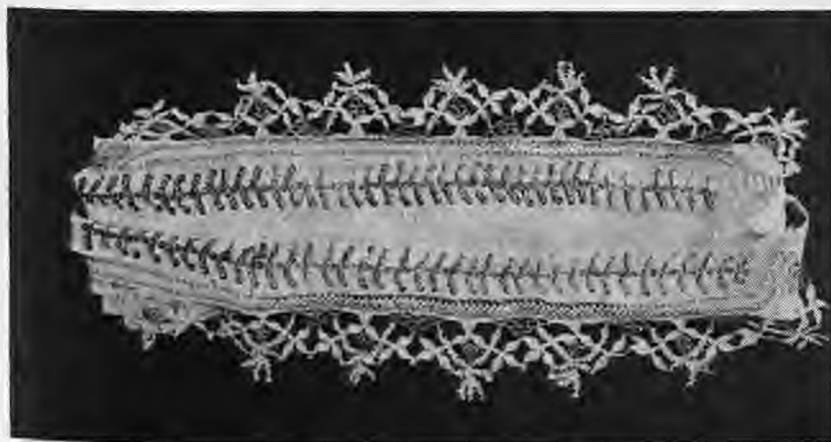
τημα - μικρή μπιμπίλα, δουλεμένη με χρυσόνημα και αργυρόνημα). (Φωτ. 1 - 2). Αργότερα όμως το μεγαλύτερο βάρος δόθηκε στην μπιμπίλα (φαρδιές μπιμπίλες με μετάνι και χρυσόνημα - λιγότερο χρυσό κέντημα). (Φωτ. 3 - 4).

Επειδή το κισμιρί ήταν λεπτής υφής (αραχνούφαντο), παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες στη διαδικασία του κεντήματος. Για να εξασφαλισθεί η σταθερότητα στο κέντημα και να στέκεται όρθια η τραχηλιά, «να μην είναι ντίπ σαν τζαντίλα», όπως μου είπε χαρακτηριστικά η βείτσα μου Ελένη Ζάλιου, σύζυγος Αλεξ. Τσιάκου, έτ. γεν. 1916, οι τεχνίτριες χρησιμοποιούσαν στην εσωτερική πλευρά λεπτό άσπρο χαρτί, το οποίο με την πάροδο του χρόνου φθείρονταν.

Η εσωτερική «δεύτερη τραχηλιά», στην ύφανση, το σχήμα και τις διαστάσεις, ήταν όμοια με την εξωτερική «χρυσή υφική» τραχηλιά, διέφερε μόνο στον διάκοσμο που δεν ήταν τόσο πλούσιος (λιγότερο κέντημα - μικρότερες μπιμπίλες) και στα «γυρίσματα» που ήταν στενότερα. Όπως έλεγαν χαρακτηριστικά «η καλή τραχηλιά γύριζε διπλά έξω, ενώ η δεύτερη τραχηλιά γύριζε πιο λίγο».

Οι Ναουσαίες δεν συνηθίζαν να πλένουν τις κισμιρένιες καλές τραχηλιές, επειδή το ύφασμα και ο διάκοσμος καταστρέφονταν σιγά - σιγά, χάνοντας έτσι την αρχική τους αξία. Για τον λόγο αυτό, πολλές φορές σχημάτιζαν δύο «λαιμούς», ώστε να μπορεί να φοριέται «πάνω - κάτω», όπως έλεγαν.

Όπως έλεγαν από τα προικοσύμφωνα που διασώθηκαν, αλλά και από τις προσωπικές πληροφορίες που είχα, κάθε υφή έπαιρνε για προίκα αρκετές τραχηλιές, όμως μόνο οι δύο απ' αυτές ήταν «χρυσές» δηλ. χρυσοκεντημένες υφικές, διότι στοίχιζαν πολύ.

Η τραχηλιά ανήκει στην Μαρία Σάβ. Μυλωνά, το γένος Κόλλου Κεντήθηκε το 1922

Η τραχηλιά ανήκει στην Μαρία Σάβ. Μυλωνά, το γένος Κάλιου Κεντήθηκε το 1922

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις τραχηλιές, το κέντημα και οι μπιμπίλες γινόταν μόνο από γυναίκες τεχνίτριες, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα εξαρτήματα της φορεσιάς (φόρεμα, επενδυτές, κεφαλόδεσμοι κλπ.) που τα έκαναν κυρίως άντρες ραφτάδες.

Φημισμένες τεχνίτριες που έκαναν τραχηλιές σωστά κομφοτεχνήματα, ήταν οι εξής: Λένκου Κοιτοχρήστου το γένος Τσιρίου έτ. γεν. 1885, Φανή Μπαξεβάνου το γένος Γ. Βλάχου έτ. γεν. 1873, Αναστασία Σπάρτη το γένος Κανταρτζή έτ. γεν. 1878, οι αδελφές Λένκου και Μαρία Λιόνιου που έμεναν στη Βύρωνος, η Σοφικιά Κόκαρη στον Πρόδρομο και η Γούδα Χουλιαρά στ' Αλώνια. Τα τελευταία χρόνια, μέχρι και σήμερα 1992, η μόνη νεώτερη Ναουσαία που κάνει μπιμπίλες είναι η Γούλου Τσιολάκου το γένος Κανταρτζή έτ. γεν. 1926 που κατοικεί στ' Αλώνια.

Οι τραχηλιές που έχουν διασωθεί και βρίσκονται σε ιδιωτικές συλλογές ή στο Μουσείο του Λυκείου Ελληνίδων Νάουσας, δεν είναι παλιότερες των αρχών του 20ού αιώνα και ίσως το τέλος του 19ου αιώνα.

Το υλικό για την έρευνά μας το συγκέντρωσα από προσωπική επαφή που είχα με ηλικιωμένες και νε-

ώτερες Ναουσαίες, που με μεγάλη προθυμία «άνοιξαν τα μπαούλα τους» και μου έδωσαν όσες πληροφορίες μπορούσαν.

Ιδιαίτερα θέλω να ευχαριστήσω τον Ναουσαίο λαογράφο Τάκη Μπάτση, και τις κυρίες: Κουκούλα Μαριγούλου, Λαπαδίτσα Αφροδίτη, Μαλούνα Μαίρη, Νικούση Σούδα, Σηπιτάνου Φανή, Τσιάκου Αικατερίνη, Τσιάκου Ελένη, Τσιολάκου Γούλου, Τσιάτσιου Κατίνα, Χωνού Βέτα.

Υποσημειώσεις και παραπομπές

1. Τατιάνα Ιωάννου - Γιανναρά «Ελληνικές κλώστινες συνθέσεις».
2. Όταν για πρώτη φορά αναφέρεται στη Δυτική Ευρώπη ο όρος δαντέλα, σημαίνει ένα είδος τρυπητού κεντήματος με τριγωνικά δοντάκια στην απόληξη και καθόλου την ανύπαρκτη τότε δαντέλα που γίνεται με τις βελονιές στον αέρα.
3. Η αντίστοιχη ιταλική λέξη merlo - merletti ή η αγγλική Jacé ποτέ δεν πέρασαν με κάποια διάρκεια στον ελληνικό χώρο.
4. Τατιάνα Ιωάννου - Γιανναρά

«Ελληνικές κλώστινες συνθέσεις».

5. Πόπη Ζώρα «Κεντήματα και κοσμήματα της ελληνικής φορεσιάς».
6. Μουσείο Μπενάκη «Κεντήματα».
7. Η μπιμπίλα είναι και αυτή ένα είδος κόμπων με τη βελόνα. Η σύνθεσή της γίνεται με τον συνδυασμό κόμπων και βελονιών, όπως φεστόνι ή με κόμπο, θηλειές, ριχτές βελονιές κλπ. Το ιδιαίτερο όμως χαρακτηριστικό στοιχείο της είναι οι λουλουδιές συνθέσεις.
8. Ν. Ανδριώτη: Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής στη λ. μπιμπίλα - μπιμπίλα από το τουρκικό bir - birí, το ένα μετά το άλλο, στη σειρά.
9. Μουσείο Μπενάκη «Κεντήματα».
10. Τραχηλιά - τράχηλος = λαϊμός. Αρχαία ελληνική λέξη.
11. Πόπη Ζώρα «Κεντήματα και κοσμήματα της ελληνικής φορεσιάς».
12. Πόπη Ζώρα «Κεντήματα και κοσμήματα της ελληνικής φορεσιάς».

ΤΟΤΙ ΚΙ ΤΩΡΑ

Παραμύθια κι τραγούντια στη Νιάουστα

Τα κόκκινα συλίντρινα (στάμπινα - πετριόσες κόκκινες): Έναν κίρον κι έναν ζαμάνην ήταν ένας παπάς ντόπρους χριστιανός, πουλύ αγαθός κι ουλίγου χούτους, πούχειν μνια παπαντγιά φανταζούμνη, όμορφη κι μιρακλού. Την παπαντγιά την είχαν βάλει στου μάτι όλα τα παληκάργια, αμά πλειότιρου ένας νταής σαν σπ' την Πουλιάνα, άς πούμι.

Η παπαντγιά μια μέρα κατά βασιμαηλιού σα γύρισειν κι ου παπάς απ' του χουράφι μη του ζιυγάρη, ουχαλιζουταν. Διμένη ίσιαμι τ' αφκιά μη του τσίπινου κι σκιπασμένη ίσιαμι μ' απάνου μη τη διλέντσα στην κώχη, μουνουγκούσειν:

— Όχ, ώχ, τί έπαθα η καημένη μου. Δα πιθάνου αφέντη μου δε του γλιτώνου.

Νε φαγί έφκιασειν, νε φουκάλισειν, νε καντίπουτας.

— Αμάν παπαντγιά τί έχεις; Τί σι πουνεί;

— Ιδω του τρικόμπι δεν αμπουρώ ν' ακουμπήσου του κιφάλι μου πουθινά. Δα μι τσακιστεί του κιφάλι απού πόνουν. Έχου κι μνια δαζμούρα στ' αφκιά αμά τί; Θαρρώ αράπιτσα πιρνάει.

— Τί έβαλεις στου κιφάλι σου; Τί γλέπου; Έβαλα ξικλίντγια απού κουρμίντγια παληά κι λιμουνοπίτσες. Έτσι μι είπειν η μπάμπου η Μαγώ.

Όλην τη νύχτα έκαμνειν τουν άρουστουν, κλώθουνταν απού δω κλώθουνταν απού κει, φυσούσειν, ξιφουσούσειν.

— Όχ, λέλε, λέλε κι ου γκρατομάκουσ μη πουνεί.

Ου παπάς δεν ήξηρειν τί να φκι-

άσει. Την έβρασειν αγιάσμα. ζαμπούκουν την έφκιασειν, γλυκειά πιργιά για του λιμό.

— Όχ, παπά μου, δα πιθάνου Οι μπάμπεις μι είπαν για να γιάνου θέλει ανάγκη πάσα να πας στην Κουτίχα να μι φέρεις κόκκινα συλίντρινα (στάμπινα) αλλοιώς δεν έχου σουτηρία.

Αυτή ήθειλειν να κάμει ώρεις ου παπάς κι ν' αργήσει. Λέει τουν παπά:

— Για να ιπιτύχει αμά του ιλιάτσι, θέλει μι τα γόνατα να πας κι μι τα γόνατα ναρθείς, όπουσ κάμουν αυτοί που παγαίνουν στην Τήνου να βρουν την υγεία τους.

— Αμάν μπρε γυναίκα, τί λες δα γένουμι πιργέλειου στουν κόσμου, όλοινοι δα γιλούν μη τι μας, λουλάθηκες;

— Καν τίπουτας δε ξέρου. Ανάγκη πάσα να πας να μη φέρεις του ιλιάτσι. Όχ, ώχ, τί έπαθα η καημένη μου.

Όλην την ημέρα ουγκούσειν κι ουχαλνιούνταν. Κατά βασιμαηλιού, τί να φκιάσει ου έρμους ου παπάς, απουφάσισειν να πάνει σαν κα την Κουτίχα μη τα γόνατα. Καρτέρησειν να ζμουργίσει για να μην τουν γλέπουν οι κόσμοι κι τουν πιργιλούν κι κίνησειν, μη τα ράσα στουν νώμου για να μην τα φκιάσει μπιρμπάτι.

Σαν που έφτασειν ίσιαμι κα τη Βιργιώτικη είχειν νυχτώσει για τα καλά. Πίσσα, σκουτάδι παντού. Ακούει απού μακριά ρόπουτουν σαν πατημασιές απού άλουγα. Ένας κυρατζής μη τρία άλουγα φουρτουμένα μη τουλούμνια λάδι έρχουταν απ' τη Βέργια. Τ' άλουγα είδαν τουν ήσκιου στη μέση απ' του δρό-

μου, σκιάχτηκαν, σταμάτησαν κι ξιφουσούσαν. Ου κυρατζής είδειν ένα μαύρου πράγμα κι φρίχτηκειν κι αυτός. Βγάζει του γκρά κι κράκ κρούκ, ητοιμάζητι να πυρουβουλήσει.

— Ποιός είναι κεί; Φουνάζει!

— Αμάν, ιγώ είμι, απηλουγιέτι ου παπάς. Μην πυρουβουλάς.

— Ποιός είσι;

— Ιγώ είμι ου Παπαδημήτρης. Ιού ποιός είσι;

— Ιγώ είμι ου Κουσαντός της Ντίνκινας.

Έταν κινούργιους μαχαλιώτης. Μη τουν παπά, κάθουνταν στουν ίδιου αριστά, ουλίγου πάρα κάτου απ' του παπά του σπιτί. Σημακόντιψειν κι γλέπει τουν παπά στα γόνατα.

— Αμάν μπρε Παπαδημήτρη, πού πας έτσι; Σήκου απανουθιό.

— Αμάν Κουσαντό, σι σένα κι στουν θιό σου μη μη χαλνάς του ιλιάτσι της παπαντγιάς. Αυτό κι αυτό γένητι, λέει ου παπάς. Για να γιάνει η παπαντγιά του ιλιάτσι είνι τα κόκκινα συλλίντρινα κι μη τα γόνατα να πάνου.

— Σήκου απάνου κι μη φουβάσει, γύρνα ουπίσου στου σπιτί, ιγώ δα τη γειάνου την παπαντγιά. Λέει ου κυρατζής.

— Αμάν αρά Κουσαντό, δα μη χαλάσεις του ιλιάτσι. Μη πόνισαν κι τα γόνατα για νάρθου ίσιαμι δω.

— Σήκου σι λέγου κι φκιάσει ούτι δα σι πω.

Αυτός φαίνητι είχειν πάρει χαμπάρι τί έφκιανειν η παπαντγιά γιατί τούξιρειν κι ου μισός ου μαχαλάς, μούγγι ου παπάς δεν ήξηρειν καντίπουτας.

— Γράψει ιδώ έναν τισκιρέν, η παπαντυγιά δε μι ξέρει ιμένα.

Γράφει: Αυτὸν που σι φέρνει του γράμμα, να τουν φιλήσεις, να δά-
λεις τ' ἄλουγά του στου παχί μας
κι να τουν βάλεις να κοιμηθεῖ.

Ἐγραφειν ου παπάς τουν τισκι-
ρέ κι ὄνταν ἔφτασαν ὄξου μιριά απ'
του σπιτί, λέει στου παπά: «Σέβα
τώρα μέσα σ' αὐτὸ του σακκί για
να γλέπεις ἀποῦ μέσα».

Τουν βάνει στου σακκί, ανοίγει
κι μιὰ τρυπούδα να γλέπει, κι χτυ-
πάει του χτυπητάρη της πόρτας.

— Ποιὸς εἶνι; Ρουτάει η παπαντ-
γιά, απ' του παραθύρι.

— Ἰγῶ. Ἄνοιξέ μι. Μ' ἔστειλιν
ου παπάς να μένου ιδῶ ἀπόψε. Εἶμι
ξένους κι δεν ἔχου ποῦ να μένου, να
μ' ἔδουκειν κι πούσουλα ου παπάς,
που τουν θρήκα στου δρόμου.

Τί να ἔφκιανειν η παπαντυγιά, ἄ-
νοιξιν κι τουν ἀνέβασει ψηλά. Ἦ-
ταν ἀμὰ στου μπουζι σινιαγμένη,
μη τουν κουντζέ στ' ἀφτί, του σπι-
τι να του δαρές να φύγει, ποῦ λεν.
Κι ου αγαπητικὸς της στην κῶχη.
Ου σουφράς στρουμένους μη χίλια
ντιγιὸ καλούντγια, ουρνίθα ψημένη.
σαλάτου μη μάτσιουτσιουν, κρασί,
αρακί κι λουγιὸν ντι λουγιὸν φαγιά.

Κάθητι κι' αὐτὸς σι μιὰ ἄκρα,
βγάξει ἓνα τρανὸ κρουμίδι, ξιπητού-
του, κι, αχιρνάει να τρώει. Τουν γλέ-
πει η παπαντυγιά κι τουν αλυπηθη-
κειν. Ἀς τουν δόσουμι, λέει ουλιγρου
κρέας κι' αὐτὸν τον χριστιανὸ.

Ου παπάς καν ζαρώνει στα τέσ-
σιρα μαζουμένους μες στου σακκί.

— Να φέρου ψίχα μέσα μιριά κι
αὐτὸ του σακκί πόχου τα ζντράνια
μου κι μιρικὰ φαγώσιμα μέσα, να
μη τ' ἀλαμανίσουν οι γάτες.

— Ἐ! φέρ του, λέει η παπαντ-
γιά.

Φέρνει τουν παπά μέσα στου κί-
ουσέ απ' του νουντά, μη την τρύπα
κατὰ ιδῶ μιριά, για να γλέπει. Ου
παπάς τί τουν θέλεις, ἐπισειν απ'
τα σύνιφα, να τουν ἔκουφτες, που
λεν, αἶμα δε δάβγαζειν.

Κι' αἶ εἰς υγιάν, κι' εἰς υγιάν,
πίνου, χαρουκουπιούντι κι τραγου-

δούν, ως που αχίρισαν κι τουν χου-
ρό. Πιάνητι κι ου ξένους στου χου-
ρό κι αχιρνάει να τραγουδάει:

— Μνια παπαντυγιά ἦταν ἄρρου-
στη βαρειά για να πιθάνει
κι κόκκινα συλλίντρινα ἦθειλιν για
να γιάνει.
Κουτουπούλι κι' αρακί, τήρα παπά
απ' του σακκί.

Κι πε κι ξαναπέ του ἰντιγιου τρα-
γούδι ως που βγαίνει κι, ἓνας πα-
πές απ' του σακκί κι την αχιρνάει
να κι' αὐτήν να κι την ἄλλη, τη
μαύρισειν στου ξύλου!

Οι ἄλλοι ντιγιὸ ὅπου φύγει - φύ-
γει. Ντιγιὸ - ντιγιὸ κατέδθηκαν τα
σκαλιά.

Κι' ἔζησαν αὐτοὶ καλὰ κι μεῖς
καλύτερα!

Σι αὐτὸν του ντουνα: τίπουτα δε
μένει ακροφὸ, ὅλα ιδῶ πληρώνουντι.
Τότι ἀποῦ ποῦ γραμδφουν; Μούγ-
γι ουλίγα σπιτίγια εἶχαν στη Νιά-
ουστα ὕσταρνας απ' το 1928. Ρά-
διου πήραμι σαν που ἔφυγαν οι
Γερμανοὶ μετὰ του 1944, γιατί εἶπι
κατουχής δεν μας ἰπέτριπαν νάχου-
μι ράδια. Κι ὅσοινοι εἶχαν ὄντας
ἦρθαν οι Γερμανοὶ τις τα πήραν.
Για ταυτὸ τότε ὄλοινοι εἶλιγαν πα-
ραμῆτγια, τραγούντγια, νιγμάτα κι
πιχνίντγια. Κι πλειότριου του χει-
μῶνα πούταν τρανές οι νύχτεις. Τώ-
ρα ἄλλαξαν τα ἰπουράνια, οι κό-
σμοι βουδάθηκαν κι μούγκι τα ρά-
δια, οι τηλιουράσεις κι δίντεα ου-
μιλοῦν. Παγαίνεις βίζιτα κι ἴσια ἴ-
σια που λες καλησπέρα κι καλυνύ-
χτα.

Ἐνα τραγούδι που τραγουδήθη-
κειν πολὺ στη Νιάουστα ἦταν κι
του Ἀλμπουνάρι, μιτὰ τη Μικρὰ
Ἀσία, στα 1922, γιατί πολλοὶ Νι-
σουστινοὶ πήγαν στου πόλιμου της
Μικρὰς Ἀσίας.

«Του Ἀλμπουνάρι του ψηλό του συρ-
ματουζουομένου
μας ἔχει κάμει την καρντγια τ' ανα-
θηματισμένου.

Το Ἀλμπουνάρι ἔκαμε πολλές γυ-
ναῖκες χήρις
μανάδες μαύρα να φοροῦν, κουρίτσ-
κια δίχους μοῖρις.

Ἐβγα μπρε Μουσταφά Κεμάλ κι
τήρα μι του κυάλι,
να δεις του πρώτου σύνταγμα ψηλά
στου Ἀλμπουνάρι
Πολλές μανάδες κλάψανε ἀς κλάψει
κι' η δική μου,
ἀς ἔρθει στο Εσκί - Σεχίρ να πάρει
του κουρμί μου.

Στην Προύσα σφάζουνε ἀρνιά, στου
Γαλατὰ κριάργια
κι μέσα στο Εσκί - Σεχίρ σφάζον-
ται παληκάργια.

Ἄν δε γυρίσου μάνα μου μην κλά-
ψεις, μην πουνέσεις,
τη νίκη νάχεις συντρουφικά κι μη
μαουρουφουρέσεις».

Εκεῖ στου Εσκί - Σεχίρ ὅπους λεν
αὐτινοὶ που πήγαν στου πόλιμου,
οι Τούρκοι ἀντιστάθηκαν γιρὰ κι
σκουτώθηκαν πουλλοὶ.

Κι' ἓνα ἄλλου παραμῦθι:
Οι ραγκατσιούλεις (φουρνιτάρεις
λιψιές).

Εικεῖν' τα χρόνια πριν απ' τουν
πόλιμου, ἔρχουταν πουλλοὶ Σαρα-
κατσιάνοι στα βουνὰ της Νιάουστας
στου Καραμπουνάρι, στου Καρα-
τάσι, ουπίσου στου πηγαδάκι στα
Καροῦτγια, στου Τσιανακτσί κι ἀλ-
λού. Εκεῖ πάσαν μη τα γουμάργια
κι πουλούσαν ουπουρικά, ζαρζαβα-
τικά, τσουκάλια, μισούργια κι διά-
φουρα. Τα ἄλλαζαν μι μαλλί, τυρί
κι κἀνα ἀρνί.

Μιὰ μέρα πήγειν κι ου Νάτσιους
ου τσιγκανόγιουφτους μη τη γυναι-
κα του την Τσίλια κι τουν ἰγιὸ τους
του Ράϊκου, πούταν ἴσαμι τριῶν χρο-
κῶν. Εἶχαν στου γουμάρι φουρτου-
μένα τσουκάλια, μισούργια, νταβά-
δεις κι ντιντζιρέντγια χουματένια.
Πήγαν σιαπάνου στ' Αγκάθι. Ε! μα
κρὺς δαντές, νυχτώθηκαν στου βου-
νό. Εκεῖ ἦταν καμνιά ἕξι ἰφτὰ κα-
λύδεις.

— Εἶστι τυχιροὶ, τους εἶπειν ου
αρχιτσέλιγκας. Ἀπόψε εσφαζάμι κι
ἓνα τσουγκάρι κατσίκι να σας φι-
λέσουμι.

— Στρώσει γυναῖκα σουφράν να
φαν οι φίλοι, φέρε κι τυρί φρέσικου
κι γάλα ξινό.

Τους φέρνου απ' ὅλα τα καλοῦντ

γα. Κι ρίχνουντι αυτοινοί μη χούσμη στου φαγί γιατί ήταν ξιληγουμένοι απού μέρεις μη λιπαρίδεις κι πιπέρκεις στου ξύδι, κι έφαγαν έναν ντάνταλον.

Ξημέρουσιν ου Θιός την ημέρα. Βάνει γάλα γλυκό η γυναίκα να φανσι φίλοι. Τρων καλά - καλά κι μνια παπάρα γάλα κι φουρτώνουν του γουμάρι για να φύγουν.

— Άτζώρα, λέει ου γιούφτους, σι καρτιρούμι κι μεις στου σπίτι μας, αμα κατέδεις στην πόλη να μην πας πουθινά αλλού.

Μπίτισιν του καλουκαίρι κι ήρθειν ου κιρός να κατηθούν τα πρόβατα στα χειμαντγιά. Ουλιγεις μέρεις αρχίτηρας κατέδηκειν κι ου τσέλιγκας μι καν ντιγιά άλουγα, να μπατανίσει τα σιαϊάκια κι να βάλει στη ντριστελά τις διλέντσεις. Ξιαπώμεινιεν στη Νιάουστα ίσιαμι να γένει αυτή η δουλειά, κι για να τιμήσει του Νάτσιου πάρισιν στου σπίτι του. Αυτό ήταν μια μικρή καλύθα μη θριζινιές κι τ' αχούρι απού δίπλα, έτσι που του γουμάρι έδανειν καμνιάφρας του κιφάλι μέσα απ' του χαλασμένου του μπουλμέ.

— Μπρε καλώς τουν! Μπρε καλώς τουν! Ήταν κι ουλίγου στα κέφκια του ου Νάτσιους γιατί είχειν τραβήξει κι καν - τγιό αρακιά ξιπόλιτα στου μπακάλικου.

— Κάτσει τσέλιγκα στην κόχη, στρώσει του σουφρά γυναίκα.

Σαν ιδειν ου τσέλιγκας έτσι. μπαδα φύγου, δεν παραπινώ.

— Τι; Μνιαφρας ήρθεις στου σπίτι μας κι δα φύγεις; Δεν έχει να πας καμπουθινά. Κάτσει σι λέγου.

Τι να φκιάσει ου έρμους ου τσέλιγκας, έκατσειν.

— Φέρτου του ψουμί γυναίκα, φέρει κι τουν τρανό του κρουμιδα να τουν σφάζουμι!

Φέρνει η γυναίκα ένα τρανό κρουμιδι κι του καλαμπουκίσκιου του ψουμί σαν τούδλου. Παίρνει αυτός μη του μαχαίρι χράτσ - χρούτσ, κόφτει του κρουμιδι κι του μοιράζει.

— Φάει τσέλιγκά μου, έχουμι κι άλλουν κρουμιδαν!

Κι' ου γιούφτους μούσκιδειν άλας κι δάγκουνειν του κρουμιδι μη όριξη σαν να ήταν αρνάκι.

Ου Σαρακατσιάνους έκαμειν τόχα τρώει κι κοιμήθηκειν νηστικός.

Πέρασειν ου χειμώνας κι' ήρθειν ου Απρίλης - Μάης κι τα πρόβατα ξαναήρθαν στου δουνό. Λάγκαρ - λούγκαρ μι τις μέρεις πιρνούσαν ύχτα κι μέρα απ' τη Νιάουστα χιλιάδεις πρόβατα.

Σι καμπόσεις μέρεις κινάει κι ου Νάτσιους μη του ταξά του. Φουρτώνει τσουκάλια κι μισούργια κι του Ράϊκου πανουγόμι στου σαμάρι κι μι τη γυναίκα του κινούν για τα σαρακατσιάνικα τα καλύθια. Του ταχύ κι ως του γιόμα η μέρα ήταν γλυκειά αμά όντας έφτασειν ζμούργια στις καλύθεις του τσέλιγκα, ου χαβάς ντιγκλέτισειν, αχίρησειν ένας αέρας φαρμάκι.

Ου τσέλιγκας τους ιδειν απ' του παραθύρι της καλύθας, αμά δεν έδουκειν πρόσουπου, καν μούλουνειν.

Χτυπάει, ξαναχτυπάει ου Νάτσιους την πόρτα! Καν αυτός φκιάνει του ψώφκιου κουργιό. Κι ουρόπουτους χαμένους παγαίνει.

Σι ουλίγου αχίρησειν κι να χιουνίζει κι ου Ράϊκους έτριζειν τα δόντγια του απ' του κρύγιου. Έ! Νέϊτι βρήκαν μνια παληά κουπάνα κι του σκέπασαν απού κάτου του πιδι.

Μη τα ζόργια τα πουλά άναψαν κι μνια φουτχιά κι έφκισαν ραγκατσιούλεις μη ουλίγου στιαρίσκιου αλεύρι. Η Τσίλια τις ζύμουσειν κι τις έφκισειν λιπτές - λιπτές φουρνιτάρεις λιψές που τις έψησαν στη χόβουλη.

Η ώρα αμα είχειν πιράσει κι του χιόνι κι ου αέρας φαρμάκι μαύρου.

— Δώσει μαρί γυναίκα κι του Ράϊκου να φάει, λέει ου Νάτσιους.

Σηκώνουν την κουπάνα. Έ! Ράϊκου, σήκου να φας ραγκατσιούλεις. Ράϊκου δεν ακούεις;

Ου Ράϊκους αμα πού ν' ακούσει. Είχειν τινάξει τα πέταλα. Είχειν ξυλιάσει ντίπ για τα ντίπ απ' του κρύγιου.

Γιλάει, γιλάει μη τα δόντγια απ'

όξου. Κι αχίρησαν τα μοιρολόγια.

— Ού! Ού! Ράϊκου μου ου μπαμπάς κι, η μάνα δα κοιμηθούν κοιλιό μη κοιλιά κι πλάτη μη πλάτη κι σι ξιπάγιασεις απού κάτου απ' την κοππάνασα;

Δάχτυλα για του ζουρνά, κι ύχια για την πίττα, Ράϊκου μου. Σαν πας στουν Θιό κινιάτουρας να φέρεις κι του μπαμπά ένα φιλι πίττα τρανό!

Καλές ραγκατσιούλεις έφαγαν κι αυτοινοί. Αυτά απού λέτι μπράτιμοι έπασαν απ' του Σαρακατσιάνου. Κατά πραξία ευρεία... Να μην είμιστι μούγγι απ' την Πάρου, αμα κι' απ' την Τήνου. Όχι μούγγι πάρει, αμα κι δώσει.

Τώρα κι' οι μικροέμπουροι έχουν τ' αυτοκίνητά τους. Όσου να πεις κίμινο, πήγαν κι γύρισαν στα παζάργια τους.

Κι' ένα τραγούδι που του παίζουν στις μπουλεις σαν πατινάδα.

Μνια μέρα ήταν σκόλη

Μνια μέρα ήταν σκόλη, δεν είχαμι δουλειά παίρνου του τουφικάκι κι πάνου για πουλιά.

Στου δρόμου που παγαίνου θρίσκου κι μνια μηλιά στα μήλα φουρτουμένη κι' απάνου κουρασιά.

Κάμου να κόψου μήλου πχιάνου του ποδι της Χριστέ κι Παναγιά μου νάμου ου άντρας της.

Κάμου να κόψου κι' άλλου πιάνου του χέρι της.

Χριστέ κι Παναγιά μου νάμου του ταίρι της.

Άν εισι αυντζής κυνήγα τα πουλιά μην κυνηγιάς κουρίτσικια δα έμπεις σι μπιλιά.

Του τραγουδούν κι μη άλλα λόγια σι στιχάκια του Κουσαντουλή:

Ου Κάγιους ου Νταμπούσκας κι ου Σόκαρης κουντός

Παπούλκος σημαντγιάρης κι' ου Ντάφνους ου στιγνός.

Πήγαν να τραγουδήσουν σ' έναν στινόν κiousέν,

αχίρησαν τραγούδι, δε ξέρουν πώς
του λεν.
Ωχ λελέ, ώχ λελέ ου Σουκράτης του
Κιουλέ.
Κι αυτός ου Πιρσιουράτης μη τα
πουλλά μνιαλά
μαζώνει τα κουρίτσικια απού του
μαχαλά.
Κι αυτός ου Μιχαήλους πουλάει
γκάζι μι αυγό
ιτ' εγάλει η Ανθια κάδρου μη του
γαμπρό.
Καρυγιά απού μαύρη ουρνίθα τους
τηγανίσανε
ου Πέτρος κι η Ανθια μη χουρί-
σουνε.
Κι ου Πέτρος διατάζει κι βγάζει
διαταγή
να δάλλει η Ανθια φλαμπιρουτό
βρακι.
Ωχ λελέ, ώχ λελέ, ου Σουκράτης
του Κιουλέ.
Πλένει κι σιδηρώνει του Πέτρου του
βρακι
του βράδυ του απλώνει του παίρνει
του προύι.

Τώρα μούγγι στην τηλιόραση κι
του ράδιου ακούμι παραμύτχια,
μούγγι για μικρά πινιγιά, τότε τά-
ληγαν για όλουνους κι όλοι τάκου-
γαν μικροί, τρανοί μη τις ώρεις,
στου τζιάκι του χειμώνα, όντας ξι-
φλούσαν καλαμπούκι κι όντας μά-
ζωναν τα κουκούλια.

Να κι ένα παραμύθι πουλήγειν
ου Νώνης μου στου Κιόσκι, στα
παγκάκια μη τους παπούδες εκείν'
τα χρόνια.

Σκέψου κι κάμει (Ντουςιούν - νταϊάπ)

Κάναν κισόν, κάναν ζαμάνη, ήρ-
θειν σι μνια πουλιτεία ένας κι ό-
νοιξιν μαγαζί μη μνια νταμπέλα
πούγραφειν «γνώμεις πουλάω». Πά-
γαιναν πουλλοί κι αγοράζαν γνώ-
μεις. Απού στόμα σι στόμα κι α-
πού αφτί σι αφτί, τάκουσιν κι ου
Σουλτάνος κι τουν φάνηκειν παρὰ-
ξηνου.

— Μπρε λέει, πρώτη βουλά ακού
γου τέτχιοι πράγμα. Ποιός είναι αυ-
τός τάχα που πουλάει γνώμεις;

Ρώτησιν κι έμαθειν σι ποιόν
δρόμου ήταν, κι μνια κι ντιγιό αντυ-
μένους μη φτουχικά ζντράνια χου-
ρίς κανέναν κουντά του, κι απα-
κρυφά πήγειν στου ανθρουπου αυ-
τόταν.

— Καλή μέρα, πατριώτη

— Καλή σου μέρα, αφέντη!

— Ήθα ν' αγουράσου γνώμη.
Τί εσ μη πεις;

«Σκέψου κι κάμει», του λέει αυ-
τός.

Πληρώνει κι φεύγει.

Στου δρόμου για του παλάτι,
σκέπτονταν σαν καλό πράγμα νά-
νει αυτό. Φτάνει στου παλάτι κι
γράφει κι ακουρνάει νταμπέλεις σι
όλεις τις πόρτες αμπρουστά στα
κιφαλόσκαλα, σ' ανώγια τους νου
ντάδες, σι φανηρά μέργια.

«Σκέψου κι κάμει!» «Σκέψου κι
κάμει!»

Ου αρχιδηζήρης του Σουλτάνου
αμά, πούταν κι αρχηγός στου στρα-
τό κι στους ζαπτιέδες (κουρφιλά-
κους), έβαλιν βουλή να σκουτώσει
του Σουλτάνου για να κάτσει αυτός
στου θρόνου του. Πάει κι δρίσκει
του μπαρμπέρη του Σουλτάνου.

Μούγγι αυτός, τουν ξουράφιζειν
κι τουν έκουφειν τα μαλλιά.

— Δα σι δώσου πουλλές λίρεις
κι δε δα πάθεις τίπουτας, αν ξου-
ρίσεις μη τ' αυτό του φαρμακουμέ-
νου του ξουράφι του Σουλτάνου. Α-
μά δε δα του τρουχίσεις στου λου-
ρί καν καν για να μη φύγει του
φαρμάκι.

— Αμάν στρατηγέ μου, πώς να
τη φκιάσου αυτηναν τη δουλειά; Ι-
γώ ιφτουχός κι θιουφουδούμενους
ανθρουπους είμι.

— Δε δα πάθεις καν τίπουτας
σι λέγου, δα πάρεις χίλεις λίρεις
κι δα σι σώσου, γιατί δα γένου ι-
γώ βασιλιάς.

Πε, πε, μη τα πουλλά τουν κάν-
τισειν, κι του τόδουσειν του ξου-
ράφι.

— Ου Σουλτάνους μι έστειλιν
χαμπέρι να πάνου ταχιά.

— Έ, αϊ καλά, καρτιρώ να δού-
μι τί δα γένει.

Παίρνει αυτός τα ιργαλεία του
σι μνια βαλιτσούλα την άλλη την η-
μέρα κι κινάει για του παλάτι.

Μνια μέρα ιπρίν είχεν βάλει ου
βασιλιάς τις νταμπέλεις. Πριν σέ-
δει στην τρανή την αυλή, στην τρα-
νή την πόρτα λαμπουργιά. ντιγιαβά-
ζει ου μπαρμπέρης: «Σκέψου κι
κάμει». Πάνει παραμέσα στην πόρ-
τα απ' του παλάτι, πάλι του ιδίου.
«Σκέψου κι κάμει». Ανηθαίνει τις
σκάλεις, στα κιφαλόσκαλα, σ' α-
νώγεια ως κι στου κουντά που ξου-
ρίζουνταν ου βασιλιάς, παντού έ-
γραφειν: «Σκέψου κι κάμει».

Αυτόναν τί τουν θέλεις, τουν κό-
πηκαν τα γόνατα, κιτάρνισειν, πρα-
σινισειν κι' αχίρησειν να φουδάτι.

Κάθητι ου βασιλιάς στην καρέ-
κλα, τουν δάνει κουλαρισμένους τσι
αρτσιάφι στου λιμό για ξούρισμα.
Αμά καρσί ξαναγλέπει την ταμπέ-
λα. «Σκέψου κι κάμει».

Φκιάνει σαπουνάδα μη ζιστό νι-
ρό, πόφηρεν σ' ένα γκιούμι μνια
δαύλα του βασιλιά, σαπουνίζει κα-
λά τον βασιλιά, βγάζει του ξουρά-
φι για ξούρισμα, κι δεν του τρου-
χάει στου λουρι. Αχίρησειν να τρέ-
μει του χέρι του. Σημακουντέβει του
ξουράφι στου μάγουλου του βασι-
λιά κι δεν αμπουρεί να βαστίξει
του χέρι του απού την τριμούλα.
Αχίρησειν κι να τουν κόφτει κρύ-
γιος ιδρώτας.

Γλέπει ου βασιλιάς που δεν τρέ-
χισειν του ξουράφι, τουν γλέπει ποι
τρέμει κι δεν αξαμώνει να τουν ξου-
ραφίσει κι τουν ρουτάει:

— Τί έχεις, τί σ' έπχιασειν; Δα
φκιάσουμι καμνια μέρα για ξούρι-
σμα. Αϊντι έχου κι δουλειές αν-
τιγιάσου.

Ξαναδουκιμάζει αυτός αμά του
χέρι του δεν πήγηνιν κι χειρότερο
έτριμειν. Πήρειν χαμπάρι ου βασι-
λιάς. Σι λέει κάτι γένητι ιδώ. Α-
πητάχηνητι ουρθός κι διατάζει να
ζαπτώσουν του μπαρμπέρη. Μη τα
πουλλά τουν ζόρισαν κι τουν α-
νάγκασαν να τα πει όλα. Αυτό κι
αυτό βασιλιά μου, ου Αρχιδηζήρη
κι στρατηγός σου. Διατάζει ου δα

σιλιάς φυλακώνουν κι τουν στρατη-
γό μαζί μη τουν κουρέα.

Έτσι, η γνώμη π' αγόρασειν
των έσουσειν Ακαλνάει τουν άν-
θρουπον εκείουν στου παλάτι κι
των χρύσουσειν μη δώρα κι λίρειν
που τουν έσουσειν τη ζωή. Κι' έζη-
σαν αυτινοί καλά κι μειν καλύτιρα.

Κι' μειν ανάγκη πάσα θέλει να
σκεπτευμέστι καλά πριν φκιάσουμι
ή πούμι τίπουτας.

Κι τώρα ακόμα ένα τραγούδι απ'
αυτά που τραγουδούσαν στις χα-
ρές, τα ξεφαντώματα κι τις διγγέ-
ρειν οι παληοί Νιαουστινοί.

Σαράντα χρόνια στου στρατό (Ξένοι στα ξένα) Πατινάδα

Σαράντα χρόνια στου στρατό στη
Λάρσα κι στου Δουμουκό.
Μεσ στα λουργιά βαλμένος πόσα υ-
πόφιρα ου καημένους.

Κανείς δεν ήρθειν να μη δει, τρέ-
χουν τα μάτια μου βρουχή.
Κανείς απ' τους δικούς μου συγγι-
νείς κι' αξάδαρφούς μου,
κανείς δεν ήρθειν να μη δει, τρέ-
χουν τα μάτια μου βρουχή,
του σαλι μου σαπούνι άσπρου πα-
χουλό μπαρμπούνι.

Μόνο μινά αγάπη π' αγαπώ, πες
του πες του κι άς χαρώ,
γράφει γράμματα μου στέλνει μυ-
στικά μι παραγγέλνει.

Ξένιμ' στα ξένα πώς πιρνάς, ποιός
μαγειρευεί κι δειπνάς,
ποιός στρώνει κι κοιμάσι κι για μέ-
να δε θυμάσι.

Ξένιμ του μαντηλάκι σου καημόν
πούχει η αγάπη σου
στείλτου να σι του πλύνου μη τα
δάκρυια που χύνου.

Παίρνου την κουβιρτούλα μου καη-
μό πόχει η καρδούλα μου
τη στρώνου κι κοιμάμι κι για σένα
δε θυμάμι.

Αυτός φαίνιτι πήγειν στρατιώ-
της για πουλλά χρόνια πριν του
1912.

Μη τ' αυτά κι μι τ' αυτά τράνι-
ψαν στην τότε Ελλάδα οι γουνίδειν

μας. Τώρα άλλαξαν τα ιπουράνια,
βουδάθησαν οι κόσμοι δε γιλούν δεν
τραγουδούν όπουσ τότε, όλουνοι ρί-
χτηκαν στου φαγί κι του χρήμα.

Ένα παραμύθι ακόμα είνι κι αυ-
τό:

« Έκαμα να βγω»

Έναν κιρόν κι' έναν ζαμάνην ή-
ταν ένα αντρώγουνου. Η γυναίκα ή-
ταν ουλίγου χούτα αμά απού λο-
για άλλου τίπουτας.

Μινά μέρα εικει που όργουνειν
στου χουράφι ου άντρας μη του ζιυ-
γάρι, ου πλούκουσ πάει ουλίγου βα-
θύτιρα κι σκάλουσειν σι ένα γιρό
πράγμα.

— Μπρέ, τί να είνει; ρουτήθη-
κειν.

Απαρατάει τα δόντγια στην αυ-
λακιά, παίρνει τουν κασμά κι σκά-
φτει. Κι τί να ιδεί, ένα καζάνι λί-
ρειν! Μνια κι ντιγίο τις δάνει στουν
τρουβά κι κα του βράδου - βράδου
γυρνάει χαρούμινοσ στου σπιτί.

— Γυναίκα βρήκα λίρειν. Σωθη-
κάμι, σακούν να μη μας μάθουν οι
κόσμοι. Μη λες τίπουτας σι κανέ-
ναν. Άν μας μάθουν θέλει να δώ-
σουμι τρία τσιρέκια στουν Κατή
στου κράτουσ.

Ήξειρειν αμά αυτός που η γυ-
ναίκα του δεν βαστούσειν ακρυφό
κι' απ' τα πουλλά πούλιγειν τη ξέ-
φυγαν. Παίρνει κι κρύβει τις λί-
ρειν σι μέρουσ που να μην του ξέ-
ρει η γυναίκα του.

Ζαλισμένους απ' του χρυσάφι ό-
πουσ ήταν κάμει ναρθεί όξου απ'
του νουτά. Τότι οι πόρτειν ήταν
χαμηλέσ. Νταγκ, δίνει ένα γιρό χτύ-
πημα μη του κιφάλι του στην πόσ-
τα!

— Όχ! Όχ! Όχ, φουνάζει.

Η γυναίκα του ήταν κάτου στην
αυλή.

— Τί αμπρέ άντρα, τί έπαθεισέ

— Αφσέ μι κι συ. Έκαμα να
βγώ!

— Τί είπειν; πάλι ρουτάει.

— Ιά μαρή, έκαμα να βγώ!

— Μπα, Χριστός κι Παναγιά,
λέει μοναχιά της. Τί πράγματα εί-

νι αυτά; Έκαμειν αυγό; Ρουτάει
μαί φουναχτά.

— Άίντι μαρή χουχούντου, ψι-
ουψιουρίζει ου άντρας.

Έξυπνουσ αμά. Α! σι λέει, αφκέ
την να πιστέψει έτσι, για πάσα ιν-
διχόμινοσ.

Ανηθαίνει πηλαλώντας ψηλά η
γυναίκα κι ξαναρουτάει:

— Τί έπαθεισ αμπρέ άντρα;

— Έκαμα να βγώ.

Απ' τα μαλλιά δε φαίνουταν η
τζούφκα στου κιφάλι.

— Μπα πώς έκαμειν αυγό;

— Όχ μαρή γυναίκα αφκέμι ή-
συχουν κι φεύγα σιαπέρα. Άϊ στου
ντγιαδόλου τη μάνα να πας!

Η γυναίκα ζάρουσειν!

Την άλλη την ημέρα για να σι-
γουριυτεί καλύτιρα ου άντρας, λέει
τη γυναίκα του: κοιτάζει ως του
γιόμα να μπιτίσειν τις δουλειές, γι-
ατί όταν μη φέρειν του γιόμα δα
κάτσειν να σπείρουμι καλαμπούκι.
Ωσ τότε ιγώ δα μπιτίσου του όργου-
μα. Δα πάρου κι τ' αλέτρι για να
σπείρουμι. Ισού δα ρίχνειν στην αυ-
λακιά κι γω δα σκιπάζου.

Πριν φύγει για του χουράφι ου
άντρας πέρασειν απ' του παζάρι κι
αγόρασειν πέντ' έξι γκριβατσέλια
κανά ινάμισυ κιλό.

Η γυναίκα σαν που έφυγειν ου
άντρας της, σκέφτηκεν: Γκαίγκαν-
νάν δα φκιάσου σήμιρας Εύκουλου
φαγί. Δεν πάνου στη γειτόνισσα να
πχω καναν καηδέν; Πήγειν κι α-
πού λόγου σι λόγου τη μπαζμποα-
νούσειν απού μέσα δε βαστάχτηκεν
κι του φανέρουσειν του μυστικό μη
τιν λίρειν.

— Αμά κοιτάζει, τη λέει τη γει-
τόνισσα, σι σένα κι στου Θιό σου,
να μην πεις καν τίπουτας σι κανέ-
ναν.

Μπιτίσειν ου καφέσ, γύρισειν σπι-
τι, τσιγάρισειν ουλίγου αλεύρι, έρ-
ριξειν ουλίγου νιρό κι τ' αυγά μέσα
κι κα του γιόμα πάει στου χουράφι.

Ου άντρας της πριν έρθει του γι-
όμα, έρριξειν τα ψάργια στην αυ-
λακιά, ένα ιδώ, ένα πάρα πέρα, κι
όντας ήρθειν η γυναίκα του κι' αχι-

ησαν να σπέρνουν, αμπρουστά αυ-
τή ουπίσου αυτός, ιδειν τα ψάργια
στην αυλακιά.

— Μπρέ άντρα, ψάργια που δρέ
θηκαν ιδώ;

— Μάστα, τη λέει ου άντρας
στον τρουδά κι μη χασουμιρνάς να
μπιτίσουμι του σπάρσιμου.

Η γειτόισα εκείνη αμά τούπειν
του μυστικό σι άλλη, κι' η άλλη σι
άλλη κι' έτσι έφτασιν ως τ' αφτιά
του Κατή. Κι τα πράγματα πήγαν
στου δικαστήριου.

— Έλα ιδώ, του λέει ου Κατής.
Γιατί έκρυψεις τις λίρεις; Δε ξέρεις
που θέλει να δώσεις στου κράτους
τα τρία τσιρέκια;

— Δε βρήκα καν τίπουτας. λέει
αυτός.

— Πώς δε βρήκεις. Όλοι οι κό-
σμοι του λεν κι συ αρνιέσει;

— Μην ακούς τί λέει ου κόσμος,
Κατή μου.

Ιξέτασαν πολλούς μαρτύρους κι
απ' τουν ένα στουν άλλου βρέθηκειν

ου αίτιους. Ιμένα μι τούπειν ου τά-
δεις, ιμένα ου ιδίνας κι έφτασαν στη
γυναίκα του.

Ρουτάει ου Κατής τη γυναίκα του
κι' αυτή σα θριμένη γάτα είπειν:

— Έ! Κατή μου, πέντ' έξι βρή-
κειν.

— Αυτή είναι χαζιά κι' αλαφρά,
δε ξέρει τί λέει. Έλα ιδώ γυναίκα,
βρήκα ιγώ λίρεις;

— Αμ τί δε βρήκεις; Έρθεις ει-
κείν, την ημέρα χαρούμινος κι μ' εί-
πεις γυναίκα σωθηκάμι.

— Κι' ύσταρνας τί έκαμα, λέει
ου άντρας.

— Ανέβηκεις ψηλά στουν νουντά
κι είπεις που έκαμεις αυγό, δεν εί-
πεις; Κι την άλλη την ημέρα που
πήγαμι να σπείρουμι δε βρήκαμι
ψάργια στην αυλακιά που τα τηγά-
νισα κι' έφαγεις;

— Τί λες μαρή γυναίκα, λουλά-
θηκεις; Γένητι να γινησου αυγό κι
να θριθούν ψάργια στου χουράφι;
Κατή μου, ούτι λίρεις βρήκα κι ούτι
συγό γένησα. Χτύπησα απ' την πόρ-
τα όπους έβγηνα κι' ούτι ψάργια
έφαγα. Γένουντι αυτά τα πράγμα-
τα; Είναι ήδεν είναι χαζιά η γυναίκα
μου;

— Αθώους ου κατηγορούμιους.
Κι, έζησαν αυτινοί καλά κι μεις
καλύτερα. Κι' απού τότε η γυναίκα
είχειν του στόμα της σφαιλιστό. Έ-
τσι θέλει να φκιάνουμι όλοιοι: «Τα
εν οίκω μη εν δήμω». Κι' οι γυναι-
κες σι τέτχεις δουλειές θέλει να
μουλώνουν.

Ν. Σπάρτσης.

Τα επιτύμβια επιγράμματα της Ημαθίας

Συνέχεια από τη σελίδα 62

τιος, που υπηρέτησε την πατρίδα του από την πρώ-
τη γοαμμή, γλύτωσαν από τη λησμονιά χάρη σ' αυ-
τά τα επιγράμματα που είναι, ως τώρα τουλάχιστο,
οι μόνοι μάρτυρες της ύπαρξης και της προσφοράς
τους.

ΛΕΟΝΤΙΩ ΠΑΝΤΕΣ...

Ένδρ' αγαθόν πιτυόν τε και εν πρώτοισι φανέντο
εν πόλει ημετέρη τύμβος όδε κατέχει
τον πάντες λογάδες τε Λεόντιον ηδέ πολίται

Η ΑΠΟΔΟΣΗ

Ένδρα γενναίο, συνετό, που ανάμεσα στους πρώτους
στην πόλη μας διακρίθηκε, κρατάει αυτός ο τύμβος
εντός του, το Λεόντιο. Κι άρχοντες και πολίτες
μαζί όλοι τον τιμήσαμε, ως τ' άξιζεν αλήθεια...

Βιβλιογραφία: 1) Μ. Ανδρόνικου «Αρχαία Ε-
πιγραφαί Βεροίας» Θεσσαλονίκη 1950. 2) Μ. Γ. Δη-
μιτσα «Η Μακεδονία εν λίθοις φθεγγομένοις και μνη-
μείοις Σωζομένοις». Ι.Μ.Χ.Α. Θεσσαλονίκη 1988.

Υ.Γ.: Ο δαίμονας του τυπογραφείου στο προ-
ηγούμενο τεύχος της Νιάουστας (τεύχος 58/1992)
και στη σελίδα 37, στο στίχο 12 της πρώτης στήλης
έγραψε το ρήμα μοιχεύει αντί του μαζεύει. «Ο Πλού-
τωναs μαζεύει στα σκοτεινά παλάτια του...».

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΛΑΠΛΑ: ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ

Συμπλήρωμα: Μια σιμαντική, Ευρωπαϊκή πόλη (θα μπορούσε να ήταν κάποια Ελληνική). Ένα μουσείο κατά προτίμηση σύγχρονης τέχνης (από αυτά που αναμένεται να υποστηρίξουμε). Κυριακάτικη βόλτα.

Ο Επιπαικτής τραγικά στις αίθουσες, στέκεται μπροστά στα έργα που τον συγκινούν, ξεθεύει αρκετή ώρα εξετάζοντας, αποτιμώντας, ρεμυθάζοντας. Στην έξοδο, σταματά μπροστά στο ταμείο, εκεί που εκθέτονται προς πώληση καρτ-ποστάλ και αφίσες. Ψάχνει τον πάγκο, και φεύγοντας έχει μαζί του «κάτι» από αυτά που του κινήσαν το ενδιαφέρον. Μια κάρτα ή την reproduction ενός πίνακα σε αφίσα.

Πέρα από τα ψυχολογικά κίνητρα κλίσης, η πράξη του έχει και ένα καθαρά ιδεολογικό χαρακτήρα: την επιθυμία να κρατήσει ένα κομμάτι: έτσι και σε αντίτυπο, από τον εικαστικό συναισθητή του, και την διάθεση των προηγούμενων ωρών.

Πιστεύουμε ότι η ανάγκη αυτή είναι σεξαστή, και ότι το διλήμμα για το νόμισμα ή όχι της ανάπτυξης έργων τέχνης έχει λυθεί, από

πότε που οι ίδιοι οι καλλιτέχνες απορρίπτουν τη διάδοση των πρωτότυπων μέσα από τα πολλαπλά (λιθογραφίες, μεταξοτυπίες, χαρακτηριστικά), που αποτελούν εκδόσεις του ίδιου έργου σε περιορισμένη, είναι πλήρως, σειρά αντιτύπων.

Με τον περιορισμό του αριθμού των τυπωμάτων και την καταστροφή της μήτρας, διασφαλίζεται η σπανιότητα στο τελικό αποτέλεσμα και αποφεύγεται η αντιπαλότητα με το άλλο πηχία της αγοράς, που είναι εκείνο των πρωτότυπων έργων τέχνης. Και εδώ τίθεται το βασικό κριτήριο επιλογής οποιουδήποτε αντικειμένου έχει σχέση κεντρική ή μακρινή με την έννοια «τέχνη»: η κοινωνική συνείδηση της έκφρασης που καθιστά αποδεκτές όλες τις μορφές παραγωγής, χωρίς να υπάρχει διεκδίκηση του κάθε τομέα έναντι των άλλων: πρωτότυπο, πολλαπλά, τυπογραφικές αναπαραγωγές, όλα συνυπάρχουν χωρίς να υστερούν σε σαφήνεια και αντικειμενικότητα.

Θα μπορούσαμε κατά συνέπεια να δούμε σε μια ευνοϊκότερη κατάσταση της κυκλοφορίας των πολλαπλών σε αντιστοιχία προς τα έργα

Της Μαρούλας Πεκλιθάνου

τέχνης, την αυτονόητη, χωρίς συμπλέγματα παρουσία των τυπωμάτων ποιότητας κάτω από το πρίσμα της ικανοποίησης μιας ξέχωρης ανάγκης: μιλάμε για την τάση πρόσδεσης ενός προσωπικού ύφους στο χώρο. Ο τόπος κατοικίας ή εργασίας, συχνά απρόσωπος και καταπιεστικός, απαιτεί μια άμεση επέμβαση, που να φέρνει τη «σφραγίδα» του κατόχου του.

Ένας γνωστός αρχιτέκτονας είχε κάποτε πει ότι ανεξάρτητα από τα εγγενή στοιχεία του κτιρίου έχει μεγάλη σημασία το ευρύτερο περιβάλλον:

Το αντικρίζει κανείς από το παράθυρό του κάθε πρωί. Με την ίδια έννοια, το πολλαπλό ή αφίσα, σε διάλογο με τα κατασκευαστικά - αρχιτεκτονικά στοιχεία και την υφή και το χρώμα των επιφανειών, αποτελεί ένα εκφραστικό «συν» που ενισχύει τις επιτυχημένες λύσεις ή επεμβαίνει διορθωτικά στις λιγότερο αξιόλογες επεμβάσεις. Μια αφηρημένη σύνθεση ή μια ρεαλιστική απεικόνιση, ή απλά μια χρωματική κηλίδα στην αποστειρωμένη και ψυχρή κάθετη έκταση, συνιστούν μια δημιουργική δήλωση ύπαρξης.

Πέρα λοιπόν από αμφιβολίες για χρησιμότητα ή σκοπιμότητα, η ανάγκη αναγνώρισης σε κάποια σημεία, έγχρη ή στοιχεία, τη διακόσμηση των χώρων με πολλαπλά είναι μια δίψα για χρώμα και έκφραση που δεν μπορεί και δεν πρέπει να παραγνωρίζεται.

Το κριτήριο ας είναι η φράση του Warhol: «Images Worth Repeating» (εικόνες άξιες και ικανές να αναπαραχθούν).

ΤΟ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΗΜΕΡΑ

(διαπιστώσεις και προβληματισμοί)

του Χρήστου Μπαταντζή

Κατά τη διάρκεια των δύο μεταδικτατορικών δεκαετιών, παρατηρήθηκε στη χώρα μας το έντονο φαινόμενο της δημιουργίας και δραστηριοποίησης δεκάδων ερασιτεχνικών θεατρικών ομάδων. Σ' αυτά τα χρόνια, δεν υπήρξε πόλη μεγάλη ή μικρή ή και χωριό ακόμα να μην περιφρανευτεί για την ύπαρξη και το έργο μιάς ή και δύο ακόμα θεατρικών ομάδων. Κατά τα πρώτα μεταδικτατορικά χρόνια, από διάφορα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα η Πανελλήνια Πολιτιστική Κίνηση, φαίνεται ότι σ' ολόκληρη τη χώρα λειτουργούσαν 78 περίπου ερασιτεχνικοί όμιλοι με αρκετά ζωηρή δραστηριότητα, για να αυξηθεί ο αριθμός στη συνέχεια, ξεπερνώντας τις 100 ομάδες. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αριθμητική μείωση των ομάδων αυτών που τώρα υπολογίζονται σε 65.

Παρ' όλη αυτή τη μείωση, μπορούμε ίσως ακόμα να μιλάμε για μια ερασιτεχνική θεατρική «άνοιξη» στη χώρα μας. Και αν πράγματι είναι έτσι, αν δηλαδή το ερασιτεχνικό θέατρο λειτουργεί πραγματικά σαν τέτοιο, μ' όλες τις εκφραστικές δυνατότητες και ιδιαιτερότητες που από τη φύση του διαθέτει, θα μπορούσαμε να πούμε πως αυτό είναι ένα πολύ παρήγορο φαινόμενο για τα θεατρικά πράγματα του τόπου μας, κι' αυτό γιατί είναι γνωστό πως πάντα η ερασιτεχνική λειτουργία παίζει έναν βασικότατο ρόλο στην εξέλιξη της τέχνης.

Ας κάνουμε μια πολύ περιληπτική αναδρομή στο παρελθόν για να

επισημάνουμε κάποια στοιχεία που εξηγούν γιατί σε διάφορες εποχές αυτή η λειτουργία έπαιξε έναν τέτοιο ρόλο. Γνωρίζουμε πως στην αρχαία Ελλάδα, άνθρωποι από το λαό (όχι επαγγελματίες), ήταν οι αυθόρμητοι δημιουργοί γιορτών, εκδηλώσεων με θρησκευτικό και κοινωνικό χαρακτήρα. Η αυθόρμητη αυτή συμμετοχή και δημιουργία, γέννησε τα βασικά στοιχεία, που πάνω τους στηρίχθηκαν οι ποιητές, για τη διαμόρφωση της Αρχαίας Ελληνικής Τραγωδίας και Κωμωδίας. Όσο όμως προχωρεί η κοινωνική οργάνωση και αναπτύσσεται η ένταχνη καλλιτεχνική δημιουργία, παρατηρείται περιορισμός της λαϊκής πρωτοβουλίας στον τομέα της κουλτούρας.

Στα διάφορα στάδια της κοινωνικής εξέλιξης μέσα στην Ιστορία, η σκυτάλη της καλλιτεχνικής παραγωγής περνάει από τους καλλιτέχνες στην ακώνυμη δημιουργία και αντίστροφα. Στη διάρκεια π.χ. της Τουρκοκρατίας, η καλλιτεχνική δημιουργία περνάει βασικά μέσα από τη λαϊκή ακώνυμη πρωτοβουλία. Από την άλλη μεριά έχουμε περιορισμό της επώνυμης ένταχνης δημιουργίας. Στη συνέχεια όμως, οι κοινωνικές δομές δημιούργησαν άλλη κατάσταση. Οι καλλιτέχνες - επαγγελματίες πατώντας γερά πάνω σ' όλη την προγενέστερη ακώνυμη καλλιτεχνική δουλειά, πήραν τη σκυτάλη της καλλιτεχνικής δημιουργίας και ο λαός έγινε ο δέκτης. Ίσως είναι κάπως σχηματική αυτή η περιγραφή, αλλά μας είναι απαραίτη-

τη για να περάσουμε στην εποχή μας και να επισημάνουμε, ότι οι κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές αλλαγές, περιόρισαν και περιορίζουν στο ελάχιστο την αυθόρμητη καλλιτεχνική δραστηριότητα του ερασιτέχνη - καλλιτέχνη.

Και εδώ μπαίνουν διάφορα ερωτήματα:

Κάτω από τις σημερινές συνθήκες, πόσα όραγε περιθώρια υπάρχουν για να δραστηριοποιηθεί ο λαός και να παράγει καλλιτεχνικό έργο που να τον εκφράζει. Οι δομές της σημερινής κοινωνίας, το μοντέ-

λο ζωής που προβάλλεται, πόσα περιθώρια αφήνουν στον σημερινό άνθρωπο - δέκτη, να ανακαλύψει τις δικές του γνήσιες παρορμήσεις, να εκφράσει τα πραγματικά ατομικά του προβλήματα ή της κοινωνικής ομάδας που ανήκει ή ακόμα να εκφράσει τις δικές του ευαισθησίες, τα δικά του όνειρα και ιδανικά; Πόσο μένει ανεπηρέαστος από τα «πολιτιστικά προϊόντα» που τον κατακλύζουν; Είναι γνωστό πως την πνευματική καλλιέργεια ενός λαού, δεν φτιάνουν, δυστυχώς, μονάχα οι

ποιητές, οι μουσικοί, οι ζωγράφοι, οι συγγραφείς. Την φτιάχνουν ακόμα - και μάλιστα με τρόπο ολωσδιόλου ανεξέλεγκτο και ασύδοτο - το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, τα φτηνά περιοδικά, οι διαφημίσεις, οι παραγάνδες κάθε λογής και τέλος, η πολιτική ζωή του τόπου μας.

Ύστερα απ' όλα αυτά, μπορούμε σήμερα να μιλάμε για γνήσια ερασιτεχνική καλλιτεχνική έκφραση και αν ναι, ποιά μπορεί να είναι: τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της έκφρασης;

Ποιά είναι τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας για να μπορούσαμε να θεμελιώσουμε την άποψη, ότι και σήμερα, η «ερασιτεχνική θεατρική καλλιτεχνική δραστηριότητα» είναι: γνήσια «λαϊκή έκφραση» δίνοντας στην φράση αυτή την απεραντισμένη που της πρέπει.

Οι ερασιτεχνικοί θίασοι που λειτουργούσαν ή και που σήμερα λειτουργούν, μπορούμε να πούμε ότι είναι έκφραση της καλλιτεχνικής δραστηριότητας του λαού;

Πώς λειτουργούν αυτοί οι θίασοι; Τι έργο παράγουν;

Ας σταθούμε πιά κοντά σ' αυτό το θέμα των ερασιτεχνικών θιάσων και ας κάνουμε κάποιες επιστημονικές βρασιμμένες στον τρόπο δουλειάς και την νοοτροπία των θιάσων που παράγουν έργο τα δυό τρία τελευταία χρόνια.

Ας αρχίσουμε τις επιστημονικές μας από ένα συγκεκριμένο στοιχείο που είναι το ρεπερτόριο αυτών των ομάων Παρατηρούμε λοιπόν ότι:

1) Δεν υπάρχει κανένας συγκεκριμένος γενικότερος στόχος. 2) Δεν υπάρχει καμιά καλλιτεχνική ιδεολογία. Η ίδια ομάδα μπορεί να μεταπηδάει από την κατώτερη σε ποιότητα φαρσοκωμωδία, σε έργα ποιότητας, ακόμα και κλασικά. 3) Το ανέδαφια των έργων γίνεται βασικά από κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο. Λείπει, σχεδόν, τελείως η αίσθηση της συλλογικής δημιουργίας. 4) Παρατηρεί κανείς μια πολύ

«συγκινητική» αντιστοιχεία με το ρεπερτόριο του επαγγελματικού θεάτρου της πρωτεύουσας και 5) τα έργα που ανεβάζουν είναι ξεκαμμένα από τα ιδιαίτερα προβλήματα και ενδιαφέροντα της περιοχής και δεν δημιουργούν κινήσεις για ευρύτερη συμμετοχή των κατοίκων στην παραγωγή του καλλιτεχνικού προϊόντος.

— Οργανωτικά αυτοί οι όμιλοι ακολουθούν κατά κανόνα το σύστημα λειτουργίας του επαγγελματικού θεάτρου.

— Είναι πάρα πολλές οι θεατρικές ομάδες που παρουσιάζουν έργα με λίγα πρόσωπα κατά το σύστημα «βεντέας» του επαγγελματικού θεάτρου.

— Σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις αναφέρεται ότι το έργο είναι προδόν συλλογικής δουλειάς.

Αν αυτές οι επιστημονικές ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, τότε μπαίνουν τα ερωτήματα:

- α) Τι προσφέρει σήμερα το ερασιτεχνικό θέατρο στην πολιτιστική κίνηση του τόπου μας;
- β) Δημιουργεί τέτοιες πολιτιστικές διεργασίες στους ανθρώπους των διαφόρων περιοχών ώστε να τους ωθήσει σε μιά προσπάθεια απαγγελιστρωσής απ' τις «πολιτιστικές διαστρεβλώσεις»;

Στην πρώτη ερώτηση θα μπορούσε κανείς να απαντήσει, ότι με την αναπαράγωγή του επαγγελματικού θεάτρου, το ερασιτεχνικό θέατρο, στο βαθμό που καλύπτει, έστω και με άτεχνο ερασιτεχνικό τρόπο, την απουσία του επαγγελματικού θεάτρου, μπορεί να θεωρηθεί σαν θετική προσφορά. Όπως επίσης θετικό στοιχείο είναι: και η καλλιτεχνική

αγωγή που αποκτούν τα μέλη της ομάδας όταν μελετάνε και προβληματίζονται: πάνω στο έργο τέχνης που θα παρουσιάσουν. Αυτό, εκτός των άλλων, βοηθά την ομάδα για μιά μελλοντική συνθετότερη και πλέον ουσιαστική θεατρική παραγωγή. Δυστυχώς όμως, οι περισσότεροι ερασιτεχνικοί θίασοι, αναπαράγουν τέτοιο έργο, φτηνή φαρσοκωμωδία, επιθεώρηση κ.λπ., που δεν επιδέχεται καμιά ιδιαίτερη μελέτη ή θεατρικό προβληματισμό, στερνώντας έτσι τα άτομα που τους απαρτίζουν από αυτήν την καλλιτεχνική αγωγή και καθιλώνοντας τα στο αναμάστιγμα της ίδιας ρηχής και ανέμπνευστης θεατρικής δουλειάς.

Στην δεύτερη ερώτηση, ^(ημ) θα μπορούσαμε να απαντήσουμε θετικά όταν το ερασιτεχνικό θέατρο, έτσι όπως λειτουργεί σήμερα, ενώ από τη μιά μεριά ενισχύει, αντί να μετριάζει, αυτήν ακριβώς την αγγίστριωση στις πολιτιστικές διαστρεβλώσεις, αυξάνοντας την σύγχυση που υπάρχει στο χώρο, από την άλλη δεν είναι διατημένο έτσι, ώστε να ακολουθήσει έναν ιδιαίτερο τρόπο λειτουργίας που θάχαι για στόχο, εκτός των άλλων παραμέτρων, την δραστηριοποίηση μεγάλης μάζας ανθρώπων για την παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος, κάτι δηλαδή που θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για το ανέδαφια του πολιτιστικού επιπέδου και κατά προέκταση της κριτικής ικανότητας του λαού μας.

(στο επόμενο τεύχος: - «Μια αντιπαράθεση: Επαγγελματικό - ερασιτεχνικό θέατρο». - «Ο ρόλος των διαγωνιστικών φεστιβάλ ερασιτεχνικού θεάτρου σήμερα»).

Η τέχνη της διακόσμησης κατά τους ιστορικούς χρόνους

Η τέχνη δεν είναι περιττή πολυτέλεια. Είναι ανάγκη του ανθρώπου, όλων των ανθρώπων. Σε αυτή ενοσρκώνονται τα χαρακτηριστικά των πολιτισμών. Είναι ένα μέσο έκφρασης που για πολλά χρόνια η τέχνη υπηρέτησε πολλούς σκοπούς. Εξέφρασε την φαντασία, τις σκέψεις των ανθρώπων, τη δύναμη των ακατανόητων και ανεξέλεγκτων δυνάμεων, την εξουσία της εκκλησίας ή κάποιου βασιλιά.

Η τέχνη της διακόσμησης ως έννοια σημαίνει το στολισμό και τον καλλωπισμό ενός πράγματος ή την καλαισθητική διευθέτηση ενός εσωτερικού ή εξωτερικού χώρου. Τα έργα υψηλής τέχνης ή ζωγραφική, γλυπτική, αρχιτεκτονική εμπιερύχουν στοιχεία διακοσμητικά στη σύνθεση του σχεδίου, στη διάταξη των επιφανειών και των όγκων. ακόμα και στο χρώμα.

Η διακοσμητική τέχνη θεωρείται ως αρχέγονη πνευματική και ψυχική ανάγκη του ανθρώπου, που εκδηλώθηκε από την πρώτη εμφάνισή του, για να καλλωπίζει το περιβάλλον του, την κατοικία του. Ο πρωτόγονος άνθρωπος διακοσμεί το σπήλαιό του με τοιχογραφίες που εκφράζουν τις επιθυμίες, τους φόβους του.

Τα πρωτόγονα εργαλεία από πέτρα ή και κόκκαλο έχουν τα ίχνη διακοσμητικής προσπάθειας.

Άμεση συνέχιση της πρωτόγονης διακοσμητικής τάσης είναι η λαϊκή τέχνη, που στην ουσία είναι διακοσμητική χωρίς να παύει να εκφράζει πολλές φορές βαθύτατα συναισθήματα, πόθους και φόβους. Ο απλός λαός χωρίς να διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις αισθητικών κανόνων οδηγείται μόνο από το ένστικτό του για να διακοσμήσει το σπίτι του εσωτερικά και εξωτερικά

της Σοφίας Γιαννούλη

τα ενδύματά του και τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης. Θα κάνει διακοσμητική διάταξη αρχιτεκτονικών μελών του σπιτιού του, θα σκαλίσει την πέτρα, το ξύλο, θα ζωγραφίσει και θα κεντήσει. Η δημιουργική αυτή τάση έχει την ίδια πηγή από όπου ξεπήδησε το δημοτικό τραγούδι και η δημοτική μουσική. Σαν πεδίο άσκησης η διακόσμηση έχει κυρίως τους εσωτερικούς χώρους, όπου θα τοποθετήσει καλαισθητικά το έπιπλο, το αντικείμενο χρήσης ή τέχνης, το ύφασμα, τον τάπητα, το ζωγραφικό πίνακα ή το γλυπτό, με σκοπό να δημιουργήσει ένα άνετο και ευχάριστο περιβάλλον. Σαν ύφος προσαρμόζεται στις ανάγκες της ύλης, που παρέχει κάθε τόπος και μεταλλάζει με το χρόνο σύμφωνα με τις ιδέες, τις συνήθειες, τα ήθη και τα οικονομικά δεδομένα και την όλη πνευματική και ηθική στάση ενός λαού.

Δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες για την εσωτερική διακόσμηση στην Κλασική Ελλάδα. Μόνο ο Όμηρος στην Οδύσσεια μας δίνει μια λεπτομερή εικόνα της διακόσμησης των Ανακτόρων του Αλκίνοου όπου κατέφυγε ναυαγισμένος ο Οδυσσεύς (τοίχοι ολόκληροι ντυμένοι με χαλκό, πόρτες ολόχρυσες, θρόνοι χρυσοστόλιστοι, χρυσά αγάλματα εφήδων που κρατούσαν τους δαυλούς για φωτισμό, και υπέροχα μεταξωτά υφάσματα). Από τις παραστάσεις των αγγείων μαθαίνουμε, ότι το έπιπλο σε ξύλο ή μάρμαρο με κομψά καμπύλα στηρίγματα ή πόδια σε σχήμα ζώων, στρωμένα με δέρματα ή κεντημένα υφαντά αποτελούσε τη βάση της διακόσμησης.

Τα ζωγραφισμένα αγγεία, τα διακοσμητικά μοτίβα στους τοίχους και οι τοιχογραφίες είναι μια θαμπή εικόνα που έχουμε για τη διακόσμηση της εποχής αυτής με κύρια υλικά το μάρμαρο, τον χαλκό και την ψημένη γη.

Αλλά η τέχνη εκτός από ενδογενή διακοσμητικά της στοιχεία έχει και εξωτερική διακοσμητική αξία. Το γλυπτικό ή ζωγραφικό έργο με την καλαισθητική του τοποθέτηση σε ανοικτό ή κλειστό χώρο υπηρετεί τη διακόσμηση. Τα αετώματα των ναών είχαν προσαρμοσμένο το αρχιτεκτονικό σχήμα. Για τον Έλληνα ένα αντικείμενο έπρεπε να αναδίνει ομορφιά από το ίδιο το σχήμα του, είτε αυτό ήταν οικοδόμημα, άγαλμα, αγγείο. Η διακόσμηση ήταν πρόσθετο στοιχείο ομορφιάς.

Η αιγυπτιακή τέχνη χρησιμοποίησε την διακόσμηση με κύριο θέμα συνήθως φυτικό όπως ο λωτός ή εμπνευσμένο από την πανίδα. Στην Αίγυπτο κυριαρχούσαν ο γρανίτης, το ξύλο, το ελεφαντοκόκαλο, το λινό ύφασμα και το σμάλτο. Οι τοίχοι ήταν ζωηρά χρωματισμένοι με ραβδώσεις έγχρωμες και φυσικά μοτίβα.

Τα ογκώδη μνημεία όπως οι πυραμίδες, οι ναοί, οι τάφοι, είναι διακοσμημένα με ανάγλυφες παραστάσεις θεών και βασιλέων.

Στο ρωμαϊκό διάκοσμο η τοιχογραφία με ψεύτικα προοπτικά προσπαθεί να δημιουργήσει πλαστικά επίπεδα. Η χρήση του μωσαϊκού δαπέδου είναι συχνή και το έπιπλο είναι ξύλινο ή από ορείχαλκο.

Στο Βυζάντιο, επηρεασμένο από τον ελληνικό ρυθμό και από την Ανατολή, κυριαρχεί η μεγάλη πολυχρωμία. Τα χρυσά κεντημένα παραπέτασματα χρησιμεύουν για την

κατανομή των χώρων, οι τοίχοι σκεπάζονται με διακοσμητικό μάρμαρο ή διακοσμητικές παραστάσεις. Τα δάπεδα των πολυτελών σπιτιών είναι στρωμένα με τα πιο υπέροχα μωσαϊκά. Τα έπιπλα είναι ξύλινα με γλυπτές κοσμήσεις ή χρωματισμένα. Η βυζαντινή τέχνη έφτασε στο απόγειό της με το βασιλιά Ιουστινιανό. Το λαμπρότερο επίτευγμα είναι η εκκλησία της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη.

Στο Μεσαίωνα παρουσιάζεται στη διακόσμηση ένα συμπίλημα στοιχείων ρωμαϊκών, βυζαντινών και βαρβαρικών. Σε ένα βαρύ περιβάλλον όπου παράθυρα φραγμένα με περγαμηνές ή κακοχυμένο γυαλί πολύ λίγο φως αφήνουν να περάσει, η διακόσμηση παρουσιάζεται πολύ μουντή. Το έπιπλο είναι κακοδουλεμένο και κύρια διακόσμηση αποτελούσαν τα μαξιλάρια και τα παραπετάσματα.

Προς το τέλος της Γοθικής περιόδου παρατηρείται μια τάση εργασίας με αποτέλεσμα την απλοποίηση της διακόσμησης. Οι τοίχοι ζωγραφίζονται με εμβλήματα ή σκεπάζονται με τάπητα. Τα δάπεδα στρώνονται με υαλωμένα πλακάκια και τα έπιπλα είναι καλά εργασμένα. Ιδιαίτερα τα κρεβάτια που έχουν «κουρανό» στηριγμένο σε λεπτούς στύλους ή προσαρμοσμένο στον τοίχο και ντυμένα με μεταξωτά υφάσματα.

Στην Αναγέννηση η διακόσμηση παίρνει τέτοια άνθιση και ορμή, ώστε υποτάσσει το αντικείμενο στις δικές της απαιτήσεις. Του αφαιρεί τη λειτουργικότητα για να το μεταβάλει σε απλή διακοσμητική φόρμα, αλλά σύντομα η διακόσμηση ως τέχνη και ως ανάγκη φτάνει στην αποκορύφωσή της. Μεγαλώνουν τα παράθυρα και στο φως που πλημμυρίζει πια τους εσωτερικούς χώρους η διακόσμηση αλλάζει ύφος. Στα παράθυρα τοποθετούνται δύο ζευγάρια μεταξωτές κουρτίνες και τα πολύχρωμα βελούδα ριντώ.

Τα βιτρώ χρησιμοποιούνται σε μεγάλους και πολυτελείς χώρους. Τα δάπεδα στρώνονται με μεταξωτά χαλιά που προέρχονται από την Ανατολή, και στους τοίχους έχουμε ξύλινη επένδυση.

Από τον 17ο αιώνα οι τοίχοι σκεπάζονται με πλαστικές διακοσμήσεις που άφηναν ανοίγματα για ζωγραφική ή ανάρτηση πινάκων ζωγραφικής. Αυτή την εποχή παρουσιάζεται η μονόχρωμη επίπλωση και η επένδυση των τοίχων με βενετσιάνικους καθρέπτες.

Στο τέλος του αιώνα θα κυριαρχήσει το ξύλινο δάπεδο πλεγμένο σε χρωματικούς συνδυασμούς.

Από τον 18ο αιώνα τα σπιτία γίνονται απλά και στα ανθρώπινα μέτρα. Αλλά εξακολουθεί μια πολυτέλεια που εκφράζεται στο ζωγραφικό διάκοσμο των τοίχων από σπουδαίους καλλιτέχνες.

Στο τέλος της εποχής του Λου-

δοβίκου ΙΣΤ' η πολυτέλεια γίνεται εντονότερη. Κόγχες στους τοίχους για τοποθέτηση αγαλμάτων, δάπεδα με τάπητες και εμφανίζεται για πρώτη φορά στην επένδυση των τοίχων το ζωγραφιστό τυπωμένο χαρτί.

Στον αιώνα μας, αρχιτέκτονες και καλλιτέχνες πρότειναν διάφορες υποκειμενικές αντιλήψεις για το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει η διακοσμητική, με κύριο στόχο την υποταγή της σε μια νέα πραγματικότητα. Η διακόσμηση ως τέχνη στα σημερινά χρόνια ακολουθεί το δικό της δρόμο και επηρεάζεται από τους διάφορους ρυθμούς που κατά καιρό άνθισαν. Είναι λίγο δύσκολο να υποταχθεί σε μια νέα πραγματικότητα, διότι σκοπός της είναι η λειτουργικότητα και όχι η διευκόλυνση της μαζικής βιομηχανικής παραγωγής.

Νάουσα 18 - 5 - 1992

Το
περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
να μπει
σε κάθε Ναουσαϊκό σπίτι

Κάθε συνδρομητής
να γράφει
ένα καινούργιο
συνδρομητή

Ο ΤΥΠΟΣ ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ

του Τάκη Μπαίτσου

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα το μέσον επιμόρφωσης των ανθρώπων ήταν η γραφή. Ξεκινώντας διάφοροι αρχαίοι με τους δικούς τους τρόπους και χαρακτηριστές άφησαν τα συγγράμματά τους πάνω σε πλάκες, περγαμηνές και πάπυρο, μέχρι τη στιγμή που οι Κινέζοι έφεραν στον κόσμο το χαρτί.

Πάνω στο χαρτί με διάφορα συστήματα ομαδικών γραφών, ιδιαίτερα στα μοναστήρια, γραφόταν τα αντίτυπα κάθε είδους συγγράμματος, ως τη στιγμή που ο Κινέζος γιατρός Πί Τσένγκ κατασκεύασε το πρώτο κινητό τυπογραφείο (11ος αιώνας). Η χρησιμοποίηση όμως αυτού του είδους τυπογραφείου ήταν πολύ περιορισμένη. Το 1456 έχουμε τη μεγάλη επανάσταση στον τύπο από τον Γουτεμβέργιο, πατέρα της σύγχρονης τυπογραφίας, με πρώτο το βιβλίο των 42 γραμμάτων.

Το πρώτο βιβλίο που τυπώθηκε στην ελληνική γλώσσα είναι η Ελληνική Γραμματική του Λάσκαρη που βγήκε το 1476 απ' τα τυπογραφεία του Μιλάνου. Στα χρόνια που ήταν πατριάρχης ο Κύριλλος Λούκαρης (1620 - 38) εγκαταστάθηκε για πρώτη φορά τυπογραφείο στην Κωνσταντινούπολη.

Το πρώτο βασιλικό τυπογραφείο ιδρύθηκε το 1833 στην Αίγινα και είναι ο πρόγονος του σημερινού Εθνικού Τυπογραφείου το οποίο τυπώνει μέχρι σήμερα την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και άλλα έντυπα.

Οι πρώτες εφημερίδες στη Νάουσα

Η Νάουσα, λόγω της τοποθεσίας της, η οποία ήταν συγκοινωνιακός κόμβος και λόγω των ασχολιών των κατοίκων της, που κατά εξοχήν ήταν το εμπόριο κρασιών, μεταξιού και κλωστοϋφαντουργικών υλών, δεν ήταν δυνατόν να μείνει έξω από την προοδευτική κίνηση των γραμμάτων και των εντύπων.

Όλα τα συγγράμματα και έντυπα από την ημέρα της κτίσης της είναι ελληνικά κι αυτό γιατί ελληνική ήταν η μόνη γλώσσα που μιλήθηκε στον τόπο. Το παλαιότερο σύγγραμμα που συναντούμε στη Νάουσα είναι το «Μεγαλυνάρια εις τον Άγιο Θεοφάνη» που εκδόθηκε στη Βενετία το 1764 από τον Νικ. Γλυκή και αναφέρεται στην ακολουθία του πολιούχου της Νάουσας. Έντυπα υπήρχαν σε 10.000 τόμους οι οποίοι καταστράφηκαν τον Απρίλη του 1822 από τους Τούρκους στο Ολοκαύτωμα της πόλης.

Βιβλία υπήρχαν από τον Δημήτριο Ανασώτη μαθητή του Σπανόπουλου, ο οποίος δίδαξε στην Πόλη το 1760. Το 1765 - 75 εμφανίζεται ο Αμφιλόχιος Παρασκευάς και ο Αναστάσιος Καμπίτης, ειδικός της ελληνικής και εβραϊκής γλώσσας. Κορυφαίος όμως ήταν ο Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος, ο οποίος άφησε πολλά συγγράμματα σχετικά με τους αρχαίους συγγραφείς και ρήτορες.

Στις αρχές του 20ού αιώνα κυ-

κλοφορούν οι πρώτες εφημερίδες οι οποίες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην οικονομική και πολιτική ζωή της πόλης και την πολιτιστική κίνηση αυτής.

Με κάθε δυνατή συντομία παρουσιάζουμε μερικά ενδιαφέροντα στοιχεία του τύπου της περιόδου εκείνης. Οι εφημερίδες που κυκλοφόρησαν ήταν τρεις:

1. Η Πρόδος Ναούσης.
2. Η Εφημερίς Λαού Ναούσης.
3. Ο Νέος Αγών.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΑ

1. Πρόδος Ναούσης

Η πιο παλιά εφημερίδα που σώζεται στη Νάουσα είναι η «ΠΡΟΔΟΣ ΝΑΟΥΣΗΣ» τετρασέλιδη που εκδόθηκε το 1929 για την προ-

Πετρίδης Πέτρος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερούδας

ΠΡΟΟΔΟΣ		ΚΥΡΙΑΚΗ
ΝΑΟΥΣΗΣ		7
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ		ΙΟΥΛΙΟΥ 1929
ΙΔΡΥΤΑΙ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ - Δ. ΜΠΙΛΛΗΣ		Τιμή φύλλου Δραχμή 1.-

άσπιση των τοπικών συμφερόντων. Απ' τα φύλλα που έχουμε στα χέρια μας, διαπιστώνουμε ότι η εφημερίδα αυτή καλύπτει όλους τους τομείς, πολιτικά νέα καθώς και αγαθοεργίες.

Στην πρώτη σελίδα: Ενδιαφέρον μας προκαλεί το γεγονός ότι η εφημερίδα έχει αφιερωμένη και μια στήλη στη γυναίκα - πιθανότατα γραμμένη από γυναίκα - παρόλο που ο ρόλος της δεν ήταν α-

ναβαθμισμένος.

Στην τρίτη σελίδα: Πληροφορούμαστε και για τα αθλητικά νέα. Στην πόλη υπήρχαν τέσσερις ομάδες: Ολυμπιακός, Αχιλλέας, Αθηνά και Ακρίτας (ομάδα των προσφύγων), που έδιναν ανελλιπώς αγώνες κάθε Κυριακή. Εκτός τούτου όμως οι ίδιες ομάδες είχαν και τα πολιτιστικά τμήματα που ανέβαζαν θέατρα, χορωδίες κ.ά.

Στην τελευταία σελίδα υπήρχαν

οι λεγόμενες «πινακίδες» με ποικίλες πληροφορίες. Επίσης δε λείπουν και οι διαφημίσεις. Ο καταστηματάρχης Σπύρος Καραγιοβάνος διαφημίζει τα ψάθινα καπέλα που ο ίδιος έφερε για πρώτη φορά στην πόλη.

Η εφημερίδα αυτή πρόσκειται στον δήμαρχο Γεώργιο Περδικάρη. Ιδρυταί - διευθυνταί Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ - Δ. ΜΠΙΛΛΗΣ. Η έκδοσή της διήρκεσε ένα έτος περίπου.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΛΑΟΥ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ

Ίδρυτής Διευθυντής ΣΤΥΑΡΟΣ ΧΩΝΟΣ	Τιμή φύλλου Δραχμή 1	Υπεύθυνος Σύνταξης ΓΡΗΓ. ΑΡΙΝΤΣΗΣ
--	----------------------	---

2. Εφημερίς Λαού Ναούσης

Είναι εφημερίδα σύγχρονη της ΠΡΟΟΔΟΥ τετρασελίδη που εκδίδεται το 1929 από το λόγιο ΣΤΑΥΡΟ ΧΩΝΟ, με υπεύθυνο σύνταξης το Γρηγόρη Αρίντζη.

Η τιμή της εφημερίδας που εκδίδεται κάθε Κυριακή είναι 1 δρχ.

Ο ΛΑΟΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ, όπως λεγόταν, πρόσκειται στους Φιλελευθέρους και κονταροκτυπιόταν συνέχεια με την «Πρόοδος».

Στην πρώτη σελίδα πέρα του κυρίου άρθρου είχε και το χρονογράφημα.

Στη δεύτερη σελίδα έχουμε κοινωνικά και πολιτικολογίες.

Στην τρίτη σελίδα είναι τα πολιτιστικά και αθλητικά, ενώ στην τέταρτη έχει ανακοινώσεις, επιστολές και διαφημίσεις.

Κατά κανόνα δε διαφέρει και πολύ από την άλλη σύγχρονή της. Τα άρθρα ποικίλα, πλούσια σε περιεχόμενα, φέρουν τη σφραγίδα της

προσωπικότητας του λόγιου ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΩΝΟΥ.

Ο Σταύρος Χωνός Διευθυντής του Ελληνικού Σχολείου στο Κάιρο.

ΝΕΟΣ ΑΓΩΝ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΡΧΩΝ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ — ΕΚΔΟΤΗΣ — ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΑΓΓΕΛΑΚΗΣ ΜΟΥΓΓΡΗΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ

11

ΙΟΥΝΙΟΥ 1933

ΕΤΟΣ Α' ΑΡΙΘ. ΦΥΛ. 4

ΝΑΟΥΣΑ

3. Νέος Αγών

Εκδίδεται από τους φιλελεύθερους της Νάουσας με διευθυντή - ιδιοκτήτη και εκδότη τον ΑΓΓΕΛΑΚΗ ΜΟΥΓΓΡΗ. Είναι εβδομαδιαία και συνεχίζει την πολιτική της «Εφημερίδος του Λαού».

Η έκδοσή της αρχίζει το 1933. Είναι μάλλον προεκλογική και στηρίζει τον Φιλώτα Κόκκινο που ήδη είναι πολιτικός αντίπαλος του Λαυρά και τον βοηθά ουσιαστικά. Έτσι ο Φιλώτας εκλέγεται.

Τετρασέλιδη. Στο πρώτο φύλλο και στην πρώτη σελίδα, προβάλλει τον Φ. Κόκκινο. Δημοσιεύει ακόμα

την επιστολή του Χατζή, που έστειλε στο Φιλώτα το 1929. Από την επιστολή φαίνεται ότι ο Χατζής θεωρούσε τον Κόκκινο σαν πιο ικανό και κατάλληλο για τη θέση του δημάρχου Νάουσας και τον παρακαλούσε να πολιτευτεί. Στις δημοτικές εκλογές όμως του 1933 κατεβαίνει και αυτός ως αντίπαλός του.

Στη δεύτερη σελίδα δημοσιεύονται πολιτικά κείμενα και επίκαιρα θέματα. Στην τρίτη σελίδα έχει διάφορα σχόλια και το ευθυμογράφημα. Στην τέταρτη αναφέρονται και πάλι θέματα για τη Δημοτική πολιτική.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Ο Σύλλογος Αποφοίτων και το περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» ευχαριστούν το Δήμαρχο κ. Γιώργο Πολάκη για τη στέγαση του περιοδικού και του Συλλόγου στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας.

ΔΩΡΕΕΣ

Στο Σύλλογο Αποφοίτων και στη μνήμη Οδυσσέα Ντινόπουλου δώρησαν:

- Η οικογένεια Ηλία Ντινόπουλου δρχ. 50.000.
- Η οικογένεια Νικολάου Αλεξάνδρου δρχ. 50.000.
- Η «Φωνή της Ναούσης» δρχ. 10.000.
- Ο κ. Ιωάν. Καρατσιώλης δρχ. 5.000.

Το Δ.Σ. ευχαριστεί θερμά

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερούσιας

ΟΔΟΝΤΙΚΗ ΤΕΡΗΔΟΝΑ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆ Του Αναστάση Κτώνα ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Η οδοντική τερηδόνα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν νόσος των σκληρών οδοντικών ουσιών, βασικά μικροβιακής αιτιολογίας που προσβάλλει κυρίως την υδαμιαντίνη και κατά δεύτερο λόγο την οδοντίνη και την οστεΐνη. Η παλαιότερη άποψη ότι προσβάλλει ιστούς που στερούνται αγγείων και νεύρων έπαψε πλέον να αναφέρεται, δεδομένου ότι η αδαμιαντίνη δεν θεωρείται ένα αδρανές μεταλλικοποιημένο σύστημα της στοματικής κοιλότητας, αλλά αντίθετα αποτελεί ένα ενεργό χημικό σύστημα που συμμετέχει σε μια ποικιλία αντιδράσεων.

Από άποψη αιτιολογίας η διατροφή θεωρείται καθοριστικός παράγοντας. Πλήν όμως η ευαισθησία του ατόμου στην τερηδόνα καθορίζεται επίσης από τη σύσταση και τη ροή του σάλιου, από τη σύσταση και τη μικροδομή των οδοντικών ουσιών, από τη θέση του θρονιού στο φραγμό, από τη σύνθεση της οδοντικής μικροβιακής πλάκας και από την οικολογία των στοματικών μικροοργανισμών.

Επιδημιολογικές μελέτες έχουν δείξει ότι η τερηδόνα είναι νόσος που προσβάλλει όλα τα άτομα, ανεξάρτητα από φύλο φυλή και ηλικία, σε ποσοστό που πολλές φορές ξεπερνά το 95% των πληθυσμών. Μια τόσο διαδεδομένη νόσος ασφαλώς θα έχει επιπτώσεις στο άτομο, σαν μονάδα και σαν κοινωνικό σύνολο. Επιπλέον, επέτισης τη μορφή άσκησής του οδοντιατρικού επαγγέλμα-

τος αφού ο οδοντίατρος αφιερώνει το μεγαλύτερο μέρος της επαγγελματικής του δραστηριότητας στην αντιμετώπιση των τερηδονικών αλλοιώσεων.

Κατά γενική παραδοχή σήμερα πιστεύεται ότι η έναρξη και εξέλιξη της οδοντικής τερηδόνας απαιτεί την ταυτόχρονη ύπαρξη τριών ομάδων παραγόντων, των υδατανθράκων, των μικροβίων, και του ξενιστή. Η τερηδονογόνων συμμετοχή των παραγόντων αυτών επηρεάζεται από άλλους δευτερεύοντες παράγοντες, που έχουν σχέση κυρίως με τον ασθενή όπως η οικολογία και η μικροδομή των οδοντικών ουσιών, η σύσταση και η βιοχημεία του σάλιου, η στοματική υγιεινή κ.ά.

Σήμερα δίνεται έμφαση ιδιαίτερα στη μικροβιακή έννοια της τερηδόνας κι αυτό απορρέει απ' τη συνολώς ενισχυόμενη πεποίθηση ότι στον άνθρωπο η εμφάνιση και εξέλιξη της τερηδόνας είναι συνάρτηση της φυσικής αλληλεπίδρασης των στοματικών οικολογικών παραγόντων.

Η ένταση της δράσης ενός μικροοργανισμού, δηλαδή η ικανότητά του να ξεπερνά τους μηχανισμούς άμυνας του ατόμου και τους περιβαλλοντογικούς παράγοντες, δεν είναι απόλυτη. Επιπλέον η πολυπλοκότητα της αιτιολογίας της οδοντικής τερηδόνας κάνει ακόμα πιο δύσκολο τον καθαρισμό της έντασης λ.χ. του *S. MUTANS, ενώ για τον

ίδιο μικροοργανισμό ο καθαρισμός της έντασής του, στην πρόκληση ενδοκαρδίτιδας είναι ευκολότερος.

Πέρα όμως από την ένταση του αιτιολογικού μικροβιακού παράγοντα, όπως σε κάθε μολυσματική νόσο, έτσι και στην τερηδόνα, ο ρυθμός καταστροφής ιστών είναι συνάρτηση και της τοπικής δομικής ικανότητας του οργανισμού απέναντι στη νόσο.

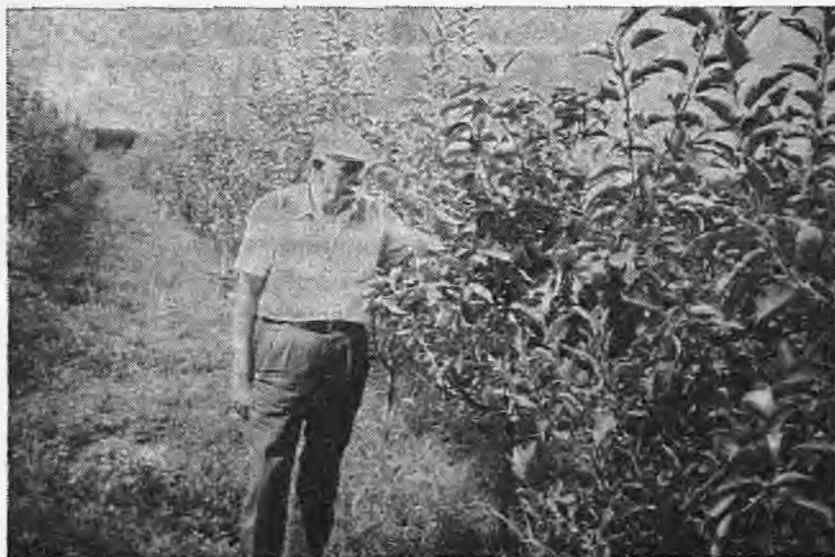
Σε τοπικό επίπεδο η φυσική και χημική σύσταση της υδαμιαντίνης μπορεί να μεταβληθεί και να προσδώσει σ' αυτή μεγαλύτερη αντοχή στους τερηδονογενείς παράγοντες. Από την άλλη μεριά μια άφθονη έκκριση σάλιου θα εμποδίσει την ανάπτυξη τερηδόνας, ουδετεροποιώντας και σβέα και επαναμεταλλικοποιώντας απομεταλλικοποιημένες περιοχές της υδαμιαντίνης.

*SMUTANS = είδος μικροβίου (στρεπτόκοκος).

Φυλλοδιαγνωστική - Στοιχεία αναλύσεων

Του ΟΔΥΣΣΕΑ ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Εξήγηση των στοιχείων ανάλυσης φύλλων, σύμφωνα με τον δείκτη KENWORTHY (δείκτης διορθωτικός)

A'

Ο δείκτης KENWORTHY μας πληροφορεί εάν η περιεκτικότητα των φύλλων σε θρεπτικά στοιχεία είναι κανονική, μειωμένη ή αυξημένη. Το αποτέλεσμα προκύπτει ύστερα από μία σειρά αριθμητικών πράξεων. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιούνται οι ακόλουθοι τύποι:

$$\text{πρώτη φάση} \quad \frac{100 \cdot X}{T.A.} \quad \square \quad \Pi$$

$$\text{δεύτερη φάση (100—Π)} \quad \frac{\Sigma.Π}{100} \quad \square \quad \Sigma.Δ.$$

$$\text{τρίτη φάση} \quad \Pi + (\mp \Sigma\Delta) = \Delta\Delta$$

X = Προκύπτουσα τιμή, από τις αναλύσεις του εξεταζομένου φύλλου σ' ένα θρεπτικό στοιχείο.

T.A = Τιμή αναφοράς του θρεπτικού στοιχείου (βλέπε πίνακα).

Π = Ποσοστό σε σχέση με την τιμή αναφοράς του θρεπτικού στοιχείου.

Σ.Π = Συντελεστής παραλλακτικότητας.

Σ.Δ = Συντελεστής διορθώσεως. Αυτός μπορεί να είναι θετικός ή αρνητικός.

Δ.Δ = Διορθωτικός δείκτης (Δείκτης KENWORTHY) (βλέπε πίνακα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 ΜΗΛΙΑ

Τιμές αναφοράς και συντελεστές παραλλακτικότητας θρεπτικών στοιχείων

— Ποσοστά επί τοις % ή εκατομμυριοστά της ξηράς ουσίας φύλλων.

Θρεπτικά στοιχεία			Τιμές αναφοράς	Συντελεστής παραλλακτικότητας
Βάρος ενός φύλλου σε γραμμάρια			0,400	18
Άζωτο	N	%	2,45	8
Φωσφόρο	P	%	0,18	20
Κάλι	K	%	1,70	24
Ασβέστιο	Ca	%	1,40	17
Μαγνήσιο	Mg	%	0,27	21
Μαγγάνιο	Μη μέρη στο εκατομ.		69	75
Χαλκός	Cu	»	15	
Ψευδάργυρος	Zn	»	39	65
Βόριο		»	46	57

B'

Παράδειγμα 1ου

α) Η ανάλυση φύλλου μηλιάς στο κάλι έδωσε την τιμή 1,4. Στο σχετικό τύπο $\frac{100 \cdot X}{T.A.}$ αντικαθιστώντας το X = 1,4 και το T.A = 1,70 (βλέπε πίνακα) βρίσκουμε

$$\frac{100 \cdot 1,40}{1,70} = \Pi = 82,35$$

$$6) (100 - \Pi) \frac{\Sigma.Π}{100} = \Sigma.Δ.$$

Αντικαθιστούμε το = 82,35 και τ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη - Βερόιας

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 ΑΧΛΑΔΙΑ

Τιμές αναφοράς και συντελεστές παραλλακτικότητας θρεπτικών στοιχείων

— Ποσοστά επί τοις % ή εκατομμυριοστά της ξηράς ουσίας φύλλων.

Θρεπτικά στοιχεία			Τιμές αναφοράς	συντελεστές παραλλακτικότητας
Βάρος φύλλου σε γραμμάρια			0,430	16
Άζωτο	N	%	2,10	11
Φωσφόρο	P	%	0,16	10
Κάλι	K	%	1,60	23
Ασβέστιο	Ca	%	2,00	19
Μαγνήσιο	Mg	%	0,36	21
Μαγγάνιο	Mn	μέρη στο εκατομ.	93	140
Χαλκός	Cu	»	15	
Ψευδάργυρος	Zn	»	43	64
Βόριο	B	»	36	24

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Διορθωτικός δείκτης του KENWRTHY (Κένγουουρθ)

Κλάσεις διορθωτικού δείκτη	Περιεκτικότητα θρεπτικού στοιχείου	Αποτελέσματα στην παραγωγή
Ανώτερη από 150	Τοξική περίσσεια υπερβολική	Ζώνη μειωμένης παραγωγής
Μεταξύ 117 και 150	υψηλή	
Μεταξύ 83 και 117	Κανονική ικανοποιητική	Ζώνη παραγωγής ικανοποιητική
Μεταξύ 50 και 83	μικρή (πτωχή)	Ζώνη μειωμένης παραγωγής
Κατώτερη από 50	πολύ μικρή (έλλειψη)	

$$\Sigma.Π = 24 \text{ (βλέπε πίνακα)}$$

$$(100 - 82,35) \cdot \frac{24}{100} = \Sigma\Delta = 4,24$$

γ) $\Pi + (\mp \Sigma\Delta) = \Delta\Delta$. Αντικαθιστούμε το $\Pi = 82,35$ και $\Sigma\Delta = 4,24$. Εδώ έχουμε θετικό συντελεστή διόρθωσης $82,35 + 4,24 = \Delta\Delta = 86,59$

δ) Στον πίνακα 3, η τιμή 86,59 βρίσκεται στη ζώνη όπου η περιεκτικότητα του Κάλι θεωρείται ικανοποιητική.

Παράδειγμα 2ον

α) Η ανάλυση φύλλων μηλιάς στο Κάλι έδωσε τιμή 2,2. Εφαρμόζουμε τους τύπους διαδοχικά.

$$\frac{100 \cdot X}{T.A.} = \frac{100 \cdot 2,20}{1,70} = \Pi = 129,41$$

$$6) (100 - \Pi) \cdot \frac{\Sigma.Π}{100} = \Sigma\Delta$$

$$\text{ή } (100 - 129,41) \cdot \frac{24}{100}$$

= $\Sigma\Delta = -7,05$. Εδώ έχουμε αρνητικό συντελεστή διόρθωσης.

γ) $\Pi + (= \Sigma\Delta) = \Delta\Delta$ ή $129,41 - 7,05 = 122,35$.

δ) Στον πίνακα 3, η τιμή 122,35 βρίσκεται στη ζώνη όπου η περιεκτικότητα σε Κάλι των φύλλων θεωρείται υψηλή.

Παράδειγμα 3ον

Η ανάλυση φύλλων αχλαδιάς στον ψευδάργυρο έδωσε τιμή 31.

Έχομε

$$α) \frac{100 \cdot X}{T.A.} = \frac{100 \cdot 31}{43} = \Pi = 72,09$$

$$6) (100 - \Pi) \cdot \frac{\Sigma.Π}{100} = \Sigma\Delta$$

$$\text{ή } (100 - 72,09) \cdot \frac{64}{100} = \Sigma\Delta = 17,86$$

γ) $\Pi + (\mp \Sigma\Delta) = \Delta\Delta$ ή $72,09 + 17,86 = 89,95$.

δ) Στον πίνακα 3, η τιμή 89,95 βρίσκεται στη ζώνη, όπου η περιεκτικότητα σε ψευδάργυρο θεωρείται υψηλή.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΡΟΔΑΚΙΝΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μια έκθεση στην οποία επισημαίνονται τα κύρια τεχνικά και οικονομικά προβλήματα της καλλιέργειας της ροδακινιάς στη χώρα μας και προτείνονται μέτρα αμβλύνσεών τους.

Η έκθεση αυτή συντάχθηκε με εντολή του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας από τους γεωπόνους - ερευνητές του Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων Νάουσας κ.κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗ και ΑΡΓΥΡΙΟ ΓΚΟΥΝΤΑΡΑ.

Ο κύριος όγκος της παραγωγής ροδακίνων είναι συγκεντρωμένος στις περιοχές Βέροιας - Νάουσας - Έδεσσας - Γιαννιτσών (95%).

Στις πλείστες Δ/νσεις Γεωργίας (Ημαθίας - Έδεσσας - Γιαννιτσών) η ροδακινόκαλλιέργεια καταλαμβάνει μια έκταση 352.393 στρεμμάτων και η ετήσια παραγωγή ανέρχεται γύρω στους 720.000 τόννους. Ο συνολικός όγκος παραγωγής κατανέμεται κατά κατηγορία ροδακίνων ως εξής:

1) Επιτραπέζια ροδάκινα 168.000 τόννοι.

2) Σιμπύρηνα κονσερβοποιήσιμα ροδάκινα 477.000 τόννοι.

3) Νεκταρίνια 77.000 (παραγωγή έτους 1991). Όπως λοιπόν προκύπτει από τα στοιχεία αυτά, ο μεγάλος όγκος παραγωγής βρίσκεται στην κατηγορία των σιμπυρήνων - κονσερβοποιήσιμων και εδώ δημιουργείται συχνά το μεγάλο πρόβλημα.

Η κατηγορία αυτή των ροδακίνων δεν έχει πολύ μακρά ιστορία. Η πρώτη καταγραφή παραγωγής έγινε το 1971 και ήταν 2.070 τόν. Μέσα σ' αυτή την εικοσαετία έγι-

νε μια ταχύτατη επέκταση της καλλιέργειας που σε καμιά άλλη καλλιέργεια δεν δρώδη και μάλιστα ποτέ παρατηρηθεί. Έτσι σήμερα η χώρα μας διεκδικεί την πρώτη θέση στην παγκόσμια παραγωγή ξεπερνώντας ακόμη και τις Η.Π.Α. Το πρόβλημα που σήμερα αρθρώνεται μπροστά μας είναι: πώς θα αντιμετωπισθεί αυτή η υπερπαραγωγή, ώστε να συνεχισθεί ομαλά η πορεία αυτού του τόσο προσοδοφόρου προϊόντος.

Από την παραγωγή των 477.000 τόννων, 200.000 - 250.000 τόννοι κονσερβοποιούνται, ενώ η υπόλοιπη ποσότητα που φθάνει πολλές φορές και τους 250.000 τόννους, παραμένει αδιάθετη και συνήθως οδηγείται στις αποσύρσεις. Η κονσερβοποίηση μεγαλύτερων ποσοτήτων ροδακίνων προσκρούει: ει μέρει στην υπάρχουσα δυναμικότητα των βιομηχανιών, αλλά κυρίως προσκρούει στην αδυναμία διάθεσης των προϊόντων κονσερβοποίησης. Οι κατ' έτος εξαγόμενες και καταναλωσόμενες στην εσωτερική αγορά κομπόσσες είναι γύρω στους 200.000 τόννους και έτσι κάθε χρόνο μια ποσότητα της τάξεως των 200.000 περίπου τόννων παραμένει αδιάθετη. Η σημερινή κατάσταση, τουλάχιστον για τα προσεχή λίγα χρόνια, προβλέπεται να έχει μάλλον μια ελαφρά επιδείνωση, παρά βελτίωση. Κατόπιν αυτού θα μπορούσε να λεχθεί ότι το ύψος της παραγωγής θα έπρεπε να βρίσκεται στα επίπεδα αυτά, ήτοι: 200.000 - 250.000 τόννους. Ωστόσο ορισμένοι αστάθμητοι παράγοντες που ορισμένα χρόνια ε-

πιρεάζουν αρνητικά το ύψος της παραγωγής μας υποχρεώνουν να προβλέψουμε μεγαλύτερο ύψος παραγωγής από το θυνάμινο να κονσερβοποιηθεί. Οι παράγοντες αυτοί είναι κυρίως δύο. Ο πρώτος είναι ο παγετός που συμβαίνουν κυρίως μέσα στο χώρο της πρώτης λίμνης Γιαννιτσών όπου και παράγεται ο σημαντικότερος όγκος της παραγωγής και ο δεύτερος είναι οι χαλαζοπτώσεις οι οποίες αχρηστεύουν ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής και το καθιστούν ακατάλληλο για κονσερβοποίηση. Λαμβάνοντας υπόψη τους δύο αυτούς δυσμενείς παράγοντες αφ ενός και αφετέρου τις υπάρχουσες δυνατότητες επεξεργασίας και διάθεσης, φρονούμε ότι η παραγωγή σιμπυρήνων ροδακίνων στη χώρα μας πρέπει να ανέρχεται στους 300.000 τόννους, οπότε πλεονάζουσα σε ορισμένα μόνο χρόνια ποσότητα θα ανέρχεται στους 50.000 - 80.000 τόννους. Για να υπάρξει λοιπόν μια σοβαρή άμβλυνση στο πρόβλημα των σιμπυρήνων ροδακίνων θα πρέπει η παραγωγή να περιορισθεί κατά 170.000 περίπου τόννους, ποσότητα που αντιστοιχεί σε 70.000 περίπου στρέμματα.

Με δεδομένη την υψηλή απόδοση που παρουσιάζει η καλλιέργεια των σιμπυρήνων ροδακίνων, τον μεγάλο αριθμό μικροπαραγωγών μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται πολλοί μικροεπαγγελματίες οι οποίοι κυρίως με την καλλιέργεια αυτή εξασφαλίζουν ένα ικανοποιητικό εισόδημα για την επιβίωσή τους καθώς όσο υφίσταται το καθεστώς των α-

ποσύρωτων, κανένα παραγωγός δεν διανοείται να εκριζώσει τα συμπυρρήνα ροδάκινα, προκειμένου να ασχοληθεί με άλλες καλλιέργειες και μάλιστα ετήσιες, διότι το εισόδημα από αυτές είναι πολύ μικρότερο, ακόμα και όταν τα ροδάκινα αποσύρονται εξ' ολοκλήρου.

Η αντικατάσταση της καλλιέργειας των συμπυρρήνων θα ήταν δυνατή να γίνει μόνο από καλλιέργειες ποδών-κιμής οικονομικά με αυτήν.

Το Ινστιτούτο μελετώντας το όλο θέμα, επεδίωξε και επιζητεί να ανεύρει όσο το δυνατόν περισσότερες εναλλακτικές λύσεις για την αμβλυνση του προβλήματος. Οι μέχρι τώρα προτάσεις συνοψίζονται στα παρακάτω.

1) Καλλιέργεια θερινών ποικιλιών αχλαδιάς τύπου Κοντούλας.

Τρεις ποικιλίες από τον παραπάνω τύπο που δημιουργήθηκαν από το Ι.Φ.Δ., ήταν οι με τις ονομασίες α) Συρμιανίδη 1/6, β) Βερρίνα (1/7) και γ) Καλλιόπη (7/9) των οποίων η ωρίμανση αρχίζει από τις αρχές Ιουλίου και τελειώνει στο τέλος του ίδιου μήνα, προτείνονται.

Οι ποικιλίες αυτές παρουσιάζουν πολύ υψηλή ποιότητα καρπών και θα μπορούσαν να τροφοδοτήσουν για ένα και πλέον μήνα τόσο την εσωτερική αγορά, όσο και πολλές αγορές του εξωτερικού.

Μία έκταση 10.000 στρεμμάτων με παραγωγή της τάξεως των 15.000 - 20.000 τόννων θα ήταν δυνατόν να μπει σε ένα πρόγραμμα αντικατάστασης αντίστοιχης έκτασης συμπυρρήνων ροδακίνων.

Τα υφιστάμενα προβλήματα στην καλλιέργεια της αχλαδιάς που είναι η φύλλα και το βακτηριακό κάψιμο, είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν, βεβαιμένου μάλιστα ότι η ευπάθεια των ποικιλιών αυτών στο βακτηριακό κάψιμο δεν είναι μεγάλη, η δε φύλλα αντιμετωπίζεται πλέον ευχερώς με τη νέα σειρά των εντομοκτόνων.

2) Καλλιέργεια θερικοκικής κατάλληλης για παραγωγή καρπών προς κονσερβοποίηση.

Είναι γνωστόν ότι σημαντικός αριθμός βερικοκικών της περιοχής επεξεργάζεται μια ποσότητα περίπου 15.000 τόννων βερικοκικών για παρασκευή κομπόστας τα οποία μεταφέρει από τη Νότιο Ελλάδα (Πελοπόννησος). Η μεταφορά αυτή επιβαρύνει το κόστος του βερικοκικού και σε έτη που οι τιμές αυτού είναι υψηλές μειώνεται πολύ η παραπάνω κονσερβοποιούμενη ποσότητα. Ίσως μάλιστα η ως άνω ποσότητα να αυξανόταν ακόμη περισσότερο εάν η πρώτη ύλη διατίθονταν επί τόπου και να υπήρχε και περαιτέρω βελτίωση της ποιότητας.

Μία έκταση τουλάχιστον 7.000 στρεμμάτων είναι δυνατόν από τις εκτάσεις των συμπυρρήνων ροδακίνων να καταληφθεί από κονσερβοποιήσιμα βερικοκία. Το σωματό πρόβλημα του βερικοκικού είναι ως γνωστό η ίωση *sharka* από την οποία προσβάλλονται οι καρποί καθίστανται ακατάλληλοι τόσο για κονσερβοποίηση, όσο και για εμπορία ως νωποί. Το Ι.Φ.Δ. επεδίωξε και μελέτησε ένα κλώνο της ποικιλίας Μπαμπέκου τον οποίον ονόμασε Ι. Δ. Μπειπέκου και ο οποίος προσδεδωμένος ελάχιστα από την ίωση *sharka* μπορεί να καλλιεργηθεί και σε μαλυσμένες περιοχές. Συνεχίζομένου του προγράμματος δημιουργίας ανθεκτικών στην ίωση *sharka* ποικιλιών υπάρχουν βάσιμες ελπίδες ότι κατά τα προσεχή έτη θα δοθούν και άλλες ποικιλίες ανθεκτικές στην ίωση τόσο για κονσερβοποίηση όσο και για νωπή κατανάλωση.

3) Καλλιέργεια λευκοσάρκων συμπυρρήνων κονσερβοποιήσιμων ποικιλιών ροδακινιάς.

Έχει εκδηλωθεί για την κατηγορία αυτή της κομπόστας ροδακί-

νων ενδιαφέρον κυρίως από την Ιαπωνική αγορά. Ζητήθηκαν κατά αρχήν 4.000 τόνοι πέραν των ήδη εισαγομένων κίτρινοσάρκων ποικιλιών.

Είναι δε πιθανόν και άλλες αγορές να εκδηλώσουν ενδιαφέρον για την κατηγορία αυτή, που είναι σχεδόν άγνωστη στις αγορές και επί πλέον καμμία χώρα δεν προχώρησε προς την κατεύθυνση αυτή. Το Ινστιτούτο κατά το παρελθόν έτος (1990) και παρουσία Ιαπώνων εμπειρογνομόνων εισαγωγής εταιρείας, κονσερβοποίησε ένα μεγάλο αριθμό από τις υπάρχουσες λευκοσάρκες ποικιλίες, πλην όμως καμμία από αυτές δεν ικανοποίησε τους ενδιαφεραμένους. Κατόπιν αυτού εισήγαγε αριθμό ποικιλιών από την Ιαπωνία τις οποίες και ήδη εφύτευσε σε συλλογή αξιολόγησής. Πέραν όμως αυτού, προέβλεπε σε γενετική εργασία για τη δημιουργία λευκοσάρκων συμπυρρήνων ποικιλιών. Χρησιμοποιήσε προς το σκοπό αυτό λευκοσάρκη ποικιλία η οποία χαρακτηρίζεται από εξαιρετο και άφθονο άρωμα. Παρήχθησαν περίπου 800 υβριδικά κλώνοι από αυτή.

4) Χρήση των συμπυρρήνων ροδακίνων για άλλους σκοπούς πλην της κομπόστας.

α) ΓΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΧΥΜΟΥ. Είναι γνωστόν ότι εισάγεται μεγάλη ποσότητα χυμών από το εξωτερικό και κυρίως από τις Η.Π.Α. Από ανεπίσημες πληροφορίες υπολογίζεται ότι οι χυμοί που εισάγονται με συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό θα φθάσουν σύντομα σε ποσότητα που θα αντιστοιχεί σε 10.000 τόννους ροδακίνων.

Τα Ινστιτούτα Φυλλοδόλων Δένδρων και Τεχνολογίας Γεωργικών Προϊόντων κατά το τρέχον έτος άρχισαν μία έρευνα για επίτευξη τύπου χυμού με υψηλή ποσότητα αρώματος όπως επιζητεί η αγορά.

β) ΓΙΑ ΚΑΤΑΨΥΞΗ. Πρέπει

Συνέχεια στη σελίδα 93

Η ασθένεια βακτηριακό κάψιμο στην αχλαδιά

ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ

Του Γεωπόνου Γεωργίου Συργιαννίδη

Η ασθένεια «Βακτηριακό κάψιμο» που οφείλεται στο βακτήριο *Erwinia amylovora*, ήρθε στην Ευρώπη από την Αμερική εδώ και αρκετά χρόνια. Στις χώρες όπου εισέβαλε προκάλεσε πολύ μεγάλες ζημιές στους οπωρώνες μηλιάς και αχλαδιάς, επειδή μεταδίδεται πολύ γρήγορα και μπορεί να καταστρέψει ολοκληρωτικά τα δέντρα που προσβάλλει. Επί πλέον δεν βρέθηκε μέχρι τώρα αποτελεσματικός τρόπος καταπολέμησης της ασθένειας με χημικά μέσα.

Παρ' όλα τα μέτρα καραντίνας που λαμβάνονται διεθνώς τελικά ήρθε και στη χώρα μας και οι πρώτες εμπειρίες από την επίσκεψή της υπήρξαν πολύ οδυνηρές, ειδικά για την αχλαδιά. Όλοι θα θυμούνται τις καταστροφές που προκάλεσε στους οπωρώνες της αχλαδιάς την άνοιξη του 1990. Το χτύπημα σε μερικές περιπτώσεις ήταν τόσο βαρύ, ώστε ανάγκασε πολλούς δενδροκαλλιεργητές να ξεριζώσουν τα δέντρα τους και να καταληφθούν από πανικό, με αποτέλεσμα να εγκαταλείπεται θαθμισιά η καλλιέργεια της αχλαδιάς. Όμως, λαμβάνοντας υπ' όψη τα μέχρι τώρα αποτελέσματα των επιστημονικών ερευνών που γίνονται διεθνώς, δεν δικαιολογείται ο πανικός και η απαισιοδοξία για το μέλλον της αχλαδιάς. Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της ασθένειας βασική προϋπόθεση κατά τη γνώμη μας αποτελεί η σωστή πληροφόρηση του αγρότη για τη φύση της ασθένειας και τα μέτρα που πρέπει να λαμ-

βάνονται για την αντιμετώπισή της. Σκοπός του παρόντος είναι η παροχή ορισμένων πληροφοριών που έχουν μεγάλη σημασία για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

I. Παράγοντες οι οποίοι ευνοούν την ασθένεια.

Σπουδαιότεροι παράγοντες είναι:

1. ΟΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ: Υψηλές θερμοκρασίες (άνω των 15°C), δροχερός καιρός και υψηλή σχετική υγρασία του αέρα βοηθούν πάρα πολύ στη δραστηριοποίηση της ασθένειας.

2. ΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΣΤΟ ΟΠΟΙΟ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ Η ΒΛΑΣΤΗΣΗ ΤΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ: Το πιο κρίσιμο στάδιο είναι η περίοδος ανθοφορίας γιατί το παθογόνο βακτήριο εισέρχεται κυρίως από τα άνθη. Όχι μόνο κατά την κύρια άνθηση, αλλά και τη δευτερεύουσα που συμβαίνει σε μερικές ποικιλίες στη διάρκεια του καλοκαιριού. Άλλη πόρτα εισόδου του παθογόνου είναι οι κορυφές των νεαρών τρυφερών βλαστών. Όταν λοιπόν η ανθοφορία συμπίπτει με τις ευνοϊκές καιρικές συνθήκες που προαναφέραμε, τότε ο κίνδυνος να εμφανισθεί η ασθένεια είναι μεγάλος και επιβάλλεται η λήψη μέτρων. Άς σημειωθεί ότι το παθογόνο μεταφέρεται με τα έντομα που επισκέπτονται τα άνθη, αλλά και με τα πουλιά καθώς και με τα σταγονίδια της βροχής που μεταφέρονται με τον αέρα.

3. ΥΠΑΡΞΗ ΕΣΤΙΩΝ ΜΟΛΥΝΣΗΣ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΟΠΩΡΩΝΑ: Τέτοιες εστίες αποτελούν διάφορα άγρια είδη που ανήκουν στην οικογένεια των μηλοειδών (*Rosaceae*) και προ-

σβάλλονται από την ασθένεια (αγριαχλαδιά, γκορτσιά, κράταιγος, σουρδιά κ.ά.).

4. ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΚΛΑΔΕΜΑΤΟΣ όταν δεν απολυμαίνονται.

5. Η ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗ ΑΖΩΤΟΥΧΟΣ ΛΙΠΑΝΣΗ που ευνοεί την ανάπτυξη πολλών τρυφερών βλαστών.

6. Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΕΥΠΑΘΩΝ ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ.

II. Συνιστώμενα μέτρα για την αντιμετώπιση της ασθένειας.

Άς δούμε όμως και τα μέτρα τα οποία συνιστά σήμερα η επιστήμη για την αντιμετώπιση της ασθένειας. Εκείνο που πρέπει να γνωρίζουμε, πριν απ' όλα, είναι ότι τα μέτρα αποβλέπουν κυρίως στην πρόληψη της μόλυνσης και ότι κανένα μέτρο, όταν εφαρμόζεται μεμονωμένα, δεν είναι ικανό να προφυλάξει τα δέντρα από τη μόλυνση. Γι' αυτό επιβάλλεται η εφαρμογή της λεγόμενης ολοκληρωτικής καταπολέμησης, την οποία συνιστά σ' όλες τις περιπτώσεις η σύγχρονη επιστήμη. Σε γενικές γραμμές τα μέτρα που συνιστώνται για την καταπολέμηση είναι τα ακόλουθα:

1. Τακτική παρακολούθηση του οπωρώνα για τη διαπίστωση τυχόν εμφάνισης συμπτωμάτων της ασθένειας σε δέντρα. Σε περίπτωση που εμφανιστούν τα πρώτα συμπτώματα είναι προτιμότερο το ξεριζώμα και κάψιμο των μολυσμένων δέντρων αν είναι πολύ λίγα. Επίσης κάψιμο των βλαστών και κλαδιών που εμφανίζουν συμπτώματα σε βάθος 25 - 30 εκ. κάτω από το σημείο που εμφανίζονται τα συμπτώματα και κάψιμο.

2. Σε περίπτωση που υπάρχει προσβολή πρέπει κατά το κλάδεμα ΝΑ ΑΠΟΛΥΜΑΙΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΨΑΛΙΔΙΑ του κλαδέματος από θένδρο σε δέντρο. Συνιστάται, επίσης, το κλάδεμα να γίνεται στο στάδιο του πλήρους ληθάργου των δέντρων, επειδή το παθογόνο στην περίοδο αυτή βρίσκεται σε πλήρη αδράνεια και δεν μπορεί να μολύνει.

3. Προστασία των πληγών που δημιουργούνται στα δέντρα με επάλειψη αλοιφής κλαδέματος.

4. Ψεκασμοί με τα κατάλληλα φάρμακα. Συνιστώμενα φάρμακα κατά το χειμώνα είναι τα χαλκούχα, που όμως δεν συνιστώνται στην περίοδο της ανθοφορίας, γιατί προκαλούν σκουριά στους καρπούς. Κατάλληλα για την περίοδο της ανθοφορίας είναι ορισμένα αντιβιοτικά φάρμακα.

5. Τα άνθη που εμφανίζουν μερικές ποικιλίες στη διάρκεια του καλοκαιριού πρέπει να καταστρέφονται.

6. Να αποφεύγεται κατά το δυνατόν η καλλιέργεια πολύ ευπαθών ποικιλιών. Για το θέμα αυτό παρέχονται κατωτέρω σχετικές πληροφορίες.

III. Ευπάθεια και αντοχή των ποικιλιών αχλαδιάς.

Η χρησιμοποίηση ανθεκτικών ποικιλιών θεωρείται ο πιο αποτελεσματικός τρόπος καταπολέμησης της ασθένειας. Γι' αυτό, εδώ και μερικά χρόνια, διεξάγονται εντατικές έρευνες για την επιλογή και δημιουργία ανθεκτικών ποικιλιών αχλαδιάς.

Σχετικά ερευνητικά προγράμματα άρχισαν στις ΗΠΑ και στον Καναδά και σε συνέχεια σε χώρες της Ευρώπης, τα οποία υποστηρίζονται οικονομικά από την ΕΟΚ.

*Ας σημειωθεί ότι στα προγράμματα της ΕΟΚ συμμετέχει τελευταία και το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων.

Στα πλαίσια αυτών των προγραμμάτων μελετάται η ευπάθεια των σπουδαιότερων ποικιλιών αχλαδιάς και επιδιώκεται η δημιουργία νέων ανθεκτικών στην ασθένεια. Βρέθηκε ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις ποικιλίες. Διαφέρει επίσης ο βαθμός ευαισθησίας ανάμεσα στα άνθη και τους βλαστούς της ίδιας ποικιλίας. Οι ευρωπαϊκές ποικιλίες αποδείχθηκαν μέτρια ευαίσθητες, ευαίσθητες ή πολύ ευαίσθητες. Παραθέτουμε κατωτέρω πίνακα των σπουδαιότερων ευρωπαϊκών ποικιλιών με τους αντίστοιχους βαθμούς ευαισθησίας στα

άνθη και τους βλαστούς, όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα έρευνας στον Δενδροκομικό Σταθμό της Angers στη Γαλλία. Για τη βαθμολόγηση της ευαισθησίας χρησιμοποιείται κλίμακα από 1 έως 5 όπου το 5 σημαίνει πολύ μεγάλη ευπάθεια. Διευκρινίζεται ότι ορισμένες ποικιλίες σημειώνονται μόνο με κωδικό αριθμό, επειδή έχουν δημιουργηθεί πρόσφατα. Από τα στοιχεία του πίνακα φαίνονται τα εξής:

— Υπάρχουν ποικιλίες με πολύ μεγάλη αντοχή. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται οι τρεις πρώτες ποικιλίες Harrow Sweet, US 309 και Harrow Delight που δημιουργήθηκαν πρόσφατα στον Καναδά και Η.Π.Α.

Βαθμός ευπάθειας στην ασθένεια ποικιλιών αχλαδιάς που παρουσιάζουν ενδιαφέρον.

α) α	Ποικιλίες	Βαθμός ευπάθειας στα άνθη	Βαθμός ευπάθειας στους βλαστούς
1.	Harrow Sweet (HW - 609)	1	1
2.	US309	1	1
3.	Harrow Delight	2	2
4.	Coscia	3	3
5.	US70, S26-59	3	1
6.	Beurré Hardy	3	3
7.	Pierre Corneille	3	3
8.	Epine du mas	3	3
9.	Bonne Louise	3	3
10.	Beurré d' Anjou	3	3
11.	Albate Fetele	3	4
12.	William's	3	4
13.	Clapp's Favourite	3	4
14.	President Héron	3	5
15.	Harvest Queen	4	2
16.	Dr. J. Guyot	4	4
17.	Packham's Triumph	4	5
18.	Précoce de Trevoux	4	5
19.	Passa Crassana	4	5
20.	Beurré Bosc	5	3
21.	Conference	5	3
22.	Decana del Comicio	5	5
23.	Alex Douillard	5	5

— Επτά ποικιλίες δείχνουν μέτρια ευπάθεια στα άνθη και τους βλαστούς, που δεν ξεπερνά τον βαθμό 3 της κλίμακας.

— Οι υπόλοιπες 13 ποικιλίες έδειξαν αρκετά μεγάλη έως πολύ μεγάλη ευπάθεια.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα στοιχεία των παρατηρήσεων στη Γαλλία συμφωνούν για μερικές ποικιλίες με τις παρατηρήσεις που έγιναν στη χώρα μας. Η ποικιλία *Coscia* π.χ. έδειξε μικρή ευπάθεια, ενώ οι ποικιλίες *Passa Crassana* και *Decanadel Comicio* αποδείχθηκαν πολύ ευαίσθητες. Συμπληρωματικά θα πρέπει να αναφερθούν και ορισμένες παρατηρήσεις, που έγιναν στη χώρα μας σε ποικιλίες που δεν περιλαμβάνονται στον παρόντα πίνακα, σύμφωνα με τις οποίες οι ποικιλίες *Santa Maria* και *Κοντούλα* έδειξαν μεγάλη ευπάθεια.

IV. Συμπεράσματα και προοπτικές:

Απ' όσα έχουν εκτεθεί παραπάνω προκύπτουν τα εξής γενικά συμπεράσματα:

— Ο πιο αποτελεσματικός τρό-

πος καταπολέμησης της ασθένειας σε περιοχές που ενδημεί είναι η χρησιμοποίηση ανθεκτικών ποικιλιών. Δυστυχώς οι βασικές ποικιλίες που καλλιεργούνται στην Ευρώπη, έδειξαν από μέτρια έως μεγάλη ευπάθεια.

— Τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνας διεθνώς για τη δημιουργία ανθεκτικών ποικιλιών είναι ενθαρρυντικά. Δημιουργήθηκαν ήδη οι πρώτες ανθεκτικές ποικιλίες στον Καναδά και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Σχετικές έρευνες άρχισαν να γίνονται και σε ορισμένες χώρες της Ευρώπης.

— Απ' όλες τις νέες ανθεκτικές ποικιλίες καλύτερη από άποψη παραγωγής και ποσότητας καρπού θεωρείται η *Harrow Sweet*, που δημιουργήθηκε στο Σταθμό Έρευνας του *Harrow* στον Καναδά. Λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που παρουσιάζει η ποικιλία περιγράφουμε τα βασικά της χαρακτηριστικά:

ΔΕΝΤΡΟ μέτριας ζωηρότητας και καλή συγγένεια με την κυδωνιά. ΚΑΡΠΟΣ μετρίου μεγέθους, αρκετά όμοιος με τον καρπό της ποικιλίας *William's*, με σάρκα λεπτή, γλυκειά υπόξινη. ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ 3 - 4 εβδομάδες μετά την ποικιλία *William's*. Ποικιλία πολύ παραγωγική, κατάλληλη για κονσερβοποίηση και δίνει κομπόστα υψηλής ποιότητας, όπως της ποικιλίας *William's*.

Σημειώνεται ότι η παραπάνω ποι-

κιλία έχει εισαχθεί στο Ινστιτούτο Φυλλοδόλων Δένδρων, αλλά πριν δοθεί στην καλλιέργεια είναι ανάγκη να μελετηθεί η προσαρμογή της στις δικές μας συνθήκες.

— Είναι φανερό ότι η έρευνα για τη δημιουργία ανθεκτικών ποικιλιών αχλαδιάς βρίσκεται ακόμη στην αρχή και είναι αρκετά μακριά ο χρόνος που θα επιτευχθεί η δημιουργία πολλών νέων ποικιλιών, ικανών να αντικαταστήσουν τις καλλιεργούμενες σήμερα ευπαθείς αλλά μεγάλης κατά τα άλλα εμπορικής αξίας, ποικιλίες αχλαδιάς.

Προς το παρόν ο μοναδικός δρόμος που μένει για την καταπολέμηση της καταστρεπτικής αυτής ασθένειας, είναι η χρησιμοποίηση των κατάλληλων φαρμάκων και των λοιπών βοηθητικών μέτρων που προαναφέρθηκαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ALDWINCKLE H.S. and BEER S. . 1978. Fire Blight and its control *Horticultural Reviews*, Volum 1, 1978 pp. 432-474. Avi Publishing Company, Inc. Westwood, Connecticut, U.S.A.

2. CARLES L. 1983. Le feu bacterien, situation et méthodes de lutte. *L' Arboriculture Fruitière*, No. 348, pp. 50-53, 1983.

3. LE LEZEC M., BAUTRAIS P., BELOUIN A., 1991. Poirier, amélioration pour la résistance au feu bactérien. *L' Arboriculture Fruitière*, No. 440, 1991, pp. 29-37

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ

ΚΑΙ

ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ

«ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

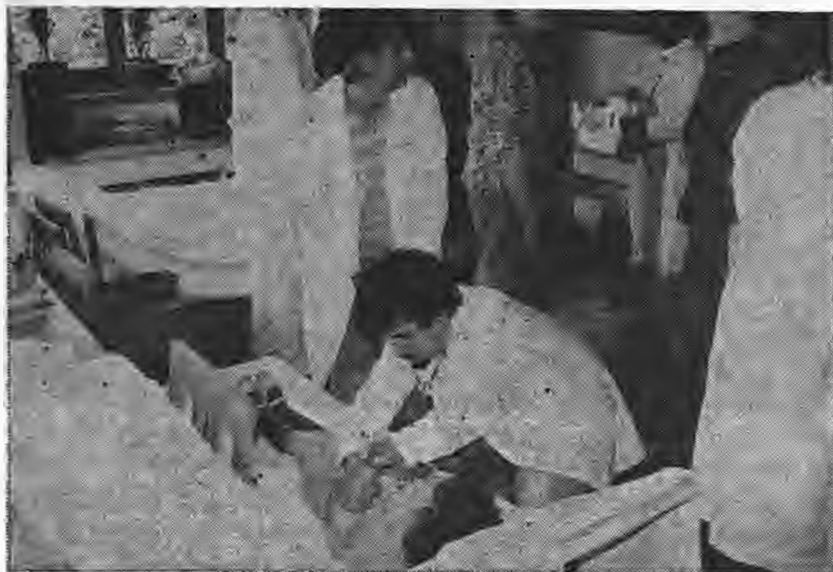
ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ»

Ο Σύλλογος Αποφοίτων και το περιοδικό του «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στεγάζονται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Ώρες λειτουργίας:

Κάθε Παρασκευή 6 - 8.30 μ.μ.

Αποστολή Ιατροφαρμακευτικής Βοήθειας στην Αλβανία

Δεν ήταν χρέος απέναντι στο κάλεσμα της Παμμακεδονικής Ενώσεως, αλλά μια εσωτερική ανάγκη όλων όσων συμμετείχαν και όσων συμπαραστάθηκαν στο να βγει σε πέρας η αποστολή ιατροφαρμακευτικής βοήθειας στην Αλβανία. Μία εσωτερική ανάγκη που δεν είχε να κάνει μόνο με μία ιατρική εξέταση κάποιων παιδιών, ούτε με μία ανθρωπιστική βοήθεια σ' ένα λαό που δειλά - δειλά κάνει τα πρώτα βήματα της δημοκρατίας, ούτε ακόμη την επικοινωνία με ένα κομμάτι Ελληνισμού που στέναζε τόσα χρόνια κάτω από τη δικτατορία. Ίσως όλα αυτά μαζί. Πολύ περισσότερο όμως να στείλουμε με την πράξη μας το μήνυμα, πως εκεί που οι κυβερνήσεις αδρανούν, εκεί που η πολιτική, τα συμφέροντα και η διπλωματία κωλυσιεργούν, εμείς χρειαζόμαστε να κάνουμε την πρώτη κίνηση. Οι λαοί μας έχουν ανάγκη από φιλία, συνεργασία, αλληλοβοήθεια. Επικοινωνία, καλή γειτονία.

Προδιαθετειμένοι λίγο άσχημα σχετικά με την κατάσταση που θα συναντούσαμε, ξεκινήσαμε. Η θέα-

ση όμως ήταν πολύ πιο σκληρή και καταθλιπτική.

Πήραμε το δρόμο που περνά από το Πισοδέρι για τα σύνορα. Δύο - τρία εγκαταλελειμμένα ελληνικά χωριά και ξαφνικά μπαίνουμε σε χωματόδρομο όλο λακούβες. Ήταν η εθνική οδός που μας συνέδεε με την Αλβανία. Ο δρόμος αυτός μας έδωσε την αίσθηση της θλίψης για το ότι χρόνια τώρα καλλιεργήθηκαν απόψεις που ήθελαν τους λαούς αυτούς ξεκομμένους, απόμακρους και εχθρικούς τον έναν προς τον άλλο.

Φτάσαμε στα σύνορα. Στο αλβανικό τελωνείο γίνονταν οι συναντήσεις των Ελλάδι Αλβανών και των συγγενών τους στην Αλβανία. Ανταλλάζουν χαιρετισμούς και αφήνουν τα πράγματα που αγοράζουν από την Ελλάδα: μεταχειρισμένα ψυγεία, έπιπλα, οικιακές συσκευές. Εκεί μάθαμε πως όλη η παραμεθόριος γραμμή ήταν κλεισμένη με ηλεκτροφόρα σύρματα μέχρι πριν λίγο καιρό. Ο Χότζα δικαιολογούσε την ύπαρξή τους με το φόβο της επιθέσεως από την Ελλάδα.

του Βυθούλκα Ιωάννη

Εμείς όμως ξέραμε ότι η κατασκευή του έγινε για να φυλακίσει τους Αλβανούς.

Προχωρώντας προς το εσωτερικό, η Αλβανία σου δίνει την αίσθηση της εγκαταλείψεως, μιάς χώρας που η ζωή σταμάτησε μερικές δεκαετίες πριν που τίποτα δεν κινείται και η αδιαφορία βασιλεύει. Οι δρόμοι στενοί. Μετά βίας περνούν δύο αυτοκίνητα. Υποτυπωδώς ασφαλτοστρωμένοι και ξεφτισμένοι. Οι δενδροστοιχίες πάλαι ποτέ αντικριστά στους δρόμους κομμένες. Χρησίμευσαν για καυσόξυλα τους χειμωνακτικούς μήνες. Εκείνο όμως που σε συγκλονίζει είναι η διάταξη κατά σειρές αμέτρητων πολυβολείων, που χάσκουν αφιλόξενα με στραμμένα τα στόμια προς την Ελλάδα. Η καλλιέργεια ψυχροπολεμικού κλίματος επί δεκαετίες είχε σαν αποτέλεσμα την κατασκευή 600.000 πολυβολείων και καταφυγίων για να αντιμετωπίσουν τον από Ελλάδα κίνδυνο.

Εφτά χιλιόμετρα από τα σύνορα συναντήσαμε τη Βίγγλιστα. Μια κωμόπολη 6.500 περίπου κατοίκων στην περιοχή της Κορυτσάς με αρκετούς Έλληνες.

Λίγα είναι τα μέρη που παρέμεινε ελληνικός πληθυσμός καθ, ότι ο Χότζα φρόντισε να αλλοιώσει και να διασπείρει το ελληνικό στοιχείο μεταφέροντας ένα μεγάλο κομμάτι προς τα βόρεια με αντίστοιχη μετακίνηση ντόπιων και τσιγγάνων προς τα νότια. Η Βίγγλιστα ήταν ο προορισμός της αποστολής. Μπαίνοντας στο εσωτερικό της, μας έδινε την εντύπωση βομβαρδισμένης πόλης. Τα σπίτια θλιβερά, μι-

σοκατεστραμμένα, ως επί το πλείστον ασοδάτιστα, ξεφτισμένα, ασυντήρητα και απεριποίητα. Θαρρείς πως σ' αυτά δεν έμεναν άνθρωποι. Ο κεντρικός δρόμος της Βιγγλιστας ήταν κάπως ασφαλτοστρωμένος με δενδροστοιχίες δεξιά και αριστερά. Ο μόνος καλός. Οι υπόλοιποι χωματόδρομοι, καρρόδρομοι ή πλακόστρωτοι, ασυντήρητοι. Αυτοκίνητα λιγοστά. Βοϊδάμαξες και ζώα εξυπηρετούν περισσότερο στη μεταφορά και στην αγροτική εργασία. Τα δημόσια κτίρια χωρίς τζάμια. Τα έχουν σπάσει όλα για εκδίκηση απέναντι στο καθεστώς. Στους κήπους τους δόσκουν γελάδια και πρόβατα. Τα καταστήματα κλειστά. Τα ράφια άδεια. Τρόφιμα, φάρμακα, απορρυπαντικά εξαφανισμένα. Τα εργοστάσια κλειστά. Δεν υπάρχουν πρώτες ύλες. Κανείς δεν δουλεύει. Μόνοι εργαζόμενοι οι εκπαιδευτικοί και οι αγρότες που πρόσφατα τους μοίρασαν πέντε στρέμματα γης στον καθένα. Κανείς όμως δεν ξέρει πώς να τη δουλέψει αποδοτικά.

Η αθλιότητα σ' όλο της το μεγαλείο.

Οι άνθρωποι κακόμοιροι με πρόσωπα γκριζα αφυδατωμένα. Το περπάτημά τους βαριεστημένο, τα ρού-

χα δρώμικα. Η εμφάνιση απεριποίητη, ακαλαίσθητη. Φτώχεια και μιζέρια παντού.

Το σχολείο έγινε για μας ένα πρόχειρο εξεταστήριο. Εξετάστηκαν 250 περίπου παιδιά. Τα προβλήματα υγείας τους σε γενικές γραμμές δεν είναι περισσότερα από τα αντίστοιχα δικά μας. Ωστόσο, ο τρόπος και οι συνθήκες ζωής τους αντανakλούν στο είδος της νοσηρότητας. Οι περαστικές ασθένειες και οι λοιμώδεις ηπατίτιδες ενδημούν. Τα παιδιά όλα λεπτόσωμα, όχι όμως αναιμικά. Θά έλεγε κανείς ότι τρώγουν ό,τι τους χρει-

άζεται για να συντηρηθούν. Τα δόντια τους παρ' όλο που η ατομική φροντίδα και η οδοντιατρική περίθαλψη είναι ανύπαρκτες, είναι παρατημένα στη φυσική φθορά του χρόνου. Ωστόσο είναι σε καλύτερη κατάσταση σε σχέση με των δικών μας παιδιών. Ο πολιτισμός της σοκολάτας και της καραμέλλας δεν τα έχει αγγίξει. Το μεγάλο πρόβλημα όμως βρίσκεται τη στιγμή που κάποιο αρρωστήσει. Φάρμακα δεν υπάρχουν. Περίθαλψη σχεδόν μηδαμινή. Όποιος είναι δυνατό οργανισμός επιζεί. Οι υπόλοιποι πεθαίνουν. Ο δείκτης βρεφικής θνησιμότητας μεγάλος. Ο μέσος όρος ζωής πολύ χαμηλός (γύρω στα 45 χρόνια).

Το νοσοκομείο της πόλης σε άθλια κατάσταση. Άδειο από ασθενείς και γιατρούς. Δεν υπάρχει λόγος να κρατούνται ασθενείς στο νοσοκομείο χωρίς τη δυνατότητα παροχής στοιχειώδους περίθαλψης.

Από τα παιδιά που έπασχαν και δεν υπήρχε η δυνατότητα φροντίδας στην πατρίδα τους, πήραμε τα ιστορικά τους και υποσχεθήκαμε πως θα μεριμνήσουμε άλλα μεν να έλθουν στην Ελλάδα για θεραπεία και σ' άλλα να στείλουμε τα κα-

Συνέχεια στη σελίδα 93

Η Δημόσια Βιβλιοθήκη της Βέροιας, ο νέος προορισμός της και ο λογοτέχνης - ζωγράφος Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης

Την 25.4.1991 έγινε στις αίθουσες της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης της Βέροιας η πρώτη εκδήλωση, που εντίθεται στη σειρά: «Γνωριμία με συγγραφείς», με μεγάλη προσέλευση κοινού.

Πρώτος φιλοκτήης ήταν ο γνωστός λογοτέχνης (πεζογράφος - ποιητής) και ζωγράφος της Θεσσαλονίκης κ. Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, που είχε ως θέμα του: «Περί υποκειμένου και αντικειμένου».

Τούτον προσφώνησε ο Διευθυντής της Βιβλιοθήκης κ. Γιάννης Τροχόπουλος και στη συνέχεια μίλησε ο

Γεωργίου Χ. Χιονίδη

Πρόεδρος της Εφορείας της Γιώργος Χιονίδης, δικηγόρος (με το θέμα που αναφέρεται στον τίτλο τούτου του σημειώματος), ο οποίος είπε τα εξής:

«Αγαπητοί φίλοι και αγαπητές μας φίλες,

Η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της Βέροιας σας ευχαριστεί, γιατί συμμετέχετε στην πρώτη δημόσια εκδήλωσή της, η οποία εντάσσεται στην προσπάθειά της να σας γνωρίσει μερικούς συγγραφείς.

1. Στη χώρα μας, λέγοντας φιλοκτήητη εννοούμε, στον κανόνα, τον χώρο εναποθηκείσεως βιβλίων, όπως και αναγνώσεώς τους, όταν δεν πρόκειται για καθαρά δανειστική βιβλιοθήκη. Όμως, ο σωστός προορισμός μιας ορθά λειτουργούσας βιβλιοθήκης δεν περιορίζεται στα πιο πάνω, μονάχα. Πρέπει να είναι: και μία ενεργός πηγή, που να εκπέμπει τη ζεστότερη αύρα της πνευματικής και της καλλιτεχνικής ζωής.

Η Δημόσια Βιβλιοθήκη της πόλώς μας έχει την άρχη να διευθύνεται από έναν ειδικό επιστήμονα, τον κ. Γιάννη Τροχόπουλο, ο οποίος, αφού αποφοίτησε από τη Νομι-

κή Σχολή του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, έκανε ειδικές σπουδές βιβλιοθηκονομίας κ.τ.λ. σε Πανεπιστήμιο της Αγγλίας, για δύο χρόνια. Καθώς διαθέτει, λοιπόν, τις εξειδικευμένες, επιστημονικές γνώσεις και τη νεανική φύλαγα - που, όταν ξέρει να στοχεύει τον κατάλληλο στόχο, με μεθοδικότητα, επιμονή και υπομονή, «κάνει θαύματα» - ήταν συνεπόμενο να αποτελέσει τον προωθητικό πυρήνα και τον ικανό πύλο για μία αλλαγή της πορείας του πνευματικού τούτου χώρου, ώστε να υπάρχουν βάσιμες ελπίδες, ότι θα συνυπάρχουν και θα λειτουργούν σε τούτον η κλασική βιβλιοθήκη και, συγχρόνως, το νεωτερικότερο πνευματικό κέντρο, όπου θα συνταιριάζονται και θα συμπιέζονται τα βιβλία, οι αναγνώστες και οι συγγραφείς, ιδιαίτερα όταν θα έχει ανεγερθεί το ιδιόκτητο μέγαρο της Βιβλιοθήκης μας, στα δύο οικοπέδα που αποκτήσαμε.

Σήμερα, αρχίζει μία νέα απόπειρα ανακένωσης του χώρου, των δυνατοτήτων του και της υλοποίησής ενός σχεδίου για τη διεύρυνση των λειτουργικών επιδιώξεων της Βιβλιοθήκης μας.

2. Βέβαια, είναι γνωστό ότι οι άνθρωποι δεν μπαίνουν σε πλαίσια και δεν είναι εύκολη «η ανάγκωση» του χαρακτήρα τους. Ο καθένας έχει την πρωτοδικότητά του. Συνήθως δεν γνωρίζει ούτε ο ίδιος όλες τις πλευρές του εαυτού του. Δεν εννοώ, βέβαια, επιφανειακά, αλλά σε βάθος, καθώς συνθλίβεται από το μαγκανοπήγαδο της καθημερινότητας και, στον βυθό των αναγκών της, θυσιάζει και χάνει τον πραγματικό του κόσμο, που κρύβει στα δελτάρια και στα σκοτεινά δώματα των ξεχασμένων ελπίδων ή των συνεχών απογοητεύσεών του, παρασημαζόμενος στις απαιτήσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος, που βιώνει.

Από την άλλη μεριά, είναι δεδομένο πως είναι δύσκολο και συχνά αδύνατο να γνωρίζουμε τις κρυφές πλευρές ενός συγγραφέα ή καλλιτέχνη, ενός δημιουργού πιο γενικά, με βάση το συγκεκριμένο έργο του και όταν είναι έκδηλα τα αυτοβιογραφικά στοιχεία σ' ένα ή περισσότερα βιβλία του. Αν τούτο είναι αλήθεια - και νομίζω πως είναι - και, συνεπώς, είναι ακατόρθωτο να καταλάβουμε τον συγγραφέα από τα κείμενά του και αν θυμηθούμε όσα είπαμε στην αρχή (πως και ο σωστότερος άνθρωπος έχει την ιδιαιτερότητά του), θα κατανοήσουμε ότι αποτελεί απλή, «απόρροφη», απόπειρα (όπως λέμε εμείς οι νομικοί), η προσπάθεια να πλησιάσουμε το

πνεύμα, την ψυχή των συγγραφέων, μέσα από το έργο τους, μονάχα.

Έτσι, προκύπτει η ανάγκη να χρησιμοποιήσουμε συγχρόνως και μία άλλη διάδο επαφής, την προσωπική γνωριμία, για λίγο ή, το καλύτερο, για πολύ. Η συζήτηση με τον δημιουργό, το άνοιγμα της καρδιάς του και η είσοδος στα διδακλώδη δρομάρια της σκέψώς του, ίσως μας βοηθήσει να τον νοιώσουμε, τον άνθρωπο, οπωσδήποτε, αν έχουμε στη διάθεσή μας πολύ χρόνο, και τον συγγραφέα, ίσως, με την προσπάθειά ότι θα θελήσει τούτος

να μας χαρίσει τον μέτο της Αρι-
όδητης, για να μη χαθούμε στον Λα-
βύρινθο της άγνοιας...

3. Σημερινός ομιλητής είναι ο
λογοτέχνης και ζωγράφος κ. Νίκος
Γαβριήλ Πεντζίκη.

Είναι αδύνατο να σας δώσω το
στήγμα του, διότι δεν είναι ένας οι-
σοδότης άνθρωπος, ούτε ένας συ-
νηθισμένος και εύκαλος συγγραφέ-
ας. Η περίπτωση του είναι μοναδι-
κή και πρωτοφανέρη, άσχετα αν
σημιωτήθηκαν 60 χρόνια και πλέ-
ον πνευματικής παρουσίας του.

Έτσι, θα πρέπει να έχετε την
υπαμονή να τον ακούσετε να ομιλεί,
να δείχνει πως αυτοσχεδιάζει ακα-
τάστατα - δέθεν - ενώ θα αντλεί
απλώς, από το απύθμενο, βαθύτατο
και πλούσιο σε «άλλοι ύδωρ», πη-
γάδι του, της αναντικατάστατης και
απαράμεικτης προσωπικής γνώσεώς
του και της πίστεώς του στην παρά-
δοση του Ελληνισμού και περισσό-
τερο της Ορθοδοξίας, όπως σημι-
ρεύθηκαν στα Βυζαντινά Χρόνια,
κυρίως.

Τελεμώνοντας, θα ήθελα να επι-
στημιάνω, ως ασχολούμενος με την
ιστορία της Βέροιας και της περι-
οχής της, ότι θυμάμαι έντονα την συ-
ζήτηση που είχαμε, πριν πολλά χρό-
νια, στο γραφείο - βιβλιοθήκη μου
(όπου είχε έλθει με δύο τότε φίλους
του, ξένους, νομίζω), γιατί, τότε τον
πρωτογνώρισα από κοντά και εντυ-
πωσιάστηκα από το μεγάλο και ει-
δικό ενδιαφέρον και τις άριστες και
τεμπηρωμένες γνώσεις του για τις
βυζαντινές εκκλησίες και εικόνες
της πόλεώς μας, για τη «Σκήπη του
Προδρόμου», για τον πολιούχο μας
όσιο Αντώνιο, τον Βεροιώτη, και για
έναν μεγάλο έρωτά του, τον Άγιο
Πηργόριο Παλαμά, ο οποίος έζησε
στην περιοχή μας 5 έως 10 αλόκλη-
ρα χρόνια. Να πω δε ευκαιριακά,
ότι ο σημερινός ομιλητής μας μπο-
ρει να μη χάρισε, ειδικά, στη Βέ-
ροια και στην περιοχή της ένα βι-
βλίο του, όπως έκαμε με τη Θεσσα-
λονίκη, τη «Μητέρα» του (όπως την
αποκάλεσε στο ομιότιτλο έργο του).

ή, ακόμη, να έδωσε την τιμή του
και σ' άλλη πόλη, με το μικρό το
δέμας, αλλά ξεχωριστό βιβλίο του
«πόλεως και Νομού Δράμιας παρα-
μυθία», αλλά αναφέρεται στα πιο
πάνω προαναφερθέντα θέματα της
τοπικής ιστορίας μας, σε αρκετά δη-
μοσιεύματά του, «σποράδην», όπως
θα έλεγε και ο ίδιος. Εξάλλω, από
τον αυθαλή κ. Νίκο Γαβριήλ Πεν-
τζίκη όλα είναι δυνατόν να τα πε-
ριμένει κανένας. Ας παραμυθιαζό-
μαστε, λοιπόν, και εμείς, γιατί μπο-
ρεί να μας κάνει την έκπληξή του
στο άμεσο μέλλον. Ο Βεροιώτης πα-
τέρας Προφύριος, μοναχός της Σι-
μωνόπετρας του Αγίου Όρους, που
τον συνοδεύει (όπως και ο Βεροιώ-
της Σώπατρος ή Σωσίπατρος τον
θείχο Απόστολο Παύλο, ως μαθη-
τής του) ίσως τον πείσει.

Είναι, άραγε συγκυρία, ότι η ο-
μιλία του σεβαστού μας (για το πα-

λοχυθές έργο του και για την ηλι-
κία του, των 83 χρόνων) κ. Νίκου
Γαβριήλ Πεντζίκη, αφού αναβλή-
θηκε καταπανάλωψη (για λόγους υ-
γείας του ή άλλων υποχρεώσεών
του), πραγματοποιείται, τελικά, σή-
μερα, αφού, δηλαδή, έγιναν τα εγ-
καίνια, πριν δύο εβδομάδες, της εκ-
θέσεως των βυζαντινών και μεταβυ-
ζαντινών εικόνων, στη «Στέγη», κα-
αναβίωσε κάπως και πλανάται στον
μαλυσιμένο, έστω, αέρα της Βέροι-
ας ένα πέπλο βυζαντινού μυστηρίου,
δηλαδή υπάρχει το κατάλληλο πε-
ριβάλλον για να γίνει ευκολότερη
(αν και όσο είναι τούτο δυνατόν) η
μέθεξή μας με το πνεύμα και τον
λόγο του κ. Νίκου Γαβριήλ Πεντζί-
κη, ο οποίος νομίζω ότι είναι ο τε-
λευταίος ένθερμος (Έλληνας και
Ορθόδοξος) Βυζαντινός της εποχής
μας...
Σας ευχαριστώ».

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων
των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα
να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να
μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και
με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφρα-
ζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται!

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΡΟΔΑΚΙΝΟΚΑΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Συνέχεια από τη σελίδα 85

να διερευνηθεί η δυνατότητα περαιτέρω επέκτασης της κατάψυξης συμυρήνων ροδακίνων, δεδομένου ότι συγκλίνουσες πληροφορίες αναφέρουν ότι υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες εξαγωγών κατεψυγμένων ροδακίνων. Προς την κατεύθυνση αυτή ας δοθεί η δέουσα προσοχή και ας υπάρξουν ενέργειες που θα βελθίσουν την περαιτέρω προώθηση της εργασίας αυτής, δεδομένου ότι η χρήση κατεψυγμένου προϊόντος, θεωρούμενου ως κατ' εξοχήν υγιεινού προϊόντος, καθότι είναι απαλλαγμένο από χημικές ουσίες όπως ο κασσίτερος ή τα νιτρικά που περιέχουν οι καρπούστες σε μεταλλικό κουτί, κερδίζει συνεχώς έδαφος και ίσως αποτελέσει το κατ' εξοχήν καταναλισκόμενο προϊόν στο μέλλον.

Πέρα όμως από τα παραπάνω προτεινόμενα μέτρα τα οποία θα αμβλύνουν το ήδη οξύτατο πρόβλημα είναι ανάγκη να δημιουργηθεί ένας διεπαγγελματικός σύνδεσμος στον οποίο θα μετέχουν όλοι όσοι εμπλέκονται στο κύκλωμα των προϊόντων, τη βελτίωση της ποιότητας και την ταχύτερη προσαρμογή στις απαιτήσεις της αγοράς θα πρέπει να εκτελεί τις παρακάτω εργασίες.

1. Συνεχή έρευνα της αγοράς και πληροφόρηση των μελών για τις υπάρχουσες τάσεις σ' αυτήν.

2. Να καθιερώσει ένα κανονισμό δεοντολογίας όσον αφορά α) τις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων ομάδων που μετέχουν β) τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα κάθε μετέχουσας ομάδας.

3. Να πειθαναγκάσει τους παραγωγούς ροδακίνων να προβαίνουν σε συνεχή αναδιάρθρωση των ποικιλιών και βελτίωση των συνθηκών καλλιέργειας, αλλά και τις βιομηχανίες σε συνεχή ανέλιξη του μη-

χανικού εξοπλισμού και βελτίωση των συνθηκών παραγωγής των προϊόντων τους.

4. Να καθιερώσει ένα κοινό ελληνικό σήμα για όλα αυτά τα προϊόντα.

5. Να προωθήσει την πώληση και να διαφημίσει τα προϊόντα των μελών.

Η δημιουργία διεπαγγελματικών συνδέσμων προβλέπεται και ενισχύεται από την Ε.Ο.Κ.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΙΑΤΡΟΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Συνέχεια από τη σελίδα 90
τάλληλα φάρμακα.

Φεύγοντας από την Αλβανία εκείνο που μας έμεινε περισσότερο ήταν τα λόγια του δασκάλου που μεταξύ άλλων είπε πως ήταν η πρώτη φορά που στη Βιγγλιστα δόθηκε ανθρωπιστική βοήθεια και πως τη συμπεριφορά αυτή των Ελλήνων οι μικροί μαθητές θα τη θυμούνται πάντα. Κρατήσαμε λοιπόν τα λόγια του δασκάλου και με μια πικρία στην καρδιά φέραμε πίσω το μήνυμα πως η Αλβανία χρειάζεται ά-

μεση βοήθεια από όλους μας. Αντί λοιπόν να μαζεύουμε τα Αλβανόπουλα που ήρθαν στην Ελλάδα για αναζήτηση καλύτερης τύχης και να τα στέλνουμε πίσω στην πατρίδα τους, καλύτερα θα ήταν να συμβάλλουμε στην ανόρθωση της οικονομίας και της ποιότητας της ζωής τους. Για να πάψουν οι Αλβανοί να αναζητούν πιο φιλόξενες πατρίδες

Για να χτίσουμε τη φιλία ανάμεσα στους λαούς μας.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Για να μη χάνονται τα τεύχη, ενημερώστε μας έγκαιρα την νέα διεύθυνση, κάθε φορά που αλλάζετε τόπο κατοικίας.

Απολογισμός των δραστηριοτήτων του Πολιτιστικού Κέντρου Νάουσας για το 1991

Με τη νέα Δημοτική αρχή και με Δήμαρχο τον κύριο Γεώργιο Πολάκη που ανέλαβαν τον Δήμο Νάουσας στις αρχές του 1991, και με την αρμονική συνεργασία του νέου Διοικητικού Συμβουλίου του Π.Κ. Νάουσας με τον προϊστάμενό του κύριο Θωμά Αλδάκο ο οποίος προσέφερε εντατικά τις υπηρεσίες του σε όλα τα πράγματα και ιδιαίτερα ως βιβλιοθηκάριος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης, παρουσίασαν για το 1991 σημαντικό πολιτιστικό έργο στη Νάουσα, με σκοπό την άνοδο του πολιτιστικού επιπέδου των πολιτών της.

1. ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη λειτουργήσε με επιτυχία στη διάρκεια του 1991. Την Βιβλιοθήκη επισκέφθηκαν και ανέγνωσαν βιβλία της πολιτείας της Νάουσας, αλλά και της επαρχίας της, εκατοντάδες μαθητές των Δημοτικών σχολείων, Γυμνασίων, Λυκείων και φοιτητών στους οποίους δακίστηκαν βιβλία για να ετοιμάσουν διάφορες εργασίες των για το σχολείο και το Πανεπιστήμιο. Την Βιβλιοθήκη επισκέφθηκαν επίσης μαθητικά τάξεις των σχολείων για μιά γνωριμία με το πνευματικό αυτό ίδρυμα που σπιδάει στην άνοδο του πνευματικού επιπέδου των πολιτών μας.

2. ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΟΥ

Το Θεατρικό εργαστήριο του Π.Κ.Ν. με την διδασκαλία και την σκηνοθεσία του κ. Δημήτρη Αραμπατζόγλου, παρουσίασε με μεγάλη επιτυχία το έργο του Λουίτζι Πι-

ραντέλλο «ΑΠΟΨΕ ΑΓΤΟΣΧΕ-ΔΙΑΖΟΥΜΕ». Με το έργο αυτό έδωσε παραστάσεις στο Δημοτικό Θέατρο Νάουσας σε πόλεις και χωριά του Νομού Ημαθίας και σε άλλες πόλεις. Με το ίδιο έργο συμμετείχε με μεγάλη επιτυχία στο φεστιβάλ Θεάτρου της Κορίνθου στο οποίο και απέσπασε πολλά βραβεία και επαίνους.

3. ΤΜΗΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Το τμήμα κινηματογράφου λειτούργησε καθ' όλη την διάρκεια του 1991 στον χειμερινό και θερινό κινηματογράφο, προβάλλοντας 39 κινηματογραφικές ταινίες υψηλού καλλιτεχνικού επιπέδου από τον Ελληνικό και παγκόσμιο κινηματογράφο. Τις προβολές παρακολούθησε μεγάλος αριθμός φίλων του κινηματογράφου.

4. ΤΜΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Το Εργαστήριο ζωγραφικής λειτούργησε με επιτυχία με δάσκαλο τον συμπολίτη ζωγράφο Γεώργιο Μπαδώνη.

Στο εργαστήριο ζωγραφικής παρακολούθησαν μαθήματα ζωγραφικής περισσότεροι από 150 μαθητές, φοιτητές, αλλά και πολίτες.

Στην αίθουσα εκθέσεων του Π.Κ.Ν. παρουσίασε εκθέσεις ζωγραφικής καλλιτεχνών από την Νάουσα και από άλλες πόλεις της Ελλάδος.

Επίσης λειτούργησε με επιτυχία και το εργαστήριο φωτογραφίας προσφέροντας δωρεάν μαθήματα φωτο-

γραφίας σε αρκετούς νέους ερασιτέχνες και φίλους της φωτογραφίας.

5. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Το Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας στα πλαίσια της επετείου του Ολοκαυτώματος της Νάουσας το έτος 1822 διαργάνωσε και παρουσίασε στο Δημοτικό Θέατρο τις εξής εκδηλώσεις.

Έκθεση ζωγραφικής των Ναουσαίων καλλιτεχνών.

Συναυλία του Ωδείου Νάουσας.

Παράσταση με τα χορευτικά συγκροτήματα της Νάουσας.

Το χρονικό του Ολοκαυτώματος

Συναυλία της Στρατιωτικής μουσικής του Β' Σ. Στρατού.

6. Το Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας με την συνεργασία καλλιτεχνικών συγχροτημάτων, παρουσίασε στο Δημοτικό Θέατρο παραστάσεις μπαλέτου, Θεάτρου και συναυλιών, υψηλού καλλιτεχνικού επιπέδου με σκοπό την ψυχαγωγία και την άνοδο του καλλιτεχνικού επιπέδου των πολιτών μας.

7. Το Πολιτιστικό Κέντρο Νάουσας κατά την διάρκεια όλου του έτους παραχώρησε δωρεάν και τα δύο Δημοτικά Θέατρα με τον εξοπλισμό τους σε συλλόγους, σωματεία, συνεταιρισμούς, σχολεία κ.τ.λ. για την πραγματοποίηση διαφόρων πολιτιστικών, τελετών, και άλλων εκδηλώσεων.

Ο προϊστάμενος του Π.Κ. Νάουσα

ΘΩΜΑΣ ΑΛΔΑΚΟΣ

